2 ARALIK 1959

SAYI : 279

Ike'ı beklerken

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

GAZETECİ
METİN TOKER

FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 6, Cilt : XVI , Sayı : 279

Yazı işleri :

Rüzgârlı Sokak Ovahan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :
TURHAN

★

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :
Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :
Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 1.12.1959

Kapak resmimiz
Metin Toker
Bari yol açılsa...

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları,

Bu sayısıyla AKİS, yayın hayatının zor ve üzücü bir devresini kapamış oluyor. Birbiri peşine, polisler tarafından, çalışma masalarının başından alınıp götürülen üç arkadaşımızdan birincisi, başyazarımız Metin Toker haftanın ilk günü aramıza dönmüştür. Elinizde tuttuğunuz mecmua, bir yıldan beri Metin Tokersiz hazırlanan AKİS'lerin sonuncusudur. Bütün kalbimizle temennimiz bu -başyazarımızın tabiriyle- "şaka" nın bir daha tekrarlanmaması ve çileleri henüz dolmamış sayılan öteki iki arkadaşımızın, sevimli Yusuf Ziya Ademhan ile azimli Tarık Halûlunun biran evvel yuvalarına kavuşmalarıdır. Eğer Metin Tokerin çektiği azap kendilerine karşı hiddet duyulan bütün meslekdaşlarının kefareti sayılır ve cezaevlerinin kapıları mahkûm gazetecilere açılırsa çok geniş kütlelerin yüreğini ezen bir yük ortadan kalkacaktır.

Hakikaten bu hafta, milletin gözü, bir defa daha Basın mevzuuna çevrilmiş bulunuyordu. Ulusun genç yazı işleri müdürü Ülkü Armanın on günlük açlık grevi herkesi şaşırtan bir alakâyla karşılandı. Gazetelerin çoğu, hâdiseyi fazla büyültmemek için aşırı dikkat gösterdiler. Buna rağmen umumi efkârın Ülkü Armana yakınlığı ve sempatisi bütün manialaı yıkarak parlak bir şekilde kendini belli etti. Bu, cemiyetimizin Basına reva görülen muameleden dolayı zaten dolu bulunduğunun delili oldu. Aynı yakınlık ve sempati, bu sefer hemen bütün gazetelerin de sabırlı meslekdaşlarına karşı cömert ve heyecan verici şekilde davranmaları sayesinde Metin Tokere daha da sıcak halde izhar olundu. Bu hafta pek çok çevrede konuşulan mevzuu, rejimimizin bugünkü dönüm noktasında gazetecilerin omuzlarına düşen ağır yüktü. Böylece, 20 aylık hapishane hayatının izini yüzünün hatlarında daima taşıyacak olan başyazarımız, bu ağır yüke cesaretle ve şikâyetsiz omuzlamış meslekdaşlarını temsil eden bir sembol halinde AKİS ekibi tarafından "Kapak Adamı" seçildi.

Fakat itiraf etmek gerekir ki artık sevmediğini -belki hiç bir zaman sevmemiştir ya..- o kadar açık şekilde belli ettiği gazetecileri bir defa daha memleketin belli başlı bir meselesi haline sokan, gene Başbakan Adnan Menderes oldu. Onun hem serhatte, hem de serhadin bir tabyasında ağır şekilde [illegible] etmek için Muhalefetle beraber Basını bulması yurtta inanılmaz akisler yaptı. AKİS okuyucuları YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda Basınla alâkalı bu hâdiselerin en geniş ve en alâka çekici tafsilatını bulacaklardır. Bir AKİS muhabiri Trakyada Adnan Menderesi, bir başka AKİS muhabiri... cezaevindeki Ülkü Armanın kendi kendisini mahkûm ettiği açlık ve onun tepkilerini adım adım takip ederken Ankarada Kurtul Altuğ ile Attilla Bartınlıoğlu bizzat kendi başyazarlarını kovaladılar ve Millet, D. P. Gazeteciler başlıklı yazıları hazırladılar.

★

Bu haftanın son günü ile önümüzdeki haftanın ilk günü gözler yeni bir hâdiseye çevrilecektir. Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'in Ankaraya yapacağı ziyaret şimdiden geniş alâka toplamıştır. Türk milleti müttefik memleketin dost Başkanını kendi arasında görmekten hakiki bir memnuniyet duyacaktır. AKİS ziyaret karşısındaki görüşünü bu hafta başyazı sütunlarında ifade etmektedir. Ayrıca Çoşkun Kırcanın idaresindeki bir ekip ziyaret ile alâkalı bütün hazırlıkları takip etmiş, hâdisenin bilinmeyen tâfsilatını öğrenmiş, meselenin politik yönünü dikkatle incelemiştir. Arkadaşlarımız ziyaretin iç politikayla alâkalı taraflarını ve protokol mevzuunda ortaya çıkan pürüzler üzerinde de esaslı bilgiler edinmişlerdir. Okuyucularımız bütün bu malûmatı YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda ziyaretler başlığı altında bulacaklardır. Amerika Cumhurbaşkanının seyahatinin dünya meseleleriyle ilgili cazip haberleri ise DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımızdadır.

AKİS Pazar günü başlayıp Pazartesi sabahı sona erecek ziyaretin bütün tâfsilatını da kapağında Başkan Eisenhower'in resmini taşıyacak önümüzdeki Çarşamba sayısında verecektir. Başkanın en iyi ve yakın şekilde takibi için bütün tedbirlerimizi almış olduğumuzdan AKİS'in nasıl çalıştığını bilen okuyucularımız elbette şüphe etmemektedirler.

Zaten AKİS'in, yeniden Metin Tokerin idaresi altına girecek ekibi tarafından hazırlanacak o sayısı bambaşka bir hava ve çekicilik taşıyacaktır.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Ders

Geçen haftanın sonlarında bir gün, sabahın erken saatinde, Ankara Merkez Cezaevinin şişman başgardiyanı İlyas Mert elinde onbeş lira olduğu halde Hilton koğuşuna girdi ve "Ülkü bey" diye seslendi.

Onaltı kişilik koğuşun 11 numaralı ranzasında yatan uzun boylu, avurdu çökmüş, çizgili pijama içinde daha solgun duran genç adam eğilerek baktı. Başgardiyan parayı uzattı:

"— Çekmek istediğin telgraf, disiplin kurulu tarafından mahzurlu görüldüğünden imha edildi. Telgraf paranı al".

İlyas Mert bir an durdu, sonra müsamahakâr ve babayani bir tavırla ilâve etti :

"— Ama istersen teşekkür tegrafı çekebilirmişsin."

Ülkü Arman okumakta olduğu Robert Penn Warren'in İktidar Hırsı romanını bırakarak -Pulitzer mükâfatını kazanmış bulunan eser, iktidar hırsına kapılan insanların hemcinslerine karşı ne kadar zalim ve merhametsiz kesildiklerini anlatmaktadır.- parayı aldı.

"— Eksik olmasınlar" dedi, "bari teşekkür telgrafını kime çekmem gerektiğini de söyleselerdi..."

Telgraf, kendisi için imza toplayan Üniversiteli gençlere Ülkü Arman tarafından bir hususun belirmesi maksadıyla çekilmek istenilmişti. Disiplin kurulunun mahzurlu gördüğü metinde gazeteci, genç arkadaşlarının alâkasından dolayı ne kadar mütehassis bulunduğunu ifadeden sonra "Fakat affım için imza toplanması, tasvip ettiğim bir hal çâresi değildir. Zira şahsım için istediğim hiç bir şey yoktur" diyor, sarf edilen kıymetli gayretlerin hür bir basın rejiminin gerçekleşmesi istikametine çevrilmesini istiyordu.

Telgraf çekilemedi, ama pazar günü on günlük açlık grevini tamamlayan Ülkü Arman kahvaltı etmek üzere Ankara Hiltonun her tarafı ayrı zangırdayan tahta masasının başına oturduğunda umumi efkârın nazarları "Türkiyenin basın meselesi" ne çevrikti. Millet genç gazeteci Ülkü Armanın asil hareketinin mânasını anlamış ve cemiyetimiz açlık grevi gibi hâdiselere alışık bulunmadığı halde kendisi uğrunda eziyet çekmekte olan bir takım insanların mevcudiyetini acı şekilde hatırlamıştı. Nitekim pazar günü, ziyaret saatinde, Ankara Hiltonun görüş mahalli her zamankinden kalabalık oldu. C. H. P. nin en güzide temsilcileri oradaydı. Gazeteciler akın halinde gelmişlerdi. Aralarında meşhur London Times'in Türkiye Muhabiri de vardı. Muhabir, görüş hücrelerinin küçücük pis camları arkasından Ülkü Arman ve onun çile arkadaşı Beyhan Cenkçi ile mülâkat yapmağa muvaffak oldu. Kalabalığın arasına karışmış olan genç foto muhabirleri, bulunmasına imkân olmayacak şekilde sakladıkları makineleriyle gazeteci arkadaşlarının resimlerini çektiler. Gazeteler artık, hürriyetlerinden mahrum edilmiş meslekdaşlarının ıstıraplarıyla doluydu. Memleketin her tarafında "şerefli mahkûmlar"a sempati telgrafları, mektuplar yağıyordu. Millet bu kıymetli evlâtlarını unutmamıştı.

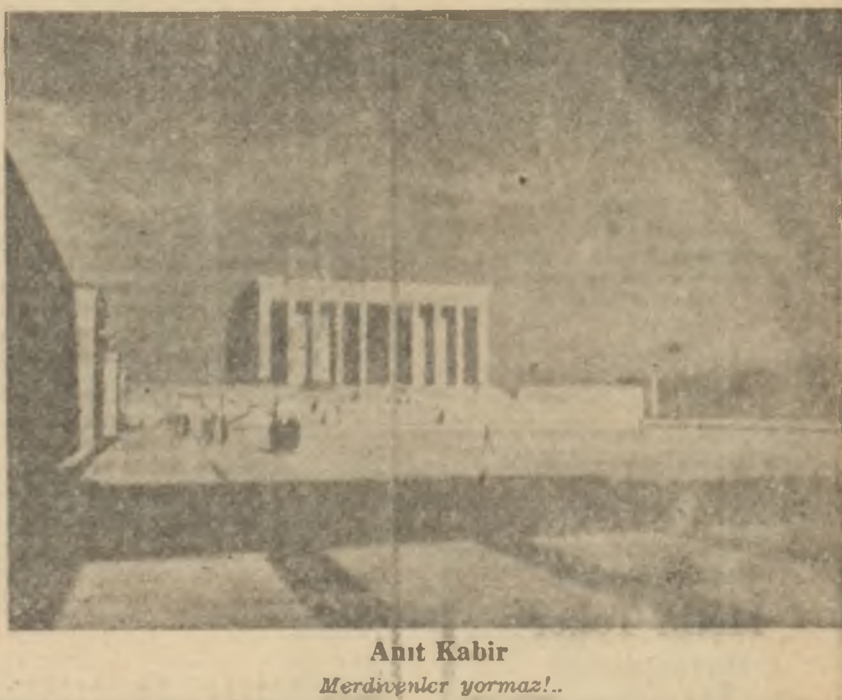
Ülkü Arman on günlük dayanılmaz açlıktan sonra, pazar gecesi pencerenin vanındaki tahta ranzası üzerinde deliksiz bir uykuya yattı. Bu vicdanı huzur içindeki insanların uykusuydu.

Ziyaretler

Beklenen misafir

Geçen haftanın başında Atayı ziyaret eden Amerikalılar, Anıt-Kabirde yeni inşaat yapılacağını sandılar. Uzun boylu, alacalı gömlekler giymiş, saçları kısa kesik 10 kişi Anıt-Kabrin merdivenlerini inceden inceye ölçüyorlar, basamakları sayıyorlardı. Aslında, Anıt-Kabirde yeni inşaat yapılmıyacaktı. Ölçme işiyle meşgul olanlar ne mimardı, ne de mühendis. Bunlar, JAMMAT (Türkiyedeki Amerikan Askeri Yardım Kurulu) mensuplarıydı ve giriştikleri ölçme işinin neticeleri, Beyaz Saraya telgrafla bildiriliyordu. Telgrafları Başkan Eisenhower'in özel doktoru Tümgeneral Howard Mcc. Snyder bizzat tetkik ediyordu. Neticede, Doktor Tümgeneral, iki yıl önce bir kalp rahatsızlığı geçirmiş olan Başkan Eisenhower'in Anıt - Kabre bizzat giderek Atatürkün huzurunda tazim duruşunda bulunmasında sıhhi bakımdan mahzur olmadığına karar verdi.

İki Haftadan beri Ankarada Başbakanlıkta, Dışişleri Bakanlığında ve Vilâyette hummalı bir çalışma vardı. Başbakanlıkta bizzat Başbakanlık Müsteşarı A. Salih Korurun riyasetinde Başkan Eisenhower'i Karşılama Komitesi kurulmuştu. Komitede, Dışişleri Bakanlığının, Milli Eğitim Bakanlığının, Sanayi Bakanlığının, Ankara Vilâyeti ile Belediyesinin temsilcileri yer alıyordu. Komitenin ilk işi, Ankara Kolejinden Başkanın büyük bir portresinin hazırlanmasını istemek oldu. Kaput bezi üzerine yağlıboya olarak yapılan portre tam 600 metre kare tutacaktı. Kaput bezi bizzat Ahmet Salih Korurun emriyle Ankara Askeri Dikimevinden temin edilmişti. Karşılama Komitesi, ayrıca, bütün resmi dairelerle iktisadi Devlet teşekküllerindeki memurların sayımının yapılmasını emretti. Başkan geldiği gün, bütün memurlar Şehrin karşılama faaliyetine iştirak edeceklerdi. Ayrıca, Ankaradaki bütün okullarda da sayım yapıldı ve istisnasız bütün öğrencilerin karşılamağa iştirak etmeleri için kesin emirler verildi. Ankara Üniversitesinin bütün Fakültelerinde de öğrencilerden karşılamaya kütle hâlinde iştirak etmeleri profesörleri tarafından bizzat istenecekti. Meydan ve caddelerde toplanacak olan halkın dikkatini dağıtmak için, Dışkapıya, Ulus Meydanına, Opera Binasının önüne, Gençlik Meydanına, Kızılaya ve Bakanlıklara birer askeri bando yerleştirilecekti. Başkanın güzergâhı üzerinde Dışka-

Anıt Kabir

Merdivenler yormaz!..

Haftanın içinden

IKE'I BEKLERKEN

Amerika Cumhurbaşkanı Pazar günü Türkiyede olacak. Başkan, memleketimizde kaldığı kısa müddet içinde bütün Türk milletinin derin sevgisiyle sarıldığını hissedecektir. Bunun iki sebebi vardır. Başkan, Amerika milletinin temsilcisi olarak gelmektedir. Milletten millete olan dostluk hisleri kuvvetini muhafaza etmektedir ve Türkler Amerikalılara karşı bilhassa İkinci Dünya Harbinden itibaren beslemeğe başladıkları derin sempatiden, esas itibariyle az şey kaybetmişlerdir. Amerikan milleti bir yandan kurduğu hayat tarzı, diğer taraftan Hür Dünyanın hür olarak muhafazası yolunda sarfettiği samimi gayretlerden dolayı hayranlığımızı, saygımızı kazanmıştır.

Fakat, Başkanı saracak sevginin bir ikinci sebebi bulunmaktadır. Başkan, Dwight D. Eisenhower'dir. İkinci Dünya Harbinin muzaffer Başkomutanı, daha o karanlık günlerde, asker Türk milletinin derin takdir hislerini toplamıştır. Sayın Eisenhower Başkan olarak da, Türklerin dikkatini çekmekte devam etmiştir. Bilhassa son aylarda, dünyamıza uzun vadeli bir huzur ve güven sağlamak amacıyla giriştiği fevkalâde gayretler, sarfettiği verimli mesai barış sever Türk milletinin çok verimli bir ekseriyeti tarafından hararetle desteklenmektedir. Dünya çapındaki diplomasi hareketinin bu mühim noktasında Başkanın, seyahat programına Türkiyeyi de dahil etmesi bizim için hakiki memnunluk sebebi olmuştur. Amerika Cumhurbaşkanı memleketimizde geçireceği kısa saatler zarfında, eğer dikkat ederse, mutad resmî alâyişin ardında Türk halkının, sevdiklerine karşı daima sıcak kalbini bulacaktır.

Başkan Eisenhower'i Türkiyede kararlı bir millet karşılayacaktır. Bir millet ki, istiklâlini muhafaza uğrunda yapamayacağı yoktur ve dün nasıl sayıca kendisininkilerden kat kat üstün tümenlerden fütur duymamışsa bu gün de senede ikiyüz elli hidrojen tapası imal eden fabrikalar karşısında kılını dahi kıpırdatmamaktadır. Başkan, yirmi bin millik yolculuğu esnasında Rusyaya en ziyade bizim misafirimizken yaklaşmış olacaktır. Fakat, şüphe yok, Rusyayı en iyi tanıyan ve bir mütecavize karşı en pervasız insanları da, gene bizim misafirimizken görecektir.

Türkiye İkinci Dünya Harbinden sonra kuzeydeki komşusuna karşı takındığı tavrı değiştirmemiştir. İyi münasebetler, politikamızın daima esas gayesi olmuştur. Ama iyi münasebetler uğrunda tâviz vermenin bizim prensiplerimizin arasında yeri yoktur. 1946 yılında, Rusya bizden toprak ve hususî müsaadeler istediği sırada -ki Truman doktirini o tarihten ancak bir sene sonra ortaya çıkmıştır- memleketimize gelen selâhiyetli Amerikalılara vaziyetimiz bütün açıklığıyla izah olunmuştur: Türkiye kendisini müdafaa edecektir. Amerika bize yardımcı olursa mükemmel, ama olmazsa Türkiye kendisini gene müdafaa edecektir: İyi düşünen kimseler Türkiyenin Amerika için müttefiklerin en sağlamı olmasını bu azme bağlamalıdırlar. İktisadi yardım, askerî yardım. Bunlar Türk halkı bakımından, iki millet arasındaki dostluğun sebebi değil, neticeleridir. Hakiki bağ, müşterek idealdir. Bu yüzdendir ki Amerika o ideale sahip çıktığı müddetçe, Ankaradaki hükümet hangi Türk siyasi partisinin etiketini taşırsa taşısın, Amerikan dostluğu Türkiyenin dış politikasının temel taşı olarak kalacaktır. Bunun haricindeki her iddia yanlış, her propaganda yalandır.

Sayın Başkan şüphesiz, son zamanlarda geniş Türk çevrelerinde beliren ve Amerikayı yakından alâkalandıran bir hissiyattan haberdardır. Bazı hareketler umumi efkârda Amerikalılara karşı bir soğukluk yaratmıştır. Bu hissiyatı mübalağa etmek de tehlikelidir, küçümsemek de. Her memleket gibi Türkiyede de, Amerikan aleyhtarı en ufak kıvılcımdan bir yangın çıkarabilir miyiz diye dört gözle bekleyen gizli kuvvetlerin bulunduğu muhakkaktır. Yapılacak en iyi hareket kıvılcımın üzerine hasır çekmek değil, kıvılcımı doğuran sürtünmeyi yok etmektir. Bazı davranışlar, Türklerde çok kuvvetli olan "kendisine karşı saygı duyulması arzusu"nu rencide etmektedir. Saygı duymayı reddedenler dost bildiğimiz kimseler olunca, alınganlığımızın artması haklı görülmelidir. Bu, bir fazla hassasiyet sayılabilir. Ama unutulmamalıdır ki bizi, bizden kat kat üstün düşmanlar karşısında dahi dimdik tutan gene bu hassasiyettir.

Başkan Eisenhower'i Türkiyede karşılıyacak millet, istiklâline hiç kimse tarafından toz kondurulmaması yanında bir başka hususta daha kararlıdır. Bu millet demokratik rejim içinde yaşayacaktır. Amerikalılara karşı duyduğumuz derin gıpta ve hayranlığın büyük sebebi onların böyle bir rejimi Atlantiğin ötesindeki geniş memleketlerinde gerçekleştirmiş bulunmalarıdır. Amerikan topraklarında aya flâma fırlatan alet, varsın henüz bulunmasın; o topraklarda insanlık haysiyetine tapınmaya yakın bir saygı gösteriliyor ya, bizim milletçe kalbimiz o toprakların halkıyla beraberdir.

Amerikanın, dünyanın muhtelif köşelerinde, hangi sebeple olursa olsun bir takım diktatörlere veya diktatörlük heveslilerine prim vermesinin üzüntü uyandırdığını saklamamalıyız. Böyle bir üzüntü Washington hükümetinin meselâ Güney Amerikada, meselâ Orta Doğuda, meselâ Afrikada veya Asyada karşılaştığı bazı güçlüklerin esaslı sebeplerinden birini teşkil etmektedir. Jefferson'un haleflerini Nuri Said ile sarmaş dolaş görmenin şaşırtıcı ve hayal tarafı bulunduğunu Amerikalı siyaset adamları kabul etmelidirler. Lincoln adı ile Jimenez adının, yanyana, bir tezat meydana getirdiğini inkâra imkân yoktur. Gerçi milletlerle temasın, bugün, hükümetlerle temas yolundan başka bir vasıtayla sağlanması elbette ki ne caizdir, ne de mümkün. Üstelik, bilhassa Güney Amerikada, Washington hükümetinin komşularının iç işlerine karışıyor havasını yaratmamaya dikkat etmesi pek haklı bir davranıştır. Bu bakımdan Birleşik Devletlerin nazik durumunu takdir etmek lâzımdır. Ancak meselâ, komünist olmayan diktatörlerin arkasında, bunların kendi milletleriyle mücadelesinde Amerikanın bulunduğu intibaını vermemektedir. Bunun da yolu milletlerin hakiki temayüllerine evvelâ doğru bir teşhis koymak, sonra da bu temayüle aykırı durumlar yaratmaktan dikkatle kaçınmaktır. İdarecilerle flört için milletlerin hislerini rencide etmek akıllıca bir politika olmaktan son derece uzaktır.

Zira bugün, hele demokratik rejim içinde yeni yeni gelişen, bu rejimin önüne çıkan geçici manileri bertaraf etmek için gayretle çalışan milletlerin kalbinde Amerika bir ideali temsil etmektedir. Amerikada caiz görmediği halleri Washington hükümeti -ve temsilcileri- başka diyarlarda tasvip ediyor, başka milletlere reva görüyor kanaatı bu ideali en müthiş komünist ajandan daha başarılı şekilde baltalamaktadır. Samimiyetsiz sanılmak, Amerika için tehlikelerin en büyüğüdür. Amerika, Amerikada ne ise Seu'de ve Taivanda Ciudat, Trujillo'da ve Buenos Aires'de o olmalıdır. Bulunduğu yerin rengini almak Komünizme yakışabilir, Hürriyete yakışmıyor. Milletlerin gönlünü fethetmek için elinde silâhların en mükemmeli bulunan Amerikanın, bu silâhı kendi iradesiyle işlemez hale sokması kolayca anlaşılır bir davranış değildir.

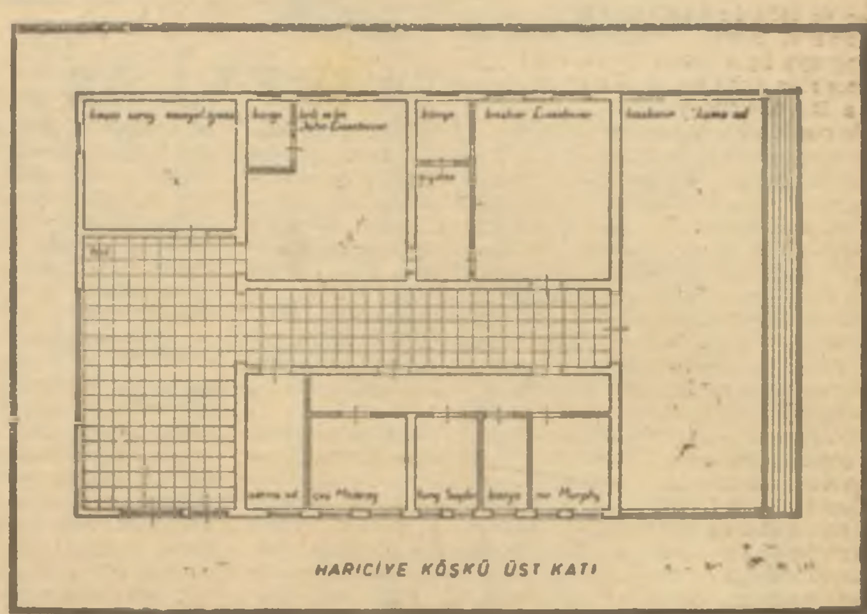
Başkan Eisenhower Pazar günü Ankara sokaklarında bu hislerle, bu düşüncelerle dolu olarak kendisini ve kendisinin şahsında Amerikayı sevgilerin en candanı, en sıcağıyla selâmlıyan muazzam bir kütle bulacaktır. Aramızda geçireceği kısa saatlerde misafiri bulunduğu milletin kalbinde yananın ne olduğunu lâyıkıyla anlarsa Türk - Amerikan dostluğu bu ziyaretten, üzerindeki bir kaç buluttan da tamamiyle sıyrılmış pırıl pırıl parlayarak çıkacaktır.

pıyla Çankaya arasında tam 12 tane tak yapılıyordu. takların beheri 25-40 bin liraya mal oluyordu. Emniyet tedbirleri ile bizzat Ankara Valisi Dilâver Argun meşgul oluyordu. 1954 de Mareşal Tito'nun ziyaretinden beri Ankarada bu kadar sıkı emniyet tedbirleri alınmamıştı. 10 adımda bir asker caddelere dizilecekti. İstanbuldan da ayrıca 250 kişilik bir polis müfrezesi getiriliyordu.

Ayrıca, Ankaradaki Amerikan Büyükelçiliğinde de hummalı bir faaliyet vardı. Eisenhower'i karşılama işlerinin koordinasyonuna Siyasi Müsteşar Mr. Barnes memur edilmişti. Mr. Barnes, Amerika Dışişleri Bakanlığının teşkilâtlandırma işlerinde çok parlamış memurlardan biri olarak, NATO Genel Sekreterliğinin İcra Sekreterliğinde Yardımcı olarak vazife görmüştür Onun başkanlığındaki 3 kişilik Komitede, Sefaretin İdari Müsteşarı Mr. Kissick, Amerikan Haberler Bürosu Müdür Yardımcısı Mr. Killmer ve Amerikan Askeri Yardım Kurulu Lojistik Başkanı Albay Symes bulunmaktadırlar. Mr. Kissick bilcümle otel ve ikamet işleriyle vazifeli olup Dışişleri Bakanlığı Levazım ve Karşılama Dairesi Umum Müdürü Orhan Şeref Apak ve Protokol Umum Müdürü Veysel Versanla birlikte çalışmaktadır. Mr. Killmer basın ve radyo işlerini üzerine almıştır ve devamlı surette Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürü Altemur Kılıç ve Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Umum Müdürü İsmail Sosyalla temas halindedir.Albay Symes ise, Başkanla birlikte gelecek olan uçakların lojistik desteğini temin edecektir. Gerçekten, Başkanı getirecek olan dev Boeing 707 lerin benzinini temin etmek muazzam bir iş olmuştur. Bu uçaklar, Amerikan Stratejik Hava Kuvvetlerinin uçaklarının benzinini kullandıklarından, bu benzini Esenboğa Hava alanında Pan-American Şirketi bile sağlayamamaktadır. Özel benzin, İncirlik (Adana) daki Amerikan stratejik hava üssünden akaryakıt taşıt uçaklarıyla getirilecektir.

Refakattekiler..

Başkan Eisenhower'in yanında şu anda belli olan rakama göre -bu rakam her an değişebilir- 40 kişi bulunacaktır. Bunlar, resmi delegasyonun üyeleriyle Beyaz Saray sekretaryasının bir kısım mensuplarıdır. Sekreterleri ikinci bir Boeing 707 getirecektir. Başkanın uçağında bir arıza olduğu takdirde, Başkan, kendisini takip eden bu ikinci uçağı kullanacaktır. Ayrıca, bir diğer Boeing 707, Beyaz Saray nezdine resmen tâyin edilmiş olan muhtelif milletlere mensup 82 gazeteciyi getirecektir. Bunların, 68 i Amerikalı, 6 sı İngiliz, 7 si Fransız, 1 i de İtalyandır. Bundan başka, doğrudan doğruya Boston deniz üssünden gelen bir savaş nakliye gemisi 3 Aralık günü İstanbula Amerikan Bahriyesine mensup 7 büyük

Hariciye köşkünde Eisenhower'in dairesi..
Emniyet tertibatı tam..

helikopter indirecektir. Bu helikopterler, Başkanın zaman kaybetmemesi için onun memleket dahilindeki gidiş gelişlerinde kullanılacaktır. Ayni gemi, 4 Aralıkta Atinaya varacak ve oraya da bir o kadar helikopter bırakacaktır.

Başkanın yanında kendisiyle ayni uçakta 12 tane Beyaz Saray Emniyet Ajansı mensubu vardır. Bunların 3 tanesi polis mütehassısı olup Türk emniyet makamlarıyla işbirliği yapacaklardır. Diğerleri Başkanın şahsi muhafızlarıdır. 1902 de Kongreden geçen bir kanuna göre, Beyaz Sarayda Federal Emniyet Bürosundan ayrı olarak bir Emniyet Ajansı kurulmuştur. Bu Kanuna göre, Beyaz Saray Emniyet Ajansı memurları, Başkanı gittiği her yerde tâkip etmekle mükelleftirler. Başkan da, günlük programını ilk önce Emniyet Ajansına bildirmeğe mecbur tutulmuştur. Başkanın, Emniyet Ajansı memurlarını bir an dahi yanından uzaklaştırmağa hakkı yoktur. Başkan, bu memurların şahsi emniyeti konusunda yapmasını istedikleri her şeye itirazsız uymak mecburiyetindedir. Bu sert Kanunun çıkartılmasına sebep, 1902 ye kadar üç tane Amerikan Cumhurbaşkanının suikasde kurban gitmesi olmuştur. Beyaz Saray Emniyet Ajansı kurulalı beri ise, Amerikan Cumhurbaşkanlarına karşı suikast yapılamamıştır.

Başkanın riyaset ettiği resmi delegasyonun üyeleri şunlardır:

Ekselâns Robert Murphy, Dışişleri Bakanlığı İkinci Bakan Yardımcısı;

Kurmay Binbaşı John S. D. Eisenhower, Başkanın (oğlu), Kara Yaveri ve Refikası;

Mr. James C. Hagerty, Cumhurbaşkanlığı Basın Sözcüsü;

Mr. Thomas E. Stephens, Başkanın Özel Kalem Müdürü;

Tümgeneral Dr. Howard Mcc. Snyder, Cumhurbaşkanlığı Özel Tabibi; Tuğgeneral Andrew J. Goodpaster, Beyaz Saray Sekreteryasından;

Yarbay Vernon Walter, Cumhurbaşkanlığı Tercümanlarından;

Mr. Tomas W. Elkinery, Dışişleri Bakanlığı İcra Sekretaryası Müdür Yardımcısı;

Albay William G. Draper, Cumhurbakanlığı Hava Yaveri.

Başkanın Ankaraya muvasalat edeceği 6 Aralık günü, evvelâ saat 14.30 da gazetecilere ayrılan özel uçak Esenboğaya inecek ve gazeteciler derhal meydanda tertibat alacaklardır. Saat tam 15 de Başkanı taşıyan Boeing 707 meydana inecek ve karşılame merasimi başlıyacaktır.

Başkanı, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, uçak merdiveninin eşiğinde karşılıyacaktır. Bayar Eisenhower'in elini sıktıktan sonra, ona Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Özel Kalem Müdürü, Başyaver ve Yaverlerini tanıtacak, Başkan da yanındaki resmi delegasyon mensuplarını Bayar'a takdim edecektir. Daha sonra, özel kürsüde yer alacak olan iki Cumhurbaşkanı, evvelâ Amerikan Milli Marşını, sonra İstiklâl Marşını dinliyeceklerdir. Marşlar, 28. inci Tümen Bandosu tarafından icra edilirken 21 pâre top atımı ile A. B. Devletleri Başkanı selâmlanacaktır. Marşlardan sonra, Bayar, B. M. M. Başkanı ile Başbakan ve Bakanları Eisenhower'e takdim edecektir. Takdim merasimini müteakip, iki Cumhurbaşkanı, başta Amerikan ve Türk Bayrakları ve Alay sancağı olduğu halde ihtiram kıtasını teftiş edecek-

ler ve teftişi müteakip, Bayar, Eisenhower'e, resmî ziyaretle doğrudan doğruya ilgili resmî zevatı takdim edecektir; daha sonra, Birleşik Amerika Büyükelçisi Fletcher Warren iki Cumhurbaşkanına Amerikan Büyükelçiliği mensuplarını takdim edecektir. Amerikan Büyükelçiliği mensupları merasim esnasında siyah ceket giyeceklerdir. Türk resmî şahsiyetlerinin siyah ceket mi, yoksa jaket atay mı giyecekleri henüz kararlaştırılmamıştır. Takdim merasiminin hitam bulmasından sonra, hitabet kürsüsünde yer alacak olan Bayar, kısa bir beyanı hoşamedide bulunacak ve Eisenhower buna yine kısa bir demeçle cevap verecektir. Esenboğadaki merasim Amerikan ve Türk radyolarında ayni anda yayınlanacak ve ayrıca televizyona alınacaktır. Saat tam 15.30 da Beyaz Saray personelini getiren Boeing 707 meydana inerken, iki Cumhurbaşkanı, kapalı bir Cadillac araba içinde Ankaraya müteveccihen kortejin başında yer alacaklardır. Ankara Golf Klübünün önünde kortej duracak ve iki Cumhurbaşkanı Cumhurbaşkanlığının açık otomobiline geçeceklerdir. Kortej bu şekilde Atatürk Bulvarını takibedecek ve Başkanın Türk Hükümetinin misafiri olarak kalacağı Misafirin Köşküne (eski Hariciye köşkü) saat 16.15 de vasıl olacaktır. Burada, iki Cumhurbaşkanı birbirlerine veda edeceklerdir. Başkan Eisenhower, saat tam 17 de Hariciye Köşkünden ayrılıp Anıt-Kabire giderek Atatürkün huzurunda tâzim duruşunda bulunacak ve bir çelenk koyacaktır. Başkan, saat 17.30 da Çankayadaki Cumhurbaşkanlığı Köşküne gidecektir. İki Devlet Başkanı arasında hediyelerin teatisinden ve çay içilmesinden sonra saat 18 civarında başlıyacak resmî konuşmalar saat 18.45 e kadar devam edecek ve Başkan Eisenhower saat 19 da Bayarla birlikte Hariciye Köşküne avdet ederek orada kendisine intizar eden Ankara Üniversitesi Rektörü, Senato üyeleri, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı ve Yönetim Kurulu üyelerini kabul edecektir. Hariciye Köşkünde yapılacak kısa bir merasimle Başkan Eisenhower'e Fakülte Dekanı Şehircilik Profesörü Fehmi Yavuz tarafından S. B. T. Fahri Hukuk Doktoru pâyesine ait berat ve cübbe takdim edilecektir. Bu merasimi müteakip, Bayar tekrar Çankayaya dönecektir. Aynı gece saat 20,30 da Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Çankaya Köşkünde Başkan Eisenhower şerefine büyük bir akşam yemeği verecektir. Frak ve büyük üniformanın carî olacağı bu yemekte iki Cumhurbaşkanından başka Amerika tarafında Mr. Murphy, Mr. Hagerty, Tümgeneral Dr. Snyder, Tuğgeneral Goodpaster, Tercüman Yarbay Walter ile Binbaşı ve Bayan John Eisenhower, Amerikan Büyükelçisi, Amerikan Sefareti Başmüsteşarı ile, Müsteşarlar Amerikan Askerî Yardım Kurulu Başkanı ve Amerikan İktisadî Yardım Kurulu Başkanı bulunacaklardır. Türk tarafında, Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başbakan, Hükümet üyeleri ve Dışişleri Bakanlığı Umumî Kâtibi ile Umumî Kâtip Muavinleri Birinci Daire Umum Müdürü ve Enformasyon Dairesi Umum Müdürü, Protokol Umum Müdürü B. M. M. Dışişleri Komisyonu Başkanı eşleriyle birlikte bulunacaklardır. Muhalefet Lideri İsmet İnönü ile Muhalefetten diğer hiçbir şahsiyet şu ana kadar ziyafete dâvet edilmemişlerdir. Ziyafetin sonunda nutuklar teati edilecektir.

Resmî işler

Başkan Eisenhower'ın ziyafetten saat 23 e doğru ayrılacağı tahmin edilmektedir. Başkan, Hariciye Köşküne döner dönmez çalışmasına tahsis edilmiş olan üst kattaki büyük salona geçerek resmî işlerle meşgul olacaktır. Amerikan Anayasasına göre, Başkan harice çıktığı zaman dahi yerine vekil bırakmadığından her an Beyaz Sarayla daimî temas halinde bulunmak zorundadır. Bu maksatla, halen Ankarada bulunan Amerikan Donanması Muhabere Kor'una mensup 11 kişilik bir heyet, özel bir telsizle telefon şebekesini Hariciye Köşküne, Amerikan Büyükelçiliğine ve Ankara Radyosuna birleştirmekle meşgûldür.

Başkan saat 24 e doğru yatmak üzere kendisine ayrılan odaya çekilecektir. Kendisiyle birlikte Hariciye Köşkünün üst katında yatacak olanlar, Binbaşı ve Mrs. John Eisenhower, Mr. Murphy, Tümgeneral Dr. Snyder ile Oda Yardımcısı Çavuş Moaney'dir. Başkan, Hariciye Köşkü

Eisenhower

Eklenen misafir...

Kurulalıberi Türkiye Dışişleri Bakanları veya Başbakanlarının işgal ettikleri odada kalacaktır. Oğlu ile gelini ise, Hariciye Köşkünün resmî evsahiplerinin varsa kerimelerinin işgal ettikleri odadır. Diğer şahsiyetler ise, özel misafir odalarında kalacaklardır. Üst kattaki kütüphane odası Beyaz Saray Emniyet Ajansına tahsis edilmiştir. Başkanın sekreterleri ise, alt kattaki üç salonla büroyu işgal edeceklerdir.

Başkan 7 Aralık sabahı eğer hava müsaitse saat 7.30 da, refakatinde Bayar, Menderes ve Zorlu ile tercümanı olduğu halde Amerikan Donanmasına mensup bir helikopterle Hariciye Köşkünün önündeki parklı meydandan Esenboğaya hareket edecektir. Hava kötüyse, iki Cumhurbaşkanı saat 7,10 da kapalı Cadillaca râkip olacaklardır.

Teşyide B. M. M. Reisi ve bütün kabine üyelerile ilgili Türk ve Amerikan resmî şahsiyetleri hazır bulunacaklardır. Bir alay asker Başkan Eisenhower'e selâm resmini ifâ edecektir. Başkaca merasim yapılmıyacaktır. Sadece Başkan Eisenhower bir veda demeci verecektir. Saat tam 8.10 da dev Boeing 707 Karaçiye müteveccihen havalanacaktır.

Bakanlıkta hazırlık

Dışişleri Bakanlığında Umumî Kâtip Muavini Elçi Zeki Kuneralp, İktisadi-İşler Muavini Elçi Hasan Işık, Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesi Reisi Elçi Semih Günver, Plânlama Dairesi Umum Müdürü Namık Yolga ve İkinci Daire Umum Müdürü Vahit Hanefoğlu, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanına Eisenhower'le yapacakları görüşmelere dair not ve muhtıralar hazırlamaktadırlar. Başkan, daha şimdiden, Büyükelçi Warren vasıtasiyle görüşmelerde kendisinin, Krutçef'le yapılacak temaslar ve Paristeki Batılılar Zirvesi konusunu ele almak istediğini bildirmiştir. Bununla beraber Başkan, Türk Hükümetinin arzu edeceği diğer meseleleri de gözden geçirmeğe hazır olduğunu ilâve etmiştir. Bunun üzerine, Türk Hükümetinin, ayrıca CENTO ile ilgili konuları ve Türk-Amerikan münasebetlerini -yani yardım konusunu- görüşmek istediği kendisine bildirilmiştir.

Başbakan Adnan Menderes, Amerika seyahatinden beri, bazı görüşlerini değiştirmiştir.

Başbakan, Başkan Eisenhower'in nötralist memleketlere verdiği büyük önemi gördükten sonra, artık, Amerikadaki demeçlerinin aksine, Sovyetlerden yardım alan memleketlere Amerikan yardımı verilmemesinde ısrar etmeyecektir. Bununla beraber, Müttefiklere tarafsızlardan daha fazla vefalı olmak gerektiğini hatırlatacaktır. Başbakan, Sovyet Rusyayla görüşmelerden büyük bir netice alınamayacağı kanaatindedir. Bunun için, Ike'tan, Batının bugünkü politikasında hiçbir değişiklik yapılmamasını ve dünya halk efkârının

boş ümitlere terkedilmemesini istiyecektir. Menderesin bilhassa üzerinde duracağı konulardan biri de CENTO memleketlerine daha fazla yardım edilmesi olacaktır. Bu vesileyle, Baade Raporuna temas ederek, Türkiyeye yapılan yardımın da arttırılmasını istiyecektir.

Resmi görüşmeler ancak 45 dakika sürecektir. Görüşmeler tercümanla yapılacağına göre, her iki taraf ancak 22,5 dakika konuşacaklardır. Akşam yemeğinden sonra ise gayri resmi konuşmalar için, olsa olsa yarım saat vakit kalacaktır. Resmi görüşme esnasında, evvelâ Ike konuşacak, Batılılar Zirvesi ve Krutçef'le temaslar hakkında izahat verecektir; ona Bayar mukabele edecek ve arkasından Türkiyeyi temsile yetkili sorumlu şahıs olarak Başbakan konuşacaktır. Bu kadar kısa bir zamanda Ike'a söylenmek istenen bütün şeylerin söylenebileceği pek şüphelidir.

Ike, Sovyet Rusyada, uzlaşma lehinde işleyen bazı siyasi ve iktisadi faktörlerin mevcut olduğunu söyliyecek, belli başlı dâvaları özetliyecek ve ilk Zirve Konferansında bütün meselelerin halledilmesini beklemenin doğru olmadığını izah edecektir. Ike, herhalde, Türkiyenin ve Amerikanın diğer bütün Müttefiklerinin, Sovyetlerle yapılacak temaslardan ürkmemelerini söyliyecek ve Türkiyenin statüsünde herhangi bir değişikliğin hiçbir zaman bahis konusu olmıyacağını temin edecektir. Ike için önemli olan tek şey de, Türkiyeye bu teminatı vermekten ibarettir. Ankaraya kadar sırf bunun için gelmiştir.

D. P.

Geziler...

Geçen haftanın sonunda pazar günü sabaha karşı 4 sıralarında Park Otelin önünde Başbakan Adnan Menderes, ellerini kavuşturmuş, kendisini hürmetle dinleyen 3 gazeteciye şöyle dedi:

"Sizleri yordum, sizleri üşüttüm.. Allahaısmarladık çocuklar."

Menderes, 3 gazetecinin elini ayrı ayrı sıktıktan sonra yorgun adımlarla Park Otele girdi. Anlaşılan hudud bölgesinden memlekete seslenirken "üç densiz" diye hücum ettiği gazeteciler bu üç kişi değildi. Hattâ, "ellerine beyanat sıkıştırılan 4 çocuk" da başkalarıydı. Başbakan, kırdığı kalpleri böylece tamir gayreti göstermiş oluyordu. Ertesi akşam bunu daha da ileri götürdü ve bu sefer gazete sahibi dostlarını Çınar Otelinde yemeğe misafir etti. Gazeteci dostlar o gece uzun uzun memleketin nasıl kalkındığını ve bu kalkınmanın büyük mimarı -Vatan Cephesi edebiyatıyla- Adnan Menderesin ne güç şartlar altında çalıştığını, ne müşkülâtla karşıkarşıya bırakıldığını dinlemek zorunda kaldılar.

"Samimi yemek"

Çınar Otelinin Mehtap Terasında verilen yemek son derece samimi oldu. Başbakan bu mühim dâvetin organizasyon işini Kemâl Aygüne vermişti. Dâvetlilerin sahibi bulundukları gazetelere telefon edilerek beyfendinin Trakya seyahatı dönüşünde Türk basınının mümtaz mümessilleriyle hasbıhalde bulunmak istediği bildirildi.

Dâvetliler üç büyük gazetenin Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet ile ayrıca Dünyanın temsilcileri, Nadir Nadi, Haldun ve Erol Simavi, Ercüment Karacan ile Falih Rıfkı Atay ve Bedii Faikti.

Saat 9.30 da Başbakan kahverengi elbisesi içinde mütebessim bir çehre ile Çınar Otele geldi. Yanında Namık Gedik, Atıf Benderlioğlu vardı. Otelin holünde Hasan Polatkan ve Mükerrem Sarol beyfendiyi karşıladılar. Birlikte misafirlerin beklediği yemek salonuna geçildi.

Menü bu defa zengin değildi. Bol Ordövr, Flamingon, Kaz ciğeri ve meyva yendi. İçki olarak şarap ve votka tercih ediliyordu. Başbakan geç vakitlere kadar süren yemekte en çok Nadir Nadi ile meşgul oldu. Saat 2 de yemek neşeli bir hava içinde sona erdi. Basın temsilcileri başbakan tarafından otelin kapısına kadar teşyi edildi. Misafirlerden, yalnız Nadir Nadi arkadaşlarından ayrıldı ve beyfendi ile kahve içti, sohbet etti. Vekillerin de bulunduğu bu kahveli sohbet bir hayli enteresandı ve tam 40 dakika sürdü.

Hâdise bir seyahatın sonuydu. Başbakan Trakya gezisinden dönmüştü. Tekirdağdan hareket edilirken, yanındakilere, gazetecilerin Park Otele kadar kendisini takip etmesini söylemiş ve Başbakanı bu gezisinde takiple vazifeli basın mensuplarından üçü emri yerine getirmişlerdi. Park Otelin önünde Başbakanın veda ettiği gazeteciler bu genç muhabirlerdi.

Namık Gedikin istifa rivayetleri

Fakat ertesi gün, Park Otelin önünde daha başka gazeteciler vardı. Bunlar, belki de D. P. nin kaderinde bir değişikliğe yol açacak hâdisenin peşindeydiler. Meşhur İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik, alelacele, D. P. Grubu Başkanı Atıf Benderlioğluyla birlikte İstanbula gelmiş ve Park Otelde Başbakana mülâki olmuştu. İki politikacıyı otelde görenler Menderesin yüzünün pek gülmediğini müşahede ettiler. İçişleri Bakanı ise, mutad veçhile, yüzünü asmıştı. Bu hali not eden gazeteciler ertesi gün gazetelerine meşhur İçişleri Bakanının istifa etmek üzere bulunduğunu yazdılar. Tahminler, Uşak hâdiselerinin aldığı şekil ve meşhur İçişleri Bakanının bir

D i y a l o g

NADİR NADİ: — *Başbakanın bu (Edirneyi ziyaret) vesileden faydalanarak bir konuşma yapacağını öğreniyoruz. Son genel seçimlerden beri halk karşısında hemen hiç bir nutuk söylemiyen Sayın Demokrat Parti Lideri bu sefer neler diyecek? Bu sorunun Edirneli vatandaşlar kadar tüm yurt halkını da meraklandırdığına şüphemiz olmasın.*

Sırası gelmişken söyliyelim: Şimdi Edirnenin Kurtuluşunu kutluluyoruz. Kimdir bu Edirneyi kurtaran? Elbette Türk milletidir. Türk milleti dediğimiz de kadını ile, erkeği ile, partilisi ve partisizi ile vatandaşların hepsidir. Böyle mutlu günler millî birliği belirtmek, muhalif - muvafık bütün Türkleri yurt selâmeti kaygusu etrafında toplamak, onlara birlik amacımızın sevgili yurdumuzu refaha, saadete kavuşturmak olduğunu hatırlatmak için birer fırsattır. Sayın Hükümet Başkanının böyle bir fırsatı kaçırmamasını yürekten dileriz.

Sayın Başbakan bu gibi (Antidemokratik hükümler, cezaevlerinde çile dolduran gazeteciler, Basın kanunu, yargıç güvenliği, Seçim kanunu) rejim konularında Hükûmetin iyi tasavvurlarına dair sözleriyle memlekete ümit ışıkları serperse bu bütün vatandaşlar için güzel bir sürpriz olacaktır.

ADNAN MENDERES: — *Borç onlar istemediler mi? istediler ama veren olmadı. Borç adamına verilir. İstemesini bilmeli. Ve alacak itibara sahip olmalı. Dış tediye açığımızın 30 milyon olduğunu söylüyorlar. Keşke bulsak da 1 milyar değil 3 milyar borçlansak.*

Fakat onlar öyle düşünmüyorlar, durmadan konuşuyorlar. Dört tane gazeteci çocuğun eline ver bir beyanat, yazsınlar. Dilin kemiği yok, söylerler ve yazarlar.

Biz bunları yapmıyabilir, otururduk. Oturmak kolay, tembel harcı. Gazeteleri kendilerine uydurmak kolay, istediğini kapatırsın. Ondan sonra methiye, methiye, methiye.. Gazeteler eski iktidarın yapmadıkları ile övüyor, bizi ise yaptıklarımızla yeriyorlar. Ama üç densizin söylediklerine aldırmıyalım. Bunlar bizi yolumuzdan çeviremez. Ak kâğıt üzerine yazılan kara yazı unutulmaz. Bizi kahredercesine tenkid edenler sonradan kendileri utanacaklardır. Eğer hayatta iseler yüzleri kızaracak. ölmüşlerse ensal mahcup olacaktır.

Biz borçlu değiliz, Vatan bize borçludur.

defa daha kırdığı pot yüzünden Dr. Namık Gedikin yerini bir arkadaşına devretmek üzere bulunduğu merkezindeydi. Hakikaten, aksilik, Dr. Gedik kime "suikastcı, ihtilâlci" diye hücum etse o kimseler Adaletten adeta otomatik şekilde beraat kararı alıyorlardı. Dr. Gedik 6/7 Eylül hâdiselerinde -bu iki rakam bile İçişleri Bakanını sinirlendirmeye yetiyordu-, Gaziantep vakasında, İstanbuldaki seçim gecesi karışıklıklarında, Zilede, Çanakkalede, Uşakta büyük büyük lâflar etmiş, Muhalefeti suçlandırmış, fakat her seferinde haksız çıkmıştı. Gerçi bir başka memlekette İçişleri Bakanı böyle hallerde bir değil, bin defa istifa ederdi. Ama, istifa müessesesine bizde rağbetin fazla bulunmadığını herkes biliyordu. Nitekim, pek çok akıllı kimse Dr. Gedik hakkındaki rivayetleri de Bakanın bir defa daha havaya konuşmuş olmasından dolayı değil, Dr. Sarolun son Trakya seyahatinde Başbakana refakat etmesinden dolayı muhtemel gördüler. Bunda, elbette ki haklıydılar. Zira, vazifeden ayrılmalar, ekseriya, böyle sebeplerden doğuyordu. Mamafih pazartesi akşamki yemekte iki doktorun bir arada bulunmaları gazetecilerin tahminlerinde pek isabet bulunmadığına delil addedildi.

Programsız hareket...

Park Otelin önünde biten Trakya seyahati geçen haftanın başında salı günü akşamı başladı. Saat 16 sıralarında 0073 numaralı Cadillac harekete hazır vaziyette Park Otelin önünde bekliyordu. 0073 numaralı Cadillac iktidarın başını Edirnenin kurtuluşu münasebetiyle yapılacak törene götürmek üzere hazırlanmıştı. Bu defaki yolculuk, sessiz, alayişsiz ve Namık Gediksiz geçecekti.

Trakya seyahatının ilk merhalesi Alpulluydu. Gece, Atatürk için yapılan ve C. H. P. devrinde kullanılmayan, 1950 den sonra ise Alpulluyu ziyaret eden muteber zevatın ikametine tahsis edilen köşkte geçirildi. Akşam yemeğinde fevkalâde zengin menüye rağmen Başbakan fazla bir şey yemedi. -Yiyeceklerin büyük bir kısmı İstanbuldan getirilmiştir. Meyva salatası ve viskiyle iktifa eden Menderesin yüzünde asabi bir ifade mevcuttu.

Uğurlu Paçalar...

Yol yorgunluğu, 1950 den sonra yeniden tefriş edilen köşkün rahat odalarında geçiştirildikten sonra Edirneye müteveccihen yola çıkıldı. Başbakan Menderesi ve diğer misafirleri taşıyan otomobil kafilesi saat 10 sıralarında şehrin varoşlarında gözüktüğünde, kafileyi gözetleyen gözcü, kurbanların kesilmesi için işaretini vermişti. Kurban, kurban üstüne kesiliyor ve arabadan inerek yürümeğe başlayan Menderesin yüzündeki asabi ifade yavaş yavaş kayboluyor, yerini memnuniyete terkediyordu. Caddeyi birkaç saniye içinde bulayan kan Menderesin paçalarına kadar ulaştı. Başbakan uğur addettiği bu lekeleri seyahatının sonuna kadar paçalarında taşıyacak ve silmek isteyenlere mani olacaktı.

Edirnede günlerden beri hazırlık yapıldığı belli idi. Okullar tatil edilmiş, talebeler yollara sıralanmıştı.

Tören bir saatlik gecikmeyle 11 de başladı. Menderes kendisini alkışlayan talebelerle, halkı memnuniyetle seyretti ve pek mütehassis oldu. Başbakanın bir konuşma yapması bekleniyordu. Ama, bilinmeyen bir sebepten ötürü Menderes konuşmadı. Bu sükût öğle üzeri, 40 bin liraya mal olan ve bütün malzemesi İstanbuldan getirtilen yemekte de devam etti. Vakıflar Bankası tarafından 1 milyon 200 bin liraya inşa ettirilen Turistik otelin açılışı münasebetiyle verilen bu yemeği müteakip Edirnenin imarına geçildi.

Basına uzanan el...

Saçları arkaya taranmış gözlüklü, filozof tavırlı adam elindeki kâğıdı Başbakan Menderese uzatarak.

"Bakın beyfendi.. Olacak iş mi bu" dedi ve yanında bulunan pehlivan yapılı arkadaşına dönerek sözlerini tasdik etmesini bekler gibi baktı. Filozof yapılı saçları arkaya doğru taranmış adamın adı Burhan Belge idi. Zafer gazetesinin başyazarı, A. A. nın umum müdürü Fürûzan Tekilin de kendi fikrinde olduğunu Menderese göstermek istiyordu. Dehşetengiz başyazarın fikri ise basının genç aleyhlerine kampanyaya giriştiği merkezindeydi. Burhan Belgenin sâdece manşetlerini okumakla iktifa ettiği gazetelerin o günkü nüshalarında D. P. hakkında pek de iyi olmayan ibareler mevcuttu. Ne var ki aklı selim sahibi ve sabırlı okuyucular manşetler altında yer alan haberin tamamını okuvunca vaziyetin hiç te Burhan Belgenin anladığı şekilde olmadığını kolayca farkedebilirlerdi.

Burhan Belgenin alelacele Başbakana yetiştirdiği bu haber az daha Menderesi takiple vazifeli gazetecilerin seyahatlarını yarıda bıraktıracaktı. Öteden beri -Muhalefet devri hariç- basınla arası iyi olmayan Menderes derhal D. P. basın komitesi üyesi Recep Bilgineri çağırdı ve gazetecileri geri göndermesini söyledi. Eski bir basın mensubu olan Bilginer ne yapacağını şaşırmıştı. Gazetecilere durumu nasıl anlatacaktı. Ayrıca bir gece evvel verilen haberleri biliyor ve hiç te anlatıldığı gibi olmadığını düşünüyordu. Ellerini oğuşturarak beyfendinin yanından ayrıldı ve öteden beri pek fazla dost olduğu Kemal Aygüne vaziyeti anlattı. Aygün, bu sırada kendisine getirilen İstanbul gazetelerine göz gezdiriyordu. Cumhuriyet gazetesinin manşetindeki haberi de iki defa okumuştu. Vaziyet hiç de Burhan Belge - Fürûzan Tekil düosunun anladığı şekilde değildi. Ne olmuş, ne bitmiş hepsi, basın mensupları tarafından gazetelerine tarafsız olarak nakledilmişti. Hemen, hâlâ siniri geçmemiş Başbakanın yanına gitti ve durumu izah etti. Gazetedeki yazıdan pasajlar okudu. Menderese :

"Beyfendi.. Para versek bu derece reklâmımızı yaptıramayız" dedi.

Menderes nevi şahsına münhasır mimikleriyle Kemal Aygüne fikrindeki değişmeyi ihsas ederken, gazetecilere yapılan muamele de değişiyor ve seyahat başından beri üvey evlât muamelesi gören basın mensupları iltifatlara gark oluyorlardı. Nitekim Menderes Tekirdağda bir şarap fabrikasını gezerken şarap bardağını Basın mensupları şerefine kaldıracak ve biraz sonra da tadını çok beğendiği Tekirdağın meşhur şarabından kendi eliyle gazetecilere ikramda bulunacaktı.

Vaad.. Vaad.. Vaad...

Menderesin Trakya seyahatı bir vaadler dizisi olarak devam ediyordu. Her gidilen yerde şehrin ihtiyaçlarına göre, yeni yeni fabrikalar, tesisler vaadediliyordu. Bu sanki yeni bir seçim seyahatıydı. Trakya baştan sona mamurelerle kaplanacak, Trakyalıları nurlu istikbal kucaklıyacaktı. Vaadler arasında bir tanesinden kaçınılıyordu: İl yapma vaadi...

Menderes ne kadar yumuşak konuşursa konuşsun, ne kadar vaadde bulunursa bulunsun halkı sağ duyusunun, götürdüğü mecradan çeviremiyecektir.

Bir Açıklama !

Varsın bazı kimseler, hatâlı sandıkları yazılara karşı -hattâ doğru olduğunu bildirdikleri- gayretli savcılıklar vasıtasıyla sütunlara yerleşsinler. Ama hâlâ, gazetelerin gazetecilik vazifelerini kendiliklerinden de yapacaklarına kani diğer bazıları düzeltmek istedikleri hususları "savcısız" bildirmektedir. Muhiddin Toköz bunlardan biridir. Muhiddin Toközden aldığımız açıklamayı, aşağıda, aynen neşrediyoruz:

Derginizin 18 Kasım 1959 tarih ve 277 sayılı nüshasında Türk Kanser Araştırma ve Savaş kurumuna dair bir yazınızda Kanser Hastahanesi için: "... Devam ederseniz bina kolaylıkla çöker.." şeklinde söz söylediğim not edilmekte ise de bu söz mezkûr Kuruma tevdi etmiş olduğum 30.7.1959 tarihli raporumla alâkası olmaması dolayısiyle, ancak şahsi hayalinizin bir mahsulü olabilir.

Keyfiyetin ilk çıkacak nüshanızda aynen tavzihini rica ederim.

Saygılarımla

Bir Uşak Şahidi

Uşak hâdiselerini iki kısımda mütalâa etmek lâzımdır. Birinci kısmı C. H. P. heyetinin ve İnönünün Uşağa gitmeden önce geçen hâdiseler, ikinci kısmı ise Uşakta cereyan eden olaylardır.

Bizler Uşağa gitmeden önce Muzaffer Kurbanoğlu, Baha Akşit ve arkadaşları bu bölgeye bir seyahat tertip etmişlerdi. Bu heyet her uğradığı yerde teşkilât ve valilerle görüşmüş ve İnönünün Ege gezisinin sönük geçmesi, C. H. P. Genel Başkanının muhakkak bir hayal kırıklığına uğramasının gerektiğini tembih etmişlerdir. Bunun için de toplantı ve gösteri yürüyüşü kanununa aykırı bir hareket olmasa dahi kanunun şiddetle tatbik edilmesini söylemişlerdir. Bu hususi emri alan Uşak valisi oraya varışımızdan bir hafta evvelinden kaymakamlara ve köy muhtarlarına varıncaya kadar İnönüyü karşılamak istiyen vatandaşların seyahatlarına mâni olunmasını istemişti. Yine Uşak valisi şehre, ilçeleri ile bağlıyan bütün ana yolları vasıtaların geçemiyeceği şekilde yol tamiratı bahanesiyle derin hendekler kazdırmıştı. Bu yetmiyormuş gibi 27 Nisan tarihinden itibaren Belediye hoparlörleri İnönüyü karşılamak için istasyona gidecek vatandaşlar hakkında takibat yapılacağını ve gösteri yürüyüşleri kanununun emrine uyularak gerekirse topluluk üzerine ateş edileceğini ilân etmişti.

Daha Ankaradan hareket ederken seyahatimizin hâdiseli geçeceğini anladık. İstasyona doldurulan polisler bizi uğurlamıya gelen aile ve dostlarımızı perona sokmadılar.

Her istasyon bir karakol

Şimdi ikinci kısma yani Uşak hâdiselerine geliyorum. Sabahın erken saatlerinde Uşak ili hudutları içindeydik. İnönünün geleceğini işiten köylü vatandaşlar memleketlerini senelerce evvel düşman istilasından kurtarmış, Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşayı görebilmek için ufak istasyonlara toplanıyorlardı. Her istasyonda jandarmaların bu küçük toplulukları trene yaklaştırmamak gayretlerini gördük. Banaz istasyonunda bu gayret daha şiddetliydi, jop ve dipçik kullanılıyordu.

30 Nisan günü sabahı trenimiz Uşak istasyonuna girdiğinde bütün şiddet tedbirlerine rağmen binlerce kişi bizi istasyonda karşıladı.

İstasyon şehre iki kilometre mesafede idi. Genel Başkanın bindirildiği jipte ben, Turhan Feyzioğlu, ve Akis muhabiri vardı. Muazzam topluluğun arasından emniyet mensuplarının güçlükle açtığı yolda ilerliyorduk.

İlk haberci

İlk hâdise D. P. il binasının önünden geçerken oldu. Balkonda bulunan yaşlı bir zat avaz avaz "Yuha" diye bağırıyordu. Arabamız tam binanın önünden geçiyordu ki balkonun arkasında bulunan bir pencereden boş bir bardak fırlatıldı. Bu bardak yanımda bulunan Akis muhabirinin başını yaralamış, benim de omuzumu sıyırarak parçalanmıştı.

Kemâli Beyazit
Görgü şahidi...

Bir saatte ulaştığımız parti binasına gelinceye kadar yüzlerce kurban kesildiğini hatırlıyorum. İnönü kısa bir istirahatten sonra çok yakın olan ve kongrenin yapıldığı sinema binasına geçerek orada yazılı konuşmasını okudu ve öğle yemeğini müteakip istirahata çekildi. Uşak milletvekili Rıza Salıcanın evinde misafir edilen İnönüyle beraber ben ve Faruk Ayanoğlu kalıyorduk. Bir ara Turhan Feyzioğlu ve Turhan Güneş de geldiler. Sohbet sırasında ev sahibi Uşak emniyet müdürü ile jandarma kumandanının bizi ziyaret etmek istediğini söyledi. Kendileri için bir mani yoksa gelmelerini rica ettik. Biraz sonra da emniyet müdürü Adnan Çakmaklı jandarma kumandanı Abbas bey yanımıza geldiler.

Bize vur dediler

O gün saat 17 de İnönü İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Kumandanlığı karargâhı olan binayı ziyaret edecekti. Emniyet müdürü ve jandarma kumandanı Paşanın programını tadil etmesini ve bu evi ziyaret etmekten vazgeçmesini rica ettiler. Sebebini sorduk Vali İlhan Enginin kati emir verdiğini ve Paşa bu evi ziyarete giderse mani olunacağını söylediler. Biz bunun manasız ve kanunsuz bir teşebbüs olduğunu kendilerine anlattık. Her ikiside emrin çok ciddi olduğunu ve bu ziyaretten vahim neticeler doğabileceğini söylediler. Emrin ne olduğunu sorduğumuz vakit ikisi de ağlıyordu. Bize: "Eğer İnönü o eve gider ve başına bu yüzden bir felaket gelirse ömrünüzün sonuna kadar mani olmadığınız için vicdan azabı çekersiniz" dediler. Biz "İnönü eve gittiği takdirde "Vurun" diye emir mi verdiklerini lâzâ etmek istiyorsunuz" dediğimizde, başlarını önlerine eğip "Evet" dediler. Bir ara jandarma kumandanı "Kemali bey ben Dersimliyim. Eskiden Dersimde dağa eşkiyalar çıkardı. Çoluğum çocuğum var elimi kolumu bunlar bağlıyor. Bende mi dağa çıkayım" dedi ve hüngür hüngür ağlamıya başladı.

Valiyle görüşmek üzere Turhan Feyzioğlu Turhan Güneş ve Faruk Ayanoğlunu gönderdik. Valiyi emniyet dairesinde bir şehirler arası telefon muhaveresi başında bulan arkadaşlarımız aşağı yukarı kendisinden aynı sözleri işittiler.

Hürriyet mücadelesi

İnönü uyandığı vakit meseleyi kendisine anlattık. Bize: "Bu ziyaret en tabii hakkımdır. Buna mani olmak ziyaret hürriyetimi kaldırmak demektir. Memlekette rejim ve hürriyet mücadelesi yapıyoruz. Kendi hürriyetini istimal edemiyen bir lider, hürriyet mücadelesi yaptığını vatandaşlara nasıl inandırır" diye cevap verdi.

Rıza Salıcıyı bir D. P. li vatandaşın tasarrufunda bulunan bu eve gönderdik. Paşayı kabul edip etmiyeceklerini sordurduk. Ev sahibi genç o gün Uşağı terketmiş. Annesi ve hanımı evdelermiş. Salıcıya "Biz günlerden beri hazırlandık, bize şe-

Uşak Hadiselerini Anlatıyor

raf verir gelmezse gönlümüz kalır" demişler. Sonradan öğrendik ki evin beyini D. P. ve Vali tazyik etmiş. Paşayı eve kabul etmemesini söylemiş. Genç D. P. li evde meseleyi anasına açmış. Ananın verdiği cevap şu: "Sen İstiklâl Savaşını hatırlamazsın. Irzımız namusumuz, düşman çizmesi altındayken Atatürk ile beraber İsmet Paşa bizi kurtardı. Eğer böyle bir cahillik yaparsan sana emzirdiğim sütü haram ederim".

Genç demokratın hanımı da "ben seni mert bir erkek olarak tanıdım ve evlendim. Böyle bir şey yaparsan senden boşanırım" demiş.

Saat 17 de ziyarete gidilecekti. Misafir kaldığımız evin önü yüzlerce polis ve jandarma ile dolmuştu. Aralarında Vali de vardı. Valiye bu ziyaretin mahsurlu olmadığını söyledim. Bana: "Kemali bey siz vaktiyle Devlet idaresinde bulunmuş bir insansınız vaziyetimi takdir etmeniz lâzım. Bu iş için kati emir aldım" dedi.

Bu sırada İnönü evin sokak içindeki diğer bir kapısından otomobile binmek üzereydi. Polisler derhal o tarafa koşuştular. Paşa otomobil binerken emniyet müdürü arabanın kapısını tutmuş ve İnönüye bu ziyaretten vazgeçmesini bir defa daha rica etmişti. İnönü emniyet müdürüne "şerefli bir memur olarak kal ve çocuklarına bunu miras bırak" dedi ve otomobile binerek uzaklaştı. Valinin her seviyedeki zabıta mensuplarına verdiği "Vur" emri de böylece dinlenmedi.

Takviyeli tertip

Akşam yemeğinden sonra saat bire doğru Valinin Devlet vasıtalarını köylere göndererek ertesi gün için bir tertip hazırladığını öğrendik. 1 Mayıs günü saat sekizde trene binecektik. Ben sabahleyin saat beşte uyandım. Evin önündeki meydanda 700-800 kişilik -ellerinde çirkin ibareler yazılı dövizlerle- bir topluluk gördüm. Durumu diğer arkadaşlara bildirdim. Uşak il başkanından da vaziyeti öğrendim. Bir gece evvel Vali köylerden adam toplamış. Aynı gece Ankaradan Eskişehire kadar uçakla oradan da Kütahya üzerinden Uşaka emniyet genel müdürü Cemal Göktan, jandarma umum kumandanlığı kurmay başkanı olan zat ve Ankara emniyet müdür muavini İsmail Küntay beylerin getirildiğini öğrendik.

Bir hâdise çıkacağını anladık Valiyi evinde aradık. Telefon cevap vermedi. Bunun üzerine Uşak savcısını vazifeye davet ettik.

Trenin kalkmasına yarım saat vardı. İstasyona gitmek için vasıta istedik. Bütün vasıtalar garajlarda hapsedilmişti. Ana yola açılan sokakların köşe başları polis kuvvetleriyle tutulmuştu. Ortada polis ve jandarma kuvvetleriyle onların himayesindeki mütecavizler ve yolcu olan bizler vardık. Ben Faruk Ayanoğlu, Nihat Sargınalp ve Rıza Salıcayla birlikte partili arkadaşlardan birinin hususi otomobiline Paşayla birlikte bindik ve istasyona geldik. Mütecaviz topluluk istasyon ve civarında adeta mevzi almıştı.

Uşak hâdiselerinden bir sahne

Hazin macera!..

Perona gidebilmek için mecburen topluluğun içine girdik. Gece sabaha kadar sarhoş edilen bu kimseler galiz küfürler savuruyorlardı. Paşa şapkasını eline aldı ve önümüze geçerek mütecavizlere yaptıkları işin Türklüğe ve ev sahipliğine yakışmadığını söyledi ve üzerlerine yürüdü. Paşanın bu hamlesi karşısında topluluk geri çekilmiş, yol açılmış, bazı adamlar yakalarındaki D. P. rozetini çıkarıp "tuh Allah cezanızı versin bizi bunun için mi getirdiniz" demişlerdi.

Polis ve jandarma seyirciydi. Gurubun içinde Uşak Belediye reisi, D. P. il ve ilçe başkanları Uşak şeker fabrikasının müdür seviyesindeki vazifelileri ve doktoru da vardı. Bu sırada tren gelmişti, mütecaviz gurubu yararak ilerliyorduk. Bu sefer öne ben geçmiştim. Paşa ortadaydı. Sağında Faruk Ayanoğlu, solunda Rıza Salıcı arkasında da Nihat Sargınalp vardı. Kalabalıktan önümüzü göremediğimiz ve mahallin yabancısı olduğumuz için perondaki rampanın farkına varamadık. İlk sendelemeyi ben yaptım. Paşaya dikkat etmesini söylemek üzere geri döndüğümde kendisinin sağında ve solundaki arkadaşlara yumruklarla tecavüz edildiğini bilhassa Paşayı arkadan muhafaza eden Sargınalpın paltosunun ensesinden çekilerek İnönüye ulaşılmağa çalışıldığını gördüm.

İşte saniyeler içinde geçen bu anda etraftan bir de taş yağmıya başladı. Trenin penceresindeki iki hanımın feryadı beni şaşkınlıktan kurtardı. "cankurtaran yok mu Paşayı öldürüyorlar" sesleri arasında döndüm. Paşaya bir taş isabet etmişti. Beyaz saçları arasından bir kan çizgisi şakağına doğru inmekteydi. Başına atılan bu taştan başka çok daha büyük bir taş da omuzuna isabet etmişti. Hâdise anında Ankaradan gelen heyet üyelerinin istasyonun balkonunda olanı biteni gülerek seyrettiklerini arkadaşlarım görmüşler.

İşte Uşak hâdiseleri ve başımızdan geçen hazin macera budur...

KEMALİ BEYAZIT

C. H. P.

Herşeyin bağı seçim!

Karanfil sokağının başındaki binanın ikinci ve üçüncü katlarının ışıkları söndüğünde saat 20.30 du Birkaç dakika önce, ışıkları söndürülen binadan üçer beşer kişilik gruplar halinde otuz kırk kişi çıkmıştı. Çıkanlar son derece neşeli, hareketli insanlardı. Aralarında gülüşüyorlar, şakalaşıyorlar. Hattâ bir tanesi, "yahu bu akşam hanıma da söz verdikti sinemaya götürecektik" diye acele etmek isteyince ona uzun uzun takılmışlardı. Karanfil sokağının başı bir kaç dakika dört katlı binadan çıkanların sesleri ile dolmuştu. Sonra herkes evine doğru yola çıkmıştı.

Hâdise geride bıraktığımız haftanın son günü akşam üzeri cereyan ediyordu. Karanfil sokağının başındaki bina, C.H.P. Genel Merkez binasıydı. Binadan çıkanlar da üç gündenberi mutad iki aylık toplantılarından birini yapan Parti Meclisi üyeleri.

Parti meclisinin toplantıları Cuma günü başlamıştı. Bu toplantılardaki formalite muayyendi. Oturumları daima Genel Başkan İnönü açardı Önce yoklama yapılırdı, yoklama yapılırken de gazete fotoğrafçılarının resim çekmesine müsaade edilir, resim çekme işi sona erdi mi kapılar kapatılırdı. Bu sefer de öyle olmuştu. Cuma sabahı saat 10'da İsmet İnönü, üçüncü kattaki uzun ve üzeri yeşil çuha kaplı masanın başına oturmuştu. Arkasındaki duvarda kırmızı zir zemin üzerinde altıok vardı. Yeşil çuda kaplı masanın etrafı demen demen dolmuştu. Kırk kişilik Parti 39'unun ekseriyeti toplantıda hazır... Kırkıncı parti meclisi üyeliği iki ay evvelki parti meclisinde boşalmıştı. Zira kırkıncı üye İsmail Rüştü Aksal Parti Meclisinin o toplantısında Genel Sekreterliğe seçilmiş ve yeri boş kalmıştı. O toplantıda olduğu gibi bu toplantıda da parti meclisinin kırkıncı üyeliği için bir seçim yapılması bekleniyordu.

Yoklamadan sonra İnönü ekseriyetin bulunduğunu söyleyerek toplantıyı açmıştı. Formaliteye göre önce zaptı sabıkın okunması lâzımdı. Tam 11 sahife olan zaptı sabık hülâsası okundu. Parti Meclisi üyeleri zaptı sabıkı büyük bir dikkat içinde dinlediler. Parti Meclisinin toplantının açıldığı saatlerde hazır bulunan otuza yakın üyesinden tek ses dahi çıkmıyordu. Salonda sâdece zaptı sabıkı okuyan monoton sesin uğultusu vardı.

Zaptı sabıkın okunması sona erdiğinde üyelerden Kemal Satırın söz istediği görüldü. Tıpkı B. M. M. de olduğu gibi, C. H. P. Meclisinde de zaptı sabık okunduktan sonra bunun üzerinde söz almak mümkündü.

C. H. P. Meclisi çalışma halinde

Birlik kuvvettir..

Kemal Satır geçen parti meclisinde cereyan eden hâdiseleri bir kere de kendisi arkadaşlarına hatırlattıktan sonra sabık genel sekreterin o günden bu güne kadar geçen icraatı üzerinde durdu. Geçen Parti Meclisince bilhassa açıklanmamasında fayda mülâhaza edilen bazı hakikatleri bu gün artık açıklamak gerekiyordu. Bunların saklanması fayda değil zarar getirmeğe başlamıştı.

Kemal Satır konuşurken oldukça üzgündü. Bir tarafın hüsnüniyeti maalesef karşı tarafça istismar ediliyordu. Sesini çıkarmayıp susmaları gerekenler mazlum rolünde ortalığı bulandırmağa çalışıyorlardı. Parti Meclisi bu gidişe bir çâre bulmalıydı. Bu, va yayınlanacak olan tebliğde yapılmalı, va da vazifelendirilecek bir parti meclisi üyesi, hattâ en iyisi Genel Başkan tarafından bugüne kadar açıklanmayan bazı gerçekler açıklanmalıydı.

Kemal Satırın bu son derece haklı talebi, çoğu zaman okunup geçilen zaptı sabık üzerinde bir hayli uzayan müzakerelerin açılmasına sebep oldu. Neticede, tezvirat devam ederse mazlum rolüne çıkanların bürüdükleri kuzu postunun alâkalılar tarafından düşürülmesine karar verildi.

Yol göründü ey gaziler!

Zaptı sabık hakkındaki müzakereler bir hayli uzun sürmüştü. Sonra sıra Merkez İdare Kurulunun raporuna geldi. Rapor, hemen bir haftadan beri devamlı toplanan Merkez İdare Kurulu tarafından gerçekten büyük bir titizlikle hazırlanmıştı. Oldukça da uzundu.

Tıpkı zaptı sabık gibi sonuna kadar dikkatle dinlenen Merkez İdare Kurulu raporu iki kısımdı. Rapor önce teşkilât meseleleri üzerinde duruyordu. Geçen Parti Meclisinden bu yana teşkilâtta vukua gelen bütün hâdiseler teker teker ele alınmıştı. Hatalar ve sevaplar açık açık yazılmıştı. Merkez idare kurulu, bilhassa son bir kaç aydır tam bir ekip çalışması içinde olduğundan teşkilâtla muhabereler hızlanmıştı. Hemen hemen kongresi yapılmayan parti teşkilâtı kalmamış gibi birşeydi. Yapılmayan kongrelerin de en kısa bir zamanda tamamlanması için çalışılıyordu. Yeni Genel Sekreter iki aylık devre içinde beş kere seyahate çıkmış, teşkilâtın muhtelif kademeleri ile temaslarda bulunmuştu.

Merkez İdare Kurulu üyeleri de tıpkı Genel Sekreter gibi iki aylık devre içinde muhtelif seyahatlere çıkmışlardı. Yaz aylarında Meclis Grubu ile müştereken yurt gezilerinin sonu da gene bu iki ay içinde alınmıştı. Neticeler umulandan da daha iyi idi. Gerçi 23 ekibin karış karış yurdu taradığı bir seyahatte yer yer bir takım aksaklıklar, bir takım bocalamalar da olmuştu ama gene de netice son derece memnuniyet bahş ediciydi.

Merkez İdare Kurulu çıkan bir takım emarelere bakarak seçimlerin son derece yaklaştığına kanaat getirmişti. Bunun için de daha sıkı bir çalışma devresine girilmesini uygun görmüş, teşkilâttan yapılmış kongrelerini bir an önce tamamlamasını istemişti. Kadın ve Gençlik Kolları kongreleri için de aynı çabukluk talep ediliyordu. Genel Merkezde teşkilâta ait bir merkez arşivi kurulmuştu. Seçim haritaları hazırlattırılıyordu. Kış ayları için yeni gezi programları yapılmaktaydı. Araştırma Bürosunun faaliyetlerine de yeni bir veçhe verilmiş, kurulmuş olan muhtelif komisyonların çalışmalarını hızlandırmaları talep edilmişti. Meclis Grubu ile işbirliği yapılarak, Araştırma Bürosunca hazırlanan pek çok kanun teklifi B. M. M. Başkanlığına verdirilmişti. Nitekim son olarak da Turhan Feyzioğlu başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanan seçim

küçüklerinin tanzimi hakkındaki bir kanun teklifi Meclis Başkanlığına verilmişti.

İki aylık hesap

Merkez idare kurulunun raporunun ilk kısmı böylece teşkilât meselelerini ele alırken, hemen bundan sonra gelen kısım bir başka meseleye parmak basıyordu. Son aylarda C. H. P.nin hakim olan "ekip çalışması ruhu" meyvalarını vermekteydi. İşler yavaş yavaş da olsa bir nizâma, bir intizama girmeğe başlamıştı. Bunun yanı sıra Merkez İdare Kurulu son iki aydır memleket sathında cereyan eden hadiseleri de göz önünden uzak tutmamıştı. Raporda, Merkez İdare Kurulunu teşkil eden parti meclisi üyelerinin memleket sathında cereyan eden bir takım hadiselere dayanarak koydukları şöyle bir teşhis de yer alıyordu: Seçimler geliyordu. Bu seçimlere hazır olmak lâzımdı.

"Ciddi ve kesif bir ekip çalışması" sonunda yapılacak olan bir seçimin muhakkak surette kazanılacağını belirten Merkez İdare Kurulu raporu bu kanaate nereden varıldığını da izah ediyordu.

Rapora göre 1961 yılı dış borçların taksitlerinin ödenme zamanıydı. İktidar partisi bu borçları ödemeye başlamadan evvel bir kere daha seçim kazanıp hiç değilse bir dört sene daha iş başında kalmayı garanti etmek isterdi. Sonra kotaların piyasaya getirdiği nisbi ferahlık bir müddet sonra yerini yeniden sıkıntıya bırakacaktı. Elbette ki iktidar partisi bundan da istifa etmek isteyecek, fırsatı kaçırmamağa çalışacaktı. Sonra geçen yıl da mahalli seçimler yapılmamıştı. Artık bu sefer önümüzdeki yaz aylarında bu seçimleri muhakkak yapmak icap ediyordu. İktidar partisi için göze alınamayan şey ise bir seçim kampanyasının açılmasıdı. Bu kampanya olduktan sonra kısmî seçim yerine umumi seçimi yapmayı elbette ki tercih edecekti. Sonra 1957 seçimlerinin pek de sağlam şartlar altında kazanılmadığı intibaı memlekette iyiden iyiye yayılmıştı. Bundan iktidar millet vekilleri de rahatsızlık duymaya başlamışlardı. Nihayet C.H.P. nin seçim kazandığı bir takım vilâyetler bölünüyor ve böylece ortaya yeni seçim bölgeleri çıkarılmak isteniyordu. 1960 bütçesinin hazırlıkları da açıkça göstermekteydi ki, bu bütçe normal bir bütçe bünyesi taşımaktan çok uzaktır ve tamamiyle bir seçim bütçesi bünyesini taşımaktadır.

Merkez İdare Kurulu raporu bütün bu emareleri sayıp döktükten sonra 1960 bahar aylarında bir seçimin yapılacağına muhakkak nazarı ile bakılabileceğini belirtiyordu. Bundan böyle hâdiseler bu ışık altında incelenmeliydi. Tedbirler ve çâreler 1960 baharında yapılacak bir seçime göre alınmalıydı. İktidar partisi mensupları hiç durmadan bir seçim hazırlığı içindeydiler ve devamlı olarak vatandaş vicdanında ana muhalefet C. H. P. aleyhinde işleyecek propogandalar icat etmeye çalışmaktaydılar. Meselâ "seçimleri kaybetsek bile iktidarı vermeyeceğiz", "herçebadabat iktidarda kalacağız" temlerini işliyorlardı. Bu sözleri alttan alta da olsa yaymağa çalışıyorlardı. Bu son derece tehlikeli cereyanla da esaslı surette mücadele etmek gerekiyordu.

Nihayet Merkez İdare Kurulu raporu "ciddi ve kesif bir ekip çalışmasının" C.H.P. yi mutlaka iktidara getireceğini belirterek son buluyordu.

İktidar alınacaktır

Cuma günü öğleden sonra parti meclisi saat 16 ya kadar oturumuna ara verdi. Zira o gün B. M. M. toplantısı vardı ve Parti Meclisi üyelerinden büyük bir çoğunluğun Mecliste bulunması şarttı.

Kemâl Satır

Yerinde müdahale...

Saat 16 dan sonra başlayan öğle sonu oturumu gece geç vakitlere kadar devam etti. Rapor üzerinde müzakereler açılmıştı. Parti Meclisi üyeleri Merkez İdare Kurulu raporu ve seçimler mevzuunda kanaatlerini söylüyorlardı. Bu arada teşkilât mevzuundaki müzakereler zaman zaman hayli hararetlenerek oldukça uzadı. Bilhassa raporda yer alan partinin neşir organları -Ulus ve Karagöz- meselesinin gözden geçirilmesi zaman zaman bazı şahısların acı tenkidlere uğramasına yol açtı. Ulus gazetesinin sermayesi Aralık ayının 15 nde toplanacak olan idare meclisinin kararı ile 500 bin liraya çıkarılacaktı. C. H. P. Meclis Grubu ve Parti Meclisi üyeleri bu gazetenin ortakları arasında yer alacaklardı. Gazetede doğrudan doğruya partinin malı olacak, bir muayyen şahsın hegomonyası altına girmeyecekti.

Karagöze gelince, bu yaşı kırkı geçkin gazete son aylar içinde bir badire atlatmıştı. Uzun yıllardan beri C. H. P. adına Karagözün imtiyaz sahibi olarak görünen eski genel merkez kâtiplerinden Abdurrahman Eyyubi ölünce varisleri Karagöz imtiyazını C.H.P. ye vermekten imtina etmişlerdir. Bu imtiyazı satmak için muazzam bir meblâğ istiyorlardı. Zâten zarar eden Karagöz için bu parayı ödemeye ise imkân yoktu. Bereket versin bir formül bulunmuştu. Karagöz imtiyazı Abdurrahman Eyyubi varislerinde dururken "Bizim Karagöz" diye bir imtiyaz alınmış ve bir kaç haftalık bir aksamadan sonra C. H. P. nin köylüye hitap eden tek yayın organı yeniden çıkarılmaya başlamış. Bu sefer alınan imtiyaz Turgut Göleye verilmişti. Gazetenin yazı işleri müdürlüğü de eskiden olduğu gibi Ulus kadrosundan birine verilmişti.

Cuma günü akşamına kadar Parti Meclisi toplantılarına katılmayan bir Parti Meclisi üyesinin durumu da dikkati çekti. Gelmeyen veya gelemeyen üye eski ekonomi ve ticaret bakanlarından Cemil Sait Barlastı. Barlas son zamanlarda İstanbula yerleşmişti. Ankarada çıkardığı Son Havadis adlı gazetesini kapattıktan sonra elinde kalan tek yayın organı Pazar Postasını da beraberinde İstanbula götürmüş ve orada yayınlamaya başlamıştı. Umumiyet itibariyle heyecanlı ve atak bir insan olan Barlas haftalık olarak çıkardığı ve mizanpaj olarak birfransız mecmuasını taklit ettiği mecmuasında geçen parti meclisinden bu yana eski ve yeni Genel Sekreterlerle ilgili bir anket yapmağa başlamıştı. Pazar Postası çok okunup çok satılan bir mecmua olmamakla beraber bazı muhitlerde tesiri olan bir mecmua idi. Bu bakımdan Merkez İdare Kurulu raporunda, Pazar Postasının yaptığı anketin bazı muhitlerde istismar edildiğini de zikretmişti. Bir Parti meclisi üyesi olan Barlasdan mecmuasındaki bu yayınlara bir son vermesi ve dolayısı ile bir takım insanların eline koz verilmemesi rica edilecekti. Ancak Barlas Cuma günkü toplantıya gelmemişti. Bunun üzerine İstanbula telefon edilerek Barlasın sağlık durumu sorulup öğrenildi. Ertesi gün de Cemil Sait Barlas çıkageldi.

Cemil Sait Barlas ve Pazar Postasının neşriyatı işi, Barlasın verdiği kısa bir izahattan sonra tatlıya bağlandı. Barlas tek başına ve müstakilen bir mecmua çıkarıyordu. Çıkardığı mecmua siyasî bir mecmua idi. Elbetteki bu mecmuada günün aktüalitesi ne ise onun üzerinde duracaktı. Ancak mecmuasının neşriyatı gerçekten parti için zararlı olursa el-

bette ki buna son verirdi. Bu izahat herkesi tatmin ettiği için Parti Meclisi toplantısının asıl ağırlık noktası olan seçimler meselesine geçildi.

Beliren kanaat

Parti Meclisinde en çok konuşulan mevzu kolayca tahmin edilebileceği gibi seçimler mevzuu oldu. O kadar ki, Cumartesi akşamı, sabah saat dokuzda başladıkları toplantıyı akşam saat dokuza çeyrek kala bitirebilen ve hep beraberce Genel Sekreter Aksalın evinde verdiği yemeğe giden Parti Meclisi üyeleri yemekte bile aynı mevzuu konuştular.

Aksalın evinde verdiği yemek geç saatlere kadar devam etti. İki günlük sıkı çalışmanın yorgunluğu o akşam mebusevlerindeki son derece güzel döşenmiş evde neşe içinde yenen yemekle giderildi.

Pazar sabahı -toplantının üçüncü günü- oturumun sabah celsesinde ekseriyeti bulmak hayli zor oldu. Ancak saat 11 e doğrudur ki toplantı açıldı. Öğle yemeği için verilen kısa bir aradan sonra da akşam 20.15 e kadar müzakereler devam etti.

Pazar günü öğleden sonra Parti Meclisinde beliren kanaat şu idi: İktidar Partisi her geçen günün aleyhine işlediğini gördüğünden seçimlere gitmenin hazırlık ve telâşı içindedir. Bütün emareler bunu göstermektedir. 1960 yılı içinde, muhtemelen de baharda ve ramazan ayını takip eden günlerde umumî seçimler yapılacaktır. C. H. P. bu seçimlerin yapılacağını evvelden görmüş bir parti olarak hazırlıklarını hızlandırmalı ve seçimleri muhakkak kazanmalıdır. Velevki İktidar partisi seçimleri yapmak istemese bile, bir an önce bu seçimleri yapmaya zorlanmalıdır. Şartlar C. H. P. nin lehinedir ve millet çoğunluğu da C. H. P. yi iş başına getirmeğe kararlı görünmektedir.

Parti Meclisinin pazar günkü son toplantısında beliren kanaat bu idi. Bu prensip noktaları üzerinde mutabakata varıldıktan sonra toplantı bu haftanın başında pazartesi günü saat 16 da yeniden toplanılmak üzere tatil edildi. Pazartesi günü akşam üzeri, üç günlük parti meclisi toplantılarında beliren fikirler bir tebliğ halinde kaleme alınacak ve tasvipten geçtikten sonra umumî efkâra açıklanacaktı.

Gazeteciler

Sabrın Sonu

(Kapaktaki gazeteci)

Bu haftanın başında pazartesi günü, sabahın tam yedisinde, Ankara cezaevinin önünde, gözleri bir kapıya çevrik bekleyen kalabalık grup, bir başka kapıdan görünen orta boylu, hayli zayıflamış, lâcivert paltosu içinde biraz şaşkın bakınan genç adamı hayret nidalarıyle karşıladılar. Cezaevi idaresi, bir yıldan beri misafir ettiği Metin Tokeri ayrı bir delikten salıvermeyi daha münasip bulmuştu. Üstelik, zaman olarak da, havanın henüz ağardığı bir vakti seçmişti. Ama Allahtan bu, AKİS başyazarının ilk mâcerası değildi ve Metin Toker de, ailesi de, arkadaşları da Ankara savcılığının sürprizi ne kadar sevdiğini biliyorlardı.

Nitekim o sabah, daha beşbuçukta, cezaevi önündeki avluya gelinmeye başlanmıştı. Başkentin yaman foto muhabirleri her zamanki gibi birinciydiler. Biraz sonra, kesilecek kurbanla, Metin Tokerin yakınları göründüler. Kurban, Mübin Toker için bütün meselelerin en mühimiydi. Zira, Metin Tokerin geçen defaki tahliyesi sırasında bu işin ihmal olunmuş bulunmasını Mübin Toker ağabeysinin Hiltondaki ikinci ikametinin başlıca sebebi sayıyordu. Beşbuçukla yedi arasında avlu hayli dolmuştu. Özden Toker, Jale Aksal -İsmail Rüştü Aksalın eşi- ile birlikte bir yıldan beri ayrı bulunduğu kocasını beklemeye koyuldu. Bu sırada Metin Toker, içerde, oyalanmaya gayret ediyordu.

Zira ona da, cezaevinin başgardiyanı sabahın altısında geldi ve derhal çıkarılacağını bildirdi. Genç gazetecinin gürültülü şekilde karşılanmasını istemeyen savcılık böyle bir tedbiri ustalıkla bulmuştu. Hakikaten bir gün evvel, cezaevinin müdürü, Metin Tokeri ziyarete gelenlere AKİS başyazarının saat on civarında tahliye edileceğini bildirmişti. Tabiî buna bıyık altından gülünmüştü. Fakat hesap, hiç kimse gelmeden Metin Tokeri dışarı çıkarıp bırakmaktı.

Metin Toker Özden Toker ile
Koca bir yılın hasreti...

Eğlence gecesi

Metin Toker bir gece evvel, saat ikide yatmıştı. Gerçi pek uyuyamamıştı ama, o saatte, koğuşta kahkahalar içinde geçirilen bir geceden sonra herkes yatağına çekilmişti. Arkadaşları tarafından "Şişman Tilki" diye çağırılan sevimli mi sevimli bir mahkûm, etrafı kırıp geçirmişti. Şarkılar söylemiş, şiirler okumuş, hattâ skeçler tertiplemişti. Neşe içinde başlayan akşam, her zamanki gibi, hüzünlü bir şekilde nihayete ermişti. Evet, Metin Toker cezasını tamamlayarak çıkıyordu, fakat içerdekiler, çoğu daha ne kadar zaman yatacaklarından habersiz, çilelerini doldurmakta devam edeceklerdi. Pis bir koğuş, içinde farelerin cirit attığı, fütursuzca gazeteleri paraladığı yemek dolapları, tüten bir soba, tahta ranzalar, bazı hışımlı gardiyanlar, betonları dökülmüş bir koridor ve soğuk, soğuk, soğuk.. İşte, Ankara Hilton sâkinlerinin kaderi buydu.

AKİS başyazarı çoluk ve çocuğundan, ailesinden, işinden, sevdiklerinden uzakta tam üçyüz altmışbeş geceyi o muhitte geçirdi. İki odalı koğuşun on kişilik odasında 1 numaralı ranzada yatıyordu. Ranza üst kattaydı ve pencerenin kenarında bulunduğundan karşı sırtlardaki Abidin Paşa çiftliği gözüküyordu. Gece oldu mu, sırttaki yedi ışık yanıyor, dünya o yedi ışıktan ibaret kalıyordu. Beyhan Cenkçi, bir ötedeki üst ranzada, 5 numaradaydı. Ülkü Arman altı kişilik, fakat daha havasız ve basık bir odadaydı. Onun ranzası da pencere yanındaydı ama, oradan görünen öbür koğuşların duvarıydı.

Geceler bitip tükenmek bilmedi. Metin Toker, ranzasından yarı beline kadar eğildiği zaman görebildiği gökte tam on iki ayın battığını saydı. Kaç sabahlar güneşten evvel uyandı ve bir büyük politikacımızın ismini taşıyan meşhur Bulvara -koğuşun önün-

1 yılın günahı

Metin Toker, Nihat Erimi bir yazısı ile küçük düşürdüğü iddiasıyla muhakeme edilmiş ve neticede bir yıl hapse mahkûm olmuştu. Ankara toplu basın mahkemesinin açık bir duruşma sonunda açıkça tefhim ettiği ilâm Başyazarımız Metin Tokerin suçunun ne olduğunu ortaya koymaktadır.

Metin Toker hakkında Toplu Basın Mahkemesinin verdiği ve Temyizin tasdik ettiği ilâmın hüküm kısmı aynen şudur:

"Maznun Metin Tokerin "Kıbrıs - Türk Tezi" başlıklı yazısında "Nihad Erimin Ankaradan İstanbula gelmesiyle faaliyet resmen açıklanmış oldu. C. H. P. iktidarının son Başbakan Muavini ve Ulusun siyasi müdürü hayli zamandan beri Adnan Menderesin emri altında dış politika müşaviri olarak çalışıyordu.. C. H. P. iktidarının son Başbakan muavini" ve gene bu yazının aynı maksatla devamı olan "D. P. -Kopan Kıyamet" başlıklı yazıda.. "Aynı isim aynı sütunlarda sık sık geçmişti. -Nihad Erim ismi Zafer sütunlarında- Ama bu sefer.. Ah, ama bu sefer! Ağızlardan ne günlere kaldık yarabbi. başka kimse bulunamamış mıydı, memlekette sayıları namütenahi olmasa da birçok, hem de kıymetli Anayasa Mütehassısı profesör vardı, onların hiç birinin fikrinin alınmasına lüzum hissedilmemiş veya kendilerine itimad olunmamış, Lord Radcliffe'in karşısına Profesör Nihad Erim çıkarılmıştı, ki bilgisizliği seneler senesi gene Zaferde iddia olunmuştu, muhalefete dış politika hakkında bilgi vermediğimizi ne hakla söylüyorlar, artık işlerimizi bile Nihad Erimlere gördürüyoruz deniliyordu. Bundaki ıstırab verici istihzayı farketmemek imkânsızdı. D. P. artık eleman bulamaz hale mi gelmişti?" cümleleriyle D. P. yi tenkid örtüsü altında müdahil Nihad Erimin memleketin mühim bir dâvasında vazife almasını seviyesiz ve haysiyetsiz, şerefsiz bir hareketmiş gibi tavsif ederek haysiyet, şeref ve itibarının kırıldığı yazının açık münderecatı ile sabit bulunmaktadır."

deki koridora- günün ilk ışıklarının vuruşunu, bazen isyan içinde tırnaklarını avuçlarına geçirerek, bazen yüreği üzüntüden ezilerek seyretti. Mütemadiyen kitap okuyor, fırsat buldukça voleybol oynuyor, ping - pongda rakiplerini yeniyor, satrançta ise daha fazla yeniliyordu. İç ve dış hâdiseleri günü gününe takibe devam etti. Sabahları üç Ankara gazetesini okuyor, öğleden sonraları İstanbul gazetelerine bakıyor, akşam da son

İnönü, Özden ve Gülsün Tokerle

Son ziyaret!..

gelen New York Times ile Le Monde'u en ince teferruata kadar tetkik ediyordu. Geceler, kitap okumak içindi. Üç yüz altmışbeş gece Stuart Mill'in sıkıcı eserlerinden Peter Cheyney'in günde üç ton viski içen kahramanlarına, pek çok kimse Ankara Hiltonun 1 numaralı ranzasının sâkinine misafir oldular. Aynı günler zarfında Beyhan Cenkçi ile Ülkü Arman resim yapıyor, Fatin Fuat satrancın inceliklerine vukuf peydah etmeye çalışıyor, Şinasi Nahit Berker espriler savuruyor, Metin Tokerle ancak bir ay yatan Nihat Subaşı eşine mektup yazıyor, gelip geçen "turist"ler ise -cezası bir aydan aşağı gazetecilere Ankara Hiltonda verilen isim- başlarına gelenin ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Metin Toker her gün tam iki saat yürüyüşünü de ihmal etmedi. Bir saat, hem de yıldırım hızıyla

Metin Toker kızı Gülsün Tokerle

Artık ayrılık yok...

sabahları yürüyor, bir saat de aynı hızla akşam üzerleri "volta atıyor"du. Çıkacağı gün arkadaşlarıyla hesap ettiler: asgari hesapla 5475 kilometre katetmişti. Daima muzip Beyhan Cenkçi "Patron biraz daha kalsa, Batı âleminin ilk füzesi olarak aya girecekti" diye takıldı.

Son hazırlıklar

Metin Toker başgardiyandan, bari bir berber getirilerek traş olmasına müsaade istedi. Ankara Hiltona jilet sokmak yasak olduğundan bir mahkûm berber kendilerini haftada iki defa -çarşamba ve pazar günleri- traş eder, arada da saçlarını keser. Berberin uyandırılıp getirilmesi de biraz zaman geçmesini sağladı. Usta, evinin önünde nâra atan birini usturayla keserek öldürmüştür! Fakat, doğrusu istenilirse, traş çok itinalı ve mükemmel şekilde yapıldı. Daha sonra AKİS başyazarı giyinmeye koyuldu. Elbiseleri bir gün evvel getirilmişti. Kravatını bağlarken arkadaşları, bu işi henüz unutmamış olmasını takdirle karşıladılar. Vedalar edildi, sarılıp öpüşüldü. Herkes biraz sevinçli, biraz mahzundu. Hüzün, sevinçten fazlaydı. Her tahliyede olduğu gibi..

Saat yediydi ki Metin Toker, basın rejiminin iki çilekeşini, iki iyi arkadaşını, Ülkü Arman ve Beyhan Cenkçiyi ve diğer koğuş arkadaşlarını kaderleriyle başbaşa bırakarak Ankara Hiltonun rutubetli duvarlarını, inşaallah bir daha dönmemek üzere geride bıraktı.

"Babacığım gitme"

Evi, Metin Tokeri bekliyordu. O sabah, bir yıldan beri ilk defa olarak küçük Gülsün Tokeri babası uyandırdı. Gülsün, babasının "işi olduğu için" evden uzakta bulunduğunu biliyor, hapishaneye ziyarete gittiğinde "Babacığım, işin daha bitmedi mi, ne zaman döneceksin? Bana, gelirken bisiklet getir" diyordu. Pazartesi sabahı, o her zaman kalın kapılar arasından geçip te gördüğü kısa saçlı adamı baş ucunda bulunca evvelâ şaşırdı. Sonra, çığlık atarak boynuna sarıldı. Aşağıda, babasının "elleri lâmbalı" arkadaşları kendisini bekliyordu. Küçük Gülsün yıkandı, giydirildi, bir bebek kadar zarif şekilde ortalığa çıktı. Flâşlar yanıp sönerken doğduğu günden beri, kaderin cilvesi, babasının kucağında gazete fotoğrafçılarına poz vermekle ömrü geçen Gülsün, Metin Tokeri öpüyor, öpüyor, öpüyordu. Onun arkasından, babasıyla tanışıklığı henüz çok az Nurperi Toker, ayakta durmaya ve ablası gibi gülmeye çalışarak söküntü etti. Yandaki evde oturan İsmet İnönü, bir gece evvelki Parti Meclisinin yorgunluğundan henüz tamamile kurtulmamış bulunmasına rağmen çocukların arasına gelmişti. Bir defa daha, aile tam kadrosunu bulmuştu. Fotoğrafçılar, ilerde tatlı bir hatıra olacak manzarayı tesbit ettiler.

Metin Tokere, derhal Gülsün el koydu. Babasının yanından bir tek dakika ayrılmıyor, onunla oynaşıyor, şakalar yapıyor, ne zamandır hasre...

Kahraman!

Ülkü Armanın açlık grevi sona ermiş bulunuyor. Metin Toker de cezaevinden çıktı. Şimdi? Şimdi her şey eski haline dönecek, hafızalar mahfil bulundukları nisyana yeniden terk mi edilecekler? Eğer böyle olmazsa, emeklere ve çekilen ıstıraplara acımaktan başka yapılacak şey yoktur. Demek, Ülkü Arman azabının acısını tekrar içine akıtacak, Beyhan Cenkçi iki aylıkken ayrıldığı genç eşinin hasretini gene sayfa sayfa mektuplarla dindirmeye çalışacak, Fatin Fuat, bir hastahanede de bulunsa hürriyetinden mahrum edilmiş olmanın telâfi edilmez mahrumiyetlerine katlanmaya mecbur kalacak, bizim Ademhan ile Halulu uzak diyarların hapishanelerinde geceler ve geceler yatacaklar, yarın Cenap Yakar çile arkadaşlarına katıldığında "hapislik"in ne olduğunu anlayacak ve Türkiyenin dört bir tarafında, sırf kalem kullandıklarından dolayı cezaya lâyık bulunmuş tümen tümen gazeteci sarıldıkları yalnızlığın içinde gecelerin bitmesini bekliyecekler! Buna gönüller razı olmamalıdır.

"Bunlar, Muhalefetin kahramanlık psikozuna kapılmış kurbanlardır. Kahraman olmak için hapse giriyorlar" demek kolaydır. Kahramanlık! Acaba hapishanelerin taş duvarları arasını dolduran gazeteciler arasında bir kişi var mıdır ki, dünyanın bütün madalyaları mukabilinde bir hafta, ama bir tek hafta o işkenceyi çekmeye razı olsun.. Bırakınız onları, böyle konuşan küçük beylerin acaba hangisi, kahramanlık uğrunda viskilerinden uzak kalmayı göze alacaklardır.
Gönül istiyor ki bunlar, o "kahraman yetiştiren makine"nin çarkları arasına bir kaç ay sıkıştırılsınlar ve neden bahsettiklerini bir güzel anlasınlar. Dünyada pek çok "aşağılık his" bulunabilir. Ama bunların en adisi, hiç şüphe etmemek lâzımdır, hapishanedeki adamı kıskanmaktır. Hele insan, kendisi, hapishanenin h'sından kurtulmak için akla gelen bütün kaşkarikoları mubah görürse..

Evet, kahraman! Hürriyetlerinden edilenlerin, mahkûmiyetlerini bir şeref beratı gibi taşıdıkları ve cemiyetin coşkunluk hallerinde el üstünde tutuldukları doğrudur. Hatta bunların bir kısmının takdirkârı, hayranı adeta Canın ve Lefterin, yahut Metinin takdirkârı, hayranı derecesine neredeyse erişecek kadar boldur. Ama bir sene üçyüz altmışbeş gündür. yirmiiki ay altıyüz altmış gündür ve otuzsekiz ay tam binyüz kırk gündür. Bir günün, bir haftanın gürültüsü uğrunda cezaevlerinin azabını seneler ve seneler sineye çekecek adama kahraman değil, deli derler.

Yapılacak iş, ıstırap çeken adamın derdini paylaşmaktır. Yapılacak iş, uğrunda azap çekilen cemiyetin, alâka kanadını bir an dahi mağdurların üzerinden eksik etmemesidir. Yapılacak iş, alevi daima pırıl pırıl tutmaktır.

Bu ıstırap nihayet buluncaya kadar...

---

kaldığı için onu kimseye bırakmak istemiyordu. Günlük sabah gezintisine çıkarken sıkı sıkı tembih etmeyi unutmadı :

"— Babacığım, ben gelinceye kadar sakın bir yere gitme.. Gidince çabuk gelmiyorsun:"

AKİS başyazarı küçük kızına teminat üstüne teminat verdi. Zâten, ortaya, bir de bisiklet çıkınca "bisiklet getiren baba" nın itibarı büsbütün arttı.

Ziyaretçi akını

Pazartesi sabahı, Ayten sokaktaki ev bir bayram yaşadı. Kapının zili, akşama kadar fasılasız çalındı. Metin Tokerin bütün dostları, arkadaşları geldiler. Turhan Feyzioğlu ve Bülent Ecevit zaten, o erken saatte, cezaevinin kapısı önündeydiler. İsmet İnönüyü pek az farkla İsmail Rüştü Aksal ve öteki politikacı ahbaplar takip etti. Postacı mütemadiyen mektup ve telgraf taşıyor, telefon durmaksızın işliyordu. Yurdun pek çok tarafından pek çok kimse, Tokerlere iyi dileklerini bildirdiler, onların dertleriyle nasıl dertlenmişlerse, onların sevinciyle de aynı şekilde sevindiklerini söylediler. Hele, "ben bir vatandaşım" diyerek hakikaten mütehassis edici sözler sarfedenler içlerindekini en güzel şekilde belirttiler.

Öğle yemeğine Tokerler, İnönülere dâvetliydiler. Bir ciddi masanın başına oturmak, eline çatal ve bıçak alarak yemek yemek, doğru dürüst bardaklardan su içmek.. Bunlar, Metin Tokerin bir yıldan beri unuttuğu işlerdi. Hele bıçağı tutarken, ilk anlar bir şaşkınlık hissetmekten kendisini alamadı. Allahtan ki bu Demokrasi devrinde gazetecilerin çok kuvvetli bir intibak kabiliyetine sahip olmaları gerekiyordu ve AKİS başyazarı fikirleriyle değil, vücuduyle bu kaabiliyetini ispat etmiş bulunuyordu.

Basınla hasbıhal

Bir yıldanberi ilk defa olarak Metin Toker, gazeteci arkadaşlarıyla -resmen- tahliyesinden bir gün evvel temas etti. Geçen haftanın ortasında Vatan gazetesinin Ankara muhabiri, Ahmet Emin Yalmanın sevgi ve selâmlarıyla beraber cezaevine geldi ve AKİS başyazarından bir talepte bulundu. Çıkışından evvel, Vatan, Metin Tokerden bir kaç "ihtisas" istiyordu. Bu, güzel bir meslek tesanüdüydü. AKİS'in Yalmanı, hele son senelerde merhametsizce -ama, itiraf ediniz ki son derece haklı şekildetenkit ettiği hiç kimsenin meçhulü değildi. Ancak o başka iş, bu başka işti ve Yalman, hâdiseyle gazetesinin yakından alâkadar olmasını bizzat istemişti. Metin Toker, bundan hakikaten mütehassis oldu, küçük çekememezliklerini basit hiddetlerini örtmeyi bilemiyecek kadar komplekse duçar kimselerin de basında bulunduğundan haberdardı. Yalman elbette ki bütün bunların çok üstünde olacaktı. Fakat AKİS başyazarı, görüş yerinin minik deliğinden ihtisas nakline imkân bulunmadığını bildiğinden Yalmana sevgi ve saygılarını yollamakla beraber özür diledi, eğer arzu ederlerse evde röportaj yapmalarını tavsiye etti.

Pazar günü Metin Toker Vatanın sebatkâr muhabirini, elinde bir kalem ve kâğıt, gene görüş yerinde buldu. Genç arkadaşı :

"— Evvelâ ihtisaslarınızı söyleyin, sonra ben bir sual soracağım" dedi.

AKİS başyazarı bu gazeteciliğe güldü. Hatırında hiç bir şey yoktu. Belki de o yüzden, söyledikleri bu derece içten ve sâde oldu.

"— Bir yıl müddetle, her akşam yatarken Allahıma beni buradan bir buruk adam olarak çıkarmaması için dua ettim. Eziyet gören insanların bütün hayatları boyunca yüreklerinin ezik kaldıklarını bilirim. Allah duamı kabul etti. Şu anda içimde, her hangi bir kimseye karşı kinin ya da hıncın zerresini duymuyorum. Ama kanaatlerimde de en ufak bir değişiklik olmadı" dedi.

Sonra, biraz dalgın, ilâve etti :

"— Çıkar çıkmaz AKİS'in başındaki yerimi tekrar alacak ve işime bıraktığım yerden, sanki hiç bir şey olmamışcasına devam edeceğim." Vatanın genç muhabiri Mustafa Ekmekçi kalemini cebine koydu "Tamam ağabey" dedi "Ben sual sormaktan vazgeçtim".

Bu sözler, çıktığı gün de Metin Tokerin ruh haletini anlatan sözlerdi. Her hangi bir kimseye karşı zerre kadar hiddet duymuyordu. Bir takım kimselere karşı duyduğu derin bir merhametten başka bir şey değildi. İşte, bir yıl, taşıdığı bütün azaplara rağmen akıp gitmişti. Geride kalan, korkup dize gelmenin hicabını, şükürler olsun tadmamış, başı dik bir adamdan ibaretti. Arkadaşları, Metin Tokerin şakaklarını artık sarmış beyazları yadırgamadılar değil. Ama saçların rengini değiştiren hapishane, inançları değiştirmek kudretine henüz mâlik değildi.

Bu hafta, bütün gazeteler -pek az istisnasıyla- Metin Tokerden bahsediyor, onun sevincine, mükemmel bir meslek tesanüdüyle katılıyorlardı. Ama Metin Tokerin hürriyetine kavuşmuş olması, Basın meselesini unutturmamalıydı. Yoksa bu, 35 yaşındaki bir gazeteciye karşı duyulan şahsi sempatinin delili olurdu.

Halbuki ortada, sempati beklenen asıl dâva, Basının tek vücut halde kendi dertlerinin, kendi "eziyet çeken mensupları" nın üzerine eğilmesi dâvasıydı.

Batı Avrupa

Altılar ve Yediler

Batı Avrupanın Altılarve Yediler arasında bölünmesinden korkanlar, geçen hafta rahat bir nefes aldılar.

Gerçekten, geçen hafta başında Altıların Dışişleri Bakanları Strasbourg'da aralarındaki siyasi işbirliğinin geliştirilmesi meselesini görüşmek üzere toplandıkları vakit, siyasi sahadaki temasları hazırlamak üzere diğer Avrupa teşekküllerinin tamamen dışında Pariste bir sekretarya kurulmasına dair Fransız teklifini reddettiler. Almanlarla İtalyanlar, bu teze, esasından muhalif değildirler. Onların muhalefetinin sebebi, bu sekretaryanın Pariste kurulmasıyla, ilerde bütün Avrupa teşkilâtlarını birleştirecek olan teşekkül kurulursa onun merkezinin de Paris olması yolunda bir adım atılmasını önlemektir. Fakat, asıl ciddi muhalefet Brüksel ve La Haye'den gelmiştir. Belçika ve Hollanda, böyle bir sekretaryanın, dünya ahvâli hakkında çok daha geniş bilgi sahibi olan Fransa, Batı Almanya ve İtalya'nın tesiri altına girmesinden korkmuşlar ve İngiltereyle olan özel bağlarını muhafaza maksadıyla bunu reddetmişlerdir. Belçikalılar ve Felemenkliler aynı zamanda, Batı Avrupa Savunma Birliği ve NATO içinde yapılan temaslarla Altıların siyasi istişarelerinin birbirine karışmasından korkmuşlardır. Gerçi, neticede, Altılar arasında siyasi istişareler yapılması kabûl olundu ama, neticede, bu görüşler de yeter derecede nazara alındı.

Bu, Altılar ile Yedilerin Batı Avrupayı bölmesinden ürkenlerin rahat nefes almasına sebep olan birinci sebeptir. İkinci sebep ise, Müşterek Pazar Konseyi çalışmalarına hâkim olan havadır. Gerçekten, Ekim ayı içindeki GATT toplantısında Birleşik Amerikanın takındığı tavır, Altıları iktisadi alanda, birdenbire bölgeci olmaktan çıkarmış, dünyacı görüşlere doğru götürmüştür. Amerika, haklı olarak Avrupada yaptığı askeri masraflar ve askerî yardım yüzünden tediye bilânçosunun açık verdiğini ve bunu önlemek için, Batı Avrupanın Amerikan mallarına daha çok açılması gerektiğini ileri sürmüştür. Şimdi bu çağrı, Altılar tarafından müsbet karşılanmaktadır. Altılar, kendi aralarında yaptıkları ithâl kontenjanları genişletmelerini GATT üyelerine de tatbike karar vermişlerdir. Fransa, en çok iki yıl içinde, Batı Avrupada ve dolar bölgesinde bütün kemmî ithâl tahditlerinin kaldırılmasına taraftardır. Bundan başka, Altıların kendi aralarında yaptıkları gümrük indirimlerinden de, hiç olmazsa belli bir nisbet içinde, diğer GATT üyelerinin de istifadesi konusu tartışılmaktadır. Öte yandan, Yediler de, geçen hafta Stokholmde, Avrupa Serbest Mübadele Bölgesi Andlaşmasına son şeklini vermişlerdir. -Bilindiği gibi, Yediler bölgesinde 11 yıl içinde gümrük tarifeleri kaldırılacak, fakat herbir üye Devlet harice karşı "Altılar'ın aksine" farklı tarifeler uygulayabilecektir- Yediler bölgesi, esasen, İngilterenin ilhamiyle, dolar bölgesine karşı kemmî ithâl tahditlerinin ilgasına geniş ölçüde taraftardır. Bu temayüller, kiler uyandırır ve Amerikan himayeciliğinin bazı pek aşırı taraflarının düzeltilmesi mümkün olursa, milletlerarası serbest ticaret konusunda Zenginler Klübü kendi arasında pek ileri adımlar atmış olacaktır.

Ya OECE?!

u arada, bir az da ihmale uğrayan konu, Altılar ile Yediler arasında bir temas organı tesisi meselesidir. Fransa buna pek taraftar görünmüyor; İngiltereye Kıt'a Avrupası işlerine tekrar karışmak imkânının ve-

Baade Raporu ve Müşterek Pazar

Coşkun KIRCA

Prof. Baade'nin FAO'ya verdiği rapor hakkında "Die Welt" Dergisinde yayınladığı makalenin Türk basınına intikalinin hemen ertesi günü, büyük bir Türk heyetinin, Müşterek Pazar organlarıyla müzakerenin ikinci devresine başlamak üzere Brüksele hareket edeceği bildirildi. Bu pek önemli iki olayın yanyana gelmesi, bizi, Müşterek Pazarla ortaklığımızın şartları konusunda tekrar düşünmeğe sevketmelidir.

Mesele şudur: Gelişmemiş bir memleket olması dolayısiyle, Türkiye, kalkınmasını piyasa mekanizmasına veya piyasa mekanizmasına sadece dolaylı bir surette tesir etmeği hedef tutan genel politika vasıtalarına bırakamaz. Türkiye, bir yandan, istihlâk temayülünün, sosyal önceliklere uymayan ithalât yapılması sonucunu doğurmamasını; öte yandan da, yatırımların ve bilhassa özel sektör yatırımlarının kalkınma plânında sosyal kârlılık esaslarına göre tesbit edilecek önceliklere uygun olarak yapılmasını sağlamak için, aynı zamanda, fizikî müdahalelere ve kemmî tahditlere başvurmak zorundadır. Türkiye, tarım sektöründeki fazla nüfusunu sanayie ve sair sektörlere aktarmak zorundadır. Bu gaye ise, bir yandan, ziraî verimlerin arttırılmasını, öte yandan da, sanayi -ve bilhassa sermaye malları sanayii- alanında büyük yatırımlar yapılmasını gerektirir. Bu sanayi tesislerinin ise, hayli uzun bir müddet gümrük himayesinden istifade etmeleri zarureti vardır. Bütün bu zaruretleri ise, Hükûmet teklifinde ileri sürülen müddetlerle bağdaştırmak kaabil değildir. Tarihte, 24 yıl içinde tamamen kalkınıp sanayiini gümrük himayesinden çıkartabilen "gelişmemiş" memleket görülmemiştir. Plânlama gereğince sanayileşme çok daha uzun bir süre devam edecektir. Bu süre içinde, kemmî tahditlerden vazgeçmeğe de imkân yoktur.

Bu yazıda, bu meseleleri tekrar tartışacak değiliz. Sâdece, okuyucularımızın aklı selimine müracaat etmek istiyoruz. Bunu yaparken de, Prof. Baade'nin makalesindeki üç noktayı misâl göstereceğiz. Profesör, halen sürülü olan 24 milyon hektarlık arazide meyilli kısımların fazlalığının erozyonu arttırdığını belirttikten sonra, 4 milyon hektar sürülü arazinin tekrar mer'a veya orman haline getirilmesine lüzum gösteriyor. Mer'alarda otların kalitesi normalin üstünde otlatma yüzünden bozulduğundan, mer'a verimlerini arttırmak için otlak hayvanlarının adedinin 1/3 nisbetinde azaltılması da, Profesörün lüzum gösterdiği hususlardandır. Profesöre göre, Türkiye, karşılaştığı muazzam davâları halletmek için, tarım sektörlerindeki gizli işsizliğin teşkil ettiği potansiyel tasarruf imkânlarını tam mânasiyle kullanmalı ve bu maksatla da askerlik hizmeti mevzuatından istifade ederek bütün vatandaşlar için eşit iş mükellefiyeti tesis etmelidir.

Sırf bu üç nokta, ekonomik sistemimizde öyle radikal değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir ki bu değişiklikleri yaptıktan sonra, onları, piyasa mekanizmasına dayanan neo-liberal bir ekonominin -Müşterek Pazar ekonomisinin- iktisadi ve hukuki esaslarıyla kolayca bağdaştırmak kaabil olamaz. Bu halin ancak 24 yıl süreceğini iddia etmek ise, bir memleketin kalkınması için lüzumlu kaynakların büyük kısmını kendi tasarrufundan sağlayacağını ve dış yardımın bu bakımdan ancak tamamlayıcı bir rolü olduğunu unutup, muazzam dış yardım hayallerine kapılmaktan başka bir mânaya gelemez.

Bunun bir başka izahı daha olabilir: "Müşterek Pazara hangi şartlarla olursa olsun girip, -bilhassa siyasi alanda tesirli olabilecek- bir takım kısa vâdeli müşgüllerin ortaya çıkmasını önleyelim, biraz da yardım alalım; sonra, taahhütlerimizi tutamazsak, nasıl olsa bir çaresini buluruz" zihniyeti.

rilmesini istemiyor Böyle bir temas organı kurulduğu takdirde ise, Fransa, bunun OECE dışında olmasını istiyor. Halbuki, İngilizler, İsveçliler ve Norveçliler, pek haklı olarak, bu temas organının OECE çerçevesi içinde yer almasını istiyorlar ve böylelikle, iki grubun dışında kalan gelişmemiş OECE Devletlerinin yani Türkiye, İrlânda, İzlânda ve İspanyanın meselelerinin de ele alınabileceğini belirtiyorlar. Fransanın dışında kalan Müşterek Pazar üyelerinin bu pek haklı teklife "hayır" demekte uzun müddet ısrar etmeleri beklenemez. Kaldı ki Amerika ile Kanadanın şerik üye oldukları OECE, dolar bölgesiyle Batı Avrupa arasındaki meselelerin en iyi münakaşa edileceği yerdir. Herhâlde, İngiliz-Fransız rekabetinin son hissî buhranlarının kalıntıları da ortadan kalkınca, Amerika bu yolda yeniden diplomatik faaliyete geçecektir.

İmar

Eğlenceye vergi...

D. P. şeflerinin ilhamiyle olacak, bazı D. P. İstanbul Milletvekili Necmi Nuri Yücel ve arkadaşları Beledisi maksadiyle B. M. M. ve bir Kanun teklifi sunmuşlardır. İçişleri Komisyonunda reddedilmiştir. Bu teklif, nüfusu 10 binden fazla olan şehirlerdeki eğlence yerlerinden vergi alınmasına hedef tutmaktadır.

Teklife göre barlardan ve müzikli lokanta ve gazinolardan adam başına 2-10 lira; kanunen vergiye tâbi eğlenceleri ihtiva eden müsamerelerle atinaj yerlerinden 1-3 lira; kazanç sağlayan klüplerle otellerden 2-10 lira; ücretli maç, müsabaka ve partilerden 1-3 lira; sinemalardan 1.5-2.5 lira; konserlerden 2-10 lira vergi alınacaktır.

Zaruri olmayan istihlâki vergilendirmesi bakımından bu teklifin müsbet bir tarafı vardır.

Öte yandan, yine bazı D. P. milletvekilleri Vilâyet Umumî Meclislerine, vilâyetleri içersinde arazi ve bina vergisine -kendilerine kalmak üzere- muayyen miktarda zam yapmak yetkisini veren bir kanun teklifi vermişlerdir.

Bu tekliflerden maksadın, imar masraflarını karşılamak olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul Belediyesi yetkililerine göre, ancak bu vergiler sâyesinde 25 milyon liralık bir varidatı İstanbul belediye sınırları içinde sağlamak kaabil olacaktır. Halbuki, İstanbul Belediyesinin yıllık açığı 250 milyon lira civarındadır. Bu sebeple, ayrıca imar vergisi, ayakbastı vergisi gibi yeni beledî vergilerle birlikte telefon, posta ve nakil vasıtalarından da belediye payları alınması istenmektedir.

Eğlence yerlerinde eğlenenler
Vergisi caba!..

Köylü Borçları

Tecil teklifi...

24 Kasım 1959 günü toplanan C. H. P. Meclis Grubu İdare Heyeti, C. H. P. milletvekillerinin yurt gezilerinden edindikleri intibalara dayanarak, köylü borçlarının bir yıl için tecilini sağlayacak bir kanun teklifinin hazırlanmasına karar verdi.

Gerçekten, 8 Ağustos kararlarından sonra vuku bulan büyük fiyat artışları köylü vatandaşlarımızı çok zarara sokmuştur. Zirai mahsûllerin satış fiyatlarındaki artışların umumî fiyat seviyesindeki artışlardan yavaş olması bunun belli başlı sebebidir Buna, bir de, mahsûl durumunun kötülüğü eklenince, köylümüzün büyük bir kısmı, borçlarını ödeyemeyecek duruma girmiştir. Bu durumda, borçların tecili elbette ki gerekir.

Bununla beraber, borçların tecili hakkındaki bir kanun teklifi meselenin kendisini kökünden hâlletmiş olmayacaktır. D. P. iktidarı ele alalıberi, ziraî krediler, enflâsyoncu kredi artışında ana unsurlardan birini teşkil etmiştir. Bu kredilerin, bilhassa kısa vâdeli olanlarının büyük kısmı Ziraat Bankasınca müstahsilden tahsil edilmemiştir. Çok kere siyasi sebeplerle, müstahsilin vâdesi gelmiş olan kredisinin yenilenmesi cihetine gidilmiştir. Kredisi yenilenen müstahsil, bu imkândan faydalandıktan başka, yeni krediler almak ve sonraki yıllarda bunları da yenilemek imkânını bulmuştur. Böylelikle, ziraî istihsâl kredilerinin çok büyük bir kısmı istihlâk kredisi şekline sokulmuştur. Ziraat Bankası tarafından Tarım Kredi Kooperatiflerine açılan kredilerin 3/4 ünün ve müstahsile açılan kredilerin yarısının bu şekilde yenilenmeğe tâbi tutulduğu tahmin ediliyor Ayrıca, halen tecile tâbi krediler yekûnunun da 250 milyon lirayı aştığı ve bu meblâğın bir kısmının henüz takside bağlanmadığı söyleniyor.

D. P nin yanlış tarım politikasının ve kredi siyasetinin sonucunda, tarım sektörümüz, halen -sadece Ziraat Bankasına karşı- 2.138.000.000 liraya varan borcunu ödeyecek kudrette değildir. Yapılacak şey, müstahsilin Ziraat Bankasına olan 25 bin liraya kadar vâdesi gelmiş borçlarını affetmek, ancak, 5 bin dönümden fazla toprak sahibi olanları bundan istisna etmektir. Ziraat Bankasına karşı vecibelerinden bu suretle kurtulacak olan köylünün borcu, mesela 15 yıl içinde ödenebilmek üzere Hazineye devredilebilir ve bu meblâğ, Devlet bütçesine her yıl konacak tahsisattan Ziraat Bankasına ödenebilir. C.H.P. nin 1957 seçim beyannamesinde zaten 1.000 liraya kadar köylü borçlarının affedileceği vaadi yer almıştı. Bu gün, bu vaadi daha da genişleterek ele almamak için sebeb yoktur.

Cezayir

Meselenin esası...

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu hafta Cezayir meselesini müzakereye başlayacaktır. Bu münasebetle, son durumun bilânçosunu çıkarmakta fayda vardır. 16 Eylülden beri Fransa Cezayir konusunda aşağıdaki hususları en resmî ağızlardan kabûl etmiş bulunmaktadır.

1 — Cezayire kendi mukadderatını tâyin hakkı tanınacak ve bu maksatla, Cezayirde yeni bir referandum tertip edilecektir. Bu referandum ile, Cezayir halkı isterse Fransadan ayrılıp bağımsızlığını kazanacak veya muhtar bir Devlet olarak Fransaya bağlanacak veyahut bir Fransız Vilâyeti olacaktır.

2 — Bunun için evvelâ ateş kesilmesi lâzımdır. Fransa, bu maksatla, sadece mahallî asi komutanlarla değil, milliyetçi liderlerle de müzakereye hazırdır. Bu müzakereler Pariste yapılmaktadır.

3 — Fransa, milliyetçilerle, Cezayirde yapılacak olan referandumun askerî ve siyasî şartlarını görüşmeğe de hazırdır. Fransa, bu konuda Cezayir milliyetçilerine garanti verme prensibini kabûl etmektedir.

4 — Bu meseleleri görüşmek için Parise gelecek olan milliyetçi liderler müzakereler başarısızlıkla sonuçlansa bile, geri dönmek için tam bir serbestiye sahip olacaklardır.

Görülüyor ki 16 Eylülden beri Fransa, Cezayir meselesini halletmek için resmî plânda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak, buna rağmen, Cezayirli liderler Parise şimdi gitmemeği tercih etmişlerdir. Bunun sebebi nedir?

1 — Cezayir Geçici Hükümeti, referandumun tarafsızlığı ve serbestliği hakkında verilecek garantilerin sadece ve sadece Fransız Ordusu tarafından murakabe edileceğine dair olan Savunma Bakanı Guillaumat'nin tamiminden -haklı olarak- büyük bir hoşnutsuzluk duymuştur. Gerçekten, verilecek garantiler bizatihi ne kadar kuvvetli olursa olsun, bu garantilerin Fransız Ordusu tarafından murakabe edilmesi, bunların mevcut olmamasından farksızdır.

2 — Cezayirliler, Fransız halk oyundaki ve Ordusundaki bazı gelişmeleri büyük endişeyle takip etmekte ve bu gelişmelerin, -samimiyetini teslim ettikleri- de Gaulle'ü yolundan alakoymasından korkmaktadırlar; golist U. N. R. "Yeni Cumhuriyet Birliği" partisindeki büyük çoğunluğun halen Generale kafa tutmağa cesaret edememesine rağmen, açıktan açığa Cezayirin bir Fransız Vilâyeti olması tezini tutmasından da önemli gördükleri nokta, Cezayirdeki Fransız Komutanlarının da de Gaulle'ün politikasına için için muhalefet etmeleridir. Başkomutan Orgeneral Challe geçenlerde şöyle demiştir: "Başarı sağlamak için mütarekeye ihtiyacım yoktur." Bu sözler, milliyetçi isyanının kaba kuvvetle ezilmesi gerektiğine bu çevrelerin hâlâ inandığının ve bunu mümkün gördüğünün en belirli delilidir. Askerî çevrelerin kendi politikasına karşı baş kaldırmaları takdirinde ise, General de Gaulle'ün, Milletini ikiye bölmektense, tekrar idarei maslahat siyasetine avdet etmesi muhtemeldir.

Özel af yetkisi...

İşte, bu durumda, Cezayirli liderler, Fransaya ve dünyaya, hem müzakereyi kabûl ettiklerini göstermek, hem de bu müzakereyi geciktirmek istemişlerdir. Bu sebepledir ki Cezayir Geçici Hükûmeti de Gaulle'le temasa geçmek üzere delege olarak Fransada hapiste bulunan dört Cezayirli lideri, başta Ben Bella olmak üzere tâyin etmişlerdir. Cezayirli liderler, bu tâyinin de Gaulle tarafından reddedileceğini biliyorlardı. Çünkü, hapisteki liderler Fransız kanunlarına göre ve Kaziyyei muhkeme halini almış mahkeme hükümleriyle cezaya çarptırılmışlardı. Bunların serbest bırakılması affedilmelerine bağlıydı. Halbuki, Fransız iç politikası bakımından, bunu ne Fransız Hükûmeti Meclise teklif edebilir, ne de de Gaulle özel af yetkisini kullanabilirdi. Nitekim, de Gaulle bu tâyini reddetti. Fakat, reddederken kullandığı bir söz, milliyetçileri büsbütün küstürdü. De Gaulle, "Müzakerelere ancak silâhlı mücadelenin içinde olanlarla girebileceğini" bildirmişti. Bu söz, Kahire gibi Fransa Cumhurbaşkanını hâlâ, asi birlikleri teker teker elde etmek oyununu gütmekle itham edenlerin durumunu kuvvetlendirdi.

Cezayir Geçici Hükûmetinin müzakereyi geciktirmek istemesinin sebebi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda belirli bir başarı kazandıktan sonra, Parise müzakere yapmağa gitmek arzusudur. Fransa, Sahradaki atom denemelerinden vazgeçmesi için kendisine yapılan tavsiyeye küstah bir tavırla kulak asmadığı için şu sıralarda pek gözden düşmüştür. Bundan istifade edilebilir. Öte yandan, bizzat Fransa self - determination esasını kabûl ettiğine göre, hiç kimse, kolay kolay, bu esasın bir Genel Kurul tavsiyesinde yer almasına muhalefet edemez. Üstelik, self - determination vaadinin garantisiz hiçbir kıymeti olmayacağına göre, bu karara referandumun garantileri konusunda sarih esaslar da dercedilebilirse, bu ilerde, de Gaulle'le müzakerelerinde milliyetçilerin durumunu çok kuvvetlendirecektir.

Milliyetçilerin doğru bir taktik ve kuvvetli bir mantıkla hareket ettikleri açıktır. Bu kuvvetli mantık, Türkiyenin önüne de önemli bir fırsat sermiştir. Gerçekten, Müttefikimiz Fransa dahi 16 Eylülden beri bu kadar şey kabûl etmişken, kabûl edilen bu esasları ihtiva edecek bir tavsiyeye oy vermekten Türkiyeyi men eden şey ne olabilir? Türkiye, üstelik, General de Gaulle'ün politikasını genel olarak methedip self - determination prensibinin ve onun mantıkî neticelerinin yer alacağı bir tavsiyeye rey vermiş olmak dolayısiyle herhalde

De Gaulle — Bay Ferhat Abbas! Siz ki, varlığından haberdar olmadığım hayalî bir Hükûmetin Başkanısınız, hayalî birliklerinize hakikî bir mütareke emretmeğe râzı oluyor musunuz?

İke'ın Seyahati

A. Segni

Papa Jean XXIII

A. Menderes

Eyup Han

Zahir Şah

P. Nehru

4 Ar. — ROMA — Başbakan Segni, Sovyet blokuyla münasebetlerde tâkip edilecek politika konusunda Fransız ve Alman tezlerine çok yakın düşüncelere sahiptir. Fakat, Fransadan şikâyeti vardır: İtalya, Paris ile Bonn'un gireceği, fakat, kendisinin dışında kalacağı bir Batı Direktuvarını istememektedir. Ike, zaten böyle bir düşüncenin Amerika ve NATO nun çoğunluğu tarafından benimsenmediğini belirtecektir.

5 Ar. — VATİKAN — Jean XXIII, Almanyanın, tarafsızlaştırılması pahasına birleştirilmesine aleyhtardır. Almanyanın birleşmesi, Batı Almanyada katolik hâkimiyetine son verecektir. Ancak, Papa, Doğu - Batı yakınlaşmasını da arzulamaktadır. Bu sayede, peyklerde Katolik Kilisesi Komünist imanı aleyhinde daha serbest çalışabilecektir. Papa, Amerika ile diplomatik münasebetler kurulması meselesinden bahsetmeyecektir.

6 Ar. — ANKARA — Şu satırlar yazıldığı anda, Ankarada dikilen taklardan birine asılması düşünülen bir döviz, Türk Hükümetinin kanaatini ifâde etmektedir: "Barış evet; tâviz hayır". Ike ise, karşılıklı tâviz olmadan uzlaşma olamayacağını ihsas edecek; ancak, Batının temel emniyet meselelerinde tâviz vermeyeceğini; NATO, CENTO, SETTO üyeleriyle diğer Müttefik ve dostların hiçbir vakit terkedilmeyeceğini tekrarlayacaktır.

7 Ar. — KARAÇİ — Eyüp Han, genel olarak nötralistlere karşı anlayış tavsiye edecek ve Komünist Çinin Hindistana ve Birleşik Arap Cumhuriyetine karşı son tertiplerinin, CENTO ile nötralistlerin arasını düzeltici bir unsur olacağını söyleyecektir. Ike, Eyüp Han'dan memnuniyet içinde ayrılacaktır; Eyüp Han da, onun Zirve hakkındaki izahatını anlayışla karşılayacaktır.

8 Ar. — KÂBİL — Zahir Şah, Ike'a, Afganistanın aldığı Sovyet yardımının Amerikan yardımından fazla olduğunu belirtecek ve Sovyetlerle çok uzun bir sınırı olan, sızmalara müsait memleketinden nötralizmden başka bir politika beklenemeyeceğini anlatacaktır. Ike, bu sözleri anlayışla karşılayacak ve yardımın artacağını vaad edecektir.

9 — 13 Ar. — YENİ - DELHİ — Nehru Ike'a, memleketinin Komünist Çinin tecavüzlerine boyun eğmeyeceğini söyleyecektir. Ike ona bu konuda, icabında Amerikan desteğini ve artan yardımını vaad edecektir. Nehru, nötralizm politikasından ve Pekin'in B. M. T.'na alınması tezinden ayrılmayacağını söyleyecek; Almanyanın tarafsızlaştırılması ve atom silâhlarından tecridi ile dezangajman plânları hakkında müsbet düşünceler serdedecektir. Ike, Pakistanla olan Keşmir ihtilâfının artık halli gerektiğine umumî olarak temas edecektir.

14 Ar. — TAHRAN — Rıza Şah, Ike'la Eyüp Han gibi konuşacaktır. Şah, Iraktaki komünizm tehdidinden duyduğu endişeyi açıklayacak ve üzerinde en çok duracağı konu, İrana yardımın arttırılması olacaktır. Ike, yardımın geniş ölçüde arttırılmasının daha önce bazı köklü ıslâhatın yapılmasına bağlı olduğunu ihsas edecektir.

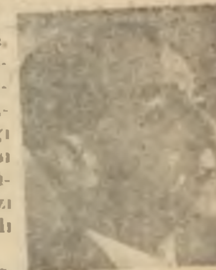
15 Ar. — ATİNA — Karamanlis, Ike'a, Yunanistanın Amerikan orta menzilli stratejik füzelerini reddetmesinin askerî bakımdan menfi sonuçları olmamasına karşılık, nötralist sol kanadın kampanyasını önlediğini belirtecektir. Karamanlis Zirve konusunda anlayışlıdır. Ike, Ankarada olduğu gibi, Kıbrıs konusundaki umumî memnuniyetini ifâde edecektir.

17 Ar. — TUNUS — Burgiba, Cezayir meselesinin halli için yeni ümitler belirdiğini, bu meselenin halli sayesinde Kuzey Afrikada Batıyla işbirliğine tâlip ve Nâsıra aleyhtar bir Arap topluluğunun ortaya çıkacağını belirtecektir. Ike, Cezayir meselesinde Burgiba'nın iki tarafın arasını bulma politikasını takdirle karşılayacaktır.

19 - 21 Ar. — PARİS — BATILILAR ZİRVESİ — Ike, MacMillan, de Gaulle ve Adenauer, Kruçef'le yapılacak Zirve'nin ana temaslarının genel silâhsızlanma olmasında anlaşacaklardır. Berlin meselesinin görüşülmesi konusunda da, bu konunun Almanya meselesiyle birlikte halli gerektiğine dair Adenauer'in itirazına rağmen, bilhassa Ike ile MacMillan'ın tesiriyle, anlaşmaya varılacaktır. Almanyanın birleştirilmesi konusunun Kruçef'le görüşülmesine kimse itiraz etmeyecek; ancak, bu konunun halledilecek kadar olgunlaşmadığında ittifak edilecektir. Ike ile MacMillan, Zirve'de atom denemelerinin durdurulması konusunda bir uzlaşmaya varılacağını umduklarını belirterek Fransanın da bu anlaşmaya katılmasını isteyeceklerdir. De Gaulle ise, Sahrada deneme yapmakta ısrar edecektir.

21 Ar. — MADRİD — Franco, Zirve konusunda Ike'a Ankarada işittiklerine çok yakın sözler söyleyecektir. Franco, İspanyanın NATO'ya alınması konusundan bahsetmeyecek; ancak, İspanyanın Amerikaya her nevi üs vermeğe hazır olduğunu bildirecektir.

22 Ar. — RABAT — Muhammet V, Ike'a, Cezayir konusundaki müsbet gelişmelerin yanında, mevcut engelleri de belirtecektir. Sultan, Nâsır aleyhinde söz sarfetmeyecektir. Sultan, Amerikan üslerinin kaldırılmasına dair prensip anlaşmasından sonra, bu üslerin askerî bakımdan lüzumlu olduğu müddetçe kalmasına taraftar olduğunu bildirecektir. Ike, Tunus'ta olduğu gibi Rabat'ta da artan yardımı vaad edecektir.

Rıza Şah

Karamanlis

H. Burgiba

De Gaulle

Franco

Muhammet V

kimse tarafından itham edilemez. Böylelikle, hislerini çok ihmal etmiş olduğumuz Arap Dünyasına karşı ilk tesirli jestimizi yapmış ve Türkiyenin Batı ile Ortadoğu arasında sadece askerî değil, fakat, ondan da daha önemli olarak, manevî bir köprü olabileceğini göstermiş oluruz.

Gine

Milli elbiseli lider...

Alacalı milli elbisesiyle bir zenci Lider geçen iki hafta içinde Washington, Londra, Bonn ve Moskovayı ziyaret etti. Bu lider, Gine Cumhurbaşkanı Seku Ture'den başkası değildi. Ve , Batı Avrupada uğramadığı tek yer, bir aralık, milletvekilliği bile yaptığı Paristi.

Gine, halkının fakirliğine ve cahilliğine, memleketinin ve nüfusunun ufaklığına rağmen, V. inci Cumhuriyeti kuran referandum sırasında Anayasaya "Hayır" diyerek Fransadan ayrılmak cesaretini gösterebilmiş olan tek Fransız sömürgesidir. Bu sıfatiyle ve onun genç ve dinamik lideri, Fransaya bağlı olarak kalan yeni muhtar devletler üzerinde büyük bir cazibe tesiri icra etmektedir. Bir zamanlar, Seku Ture'yi, Ginede, Afrika Demokratik Topluluğu adlı partisini teşkilâtlandırmakla vazifelendirmiş olan meşhur Afrikalı lider, Fildişi sahili Başbakanı ve Fransa Müşavir Bakanı Houphouet - Boigny -ki Fransaya bağlılığın en hararetli taraftarıdır- bugün onu en büyük düşman olarak görmektedir. Houphouet - Boigny ye göre, bu zayıf ve tecrübesiz kütleler bağımsızlık içinde türlü buhranlara düşeceklerdir; buna mâni olmak için tek çare, Fransaya bağlı kalmaktır. Mali Federasyonunu -Senegal ve Sudan- kuran Modiba Keita ve Leopold Senghor gibi zenci liderler ise, Houphouet - Boingy'nin bu tezini ancak geçici bir zaman için kabûl etmişlerdir. Evet, ilk başta Fransanın vesayetini tercihte maddî ve siyasî türlü faydalar vardır. Ama, eski sömürgeler bir kere siyasî şuurlarını bulduktan ve iktisadî alanda asgarî teçhizatı edindikten sonra, onların yine de eski vasiye bağlı kalmaları gerektiğini iddia etmek biraz fazla olur. İşte, Seku Ture, bağımsızlığını kazandıktan sonra, kendisine dirsek çevirmek isteyen Fransaya bile kendisini kabûl ettirmiş, Pariste bir Büyükelçilik açmış ve bugün de Birleşik Amerika, İngiltere, Batı Almanya ve Sovyetler Birliğinin iltifat ve yardımlarına nail olmuştur. Seku Ture'nin bu başarıları, eski sömürgelerin vasilik altına girmelerini gerektirebilecek sebepleri de ortadan kaldırıyordu. Bu durumda, Mali idarecileri de artık bağımsızlık isteğini ileri sürmeğe başlamışlardır.

Seku Ture, Afrikadaki birleşme hareketi üzerinde de büyük tesiri olan bir liderdir. Genel mefhumlara ve doktrinlere bağlılığı, hukukperestlik tarafıyla Seku Ture bir Fransızdır. Bu sebeple, her sahada pragmatik düşünen İngiliz kültürünün yetiştirmesi N' Khrumah'tan ayrılır. Fakat, buna rağmen, Gana Başbakanıyla Gine Cumhurbaşkanı, birbirleriyle yersiz bir rekabete girmeyip işbirliği yapmağı da becerebilmişlerdir.

Seku Ture, N' Khrumah'ın aksine, bu geri diyarlarda evvelâ bir parlemanter demokrasi kurup, sonra onun gereklerine uymamak hatasına da düşmemiştir. Haksız olarak Marksist olmakla itham edilen Ture, bir gaye olarak demokrasiyi reddetmemektedir. Fakat, bundan önce, iktisadî ve kültürel alanda hızla kalkınmak ve namuslu bir Devlet idaresinin temellerini kurmak gerektiğine inanmaktadır. Bu maksatla Seku Ture, halkını çalıştırmağa koyulmuştur ve Ginede her vatandaş için eşit şartlarla mecburî iş mükellefiyetini vaz etmiştir. Gine halkı Seku Ture'yi seve seve tâkip etmektedir. Çünkü, o herşeyden önce namusludur, âdildir; ve nereye gideceğini bilen, gayesine ihânet etmeyen bir insandır.

C E M İ Y E T

23 Kasım 1959 Pazartesi günü İmparatorluk Sarayında Bakanlar Kurulunun bir toplantısına başkanlık etmiş olan **Şehinşah**, yanında Başbakan Menuşeyr **İkbal** ile Saray Nazırı **Hüseyin Alâ** olduğu halde, önce kendi özel ikametgâhına gelerek **Mareşal** Üniformasını giydi. Birinci katta bekleyen Ana İmparatoriçe ve Hanedan Prens ve Prensesleri kendisine mülâki oldular. **Şah** ailesi daha sonra, Mermer Saraydaki Şahın çalışma odasına girdi. **Şehinşah** Napoléon'un bir büstü ile -İran Sarayında Napoléon'un büstünün ne işe yaradığı anlaşılamıyordu- babasının bir portresi arasındaki "empire" büronun üzerinden nişan yüzüğünün kutusunu aldı.

Şah - Farah Diba

Süreyyanın kulakları çınlıyor!...

Daha sonra **Şehinşah**, annesi **Taci-ımülke** kolunu verdi ve arkasında iki kızkardeşi ile kızı ve daha arkada Prensler ve Başbakanla Saray Nazırı olduğu halde alt kattaki salona indi. Salonda, sözlüsü **Farah Diba**, Dior'un kendisi için yarattığı gümüş pullu çiçeklerle işlenmiş su yeşili rengindeki, ajüste belli, ve yarı-kısa, hafif içe dönük etekli geniş dekolte tül elbise içinde dimdik, bütün güzelliğiyle parlıyordu. Bütün **Diba** ailesi oradaydı. Türk Kaçar Hanedanıyla ve eski Başbakan **Musaddıkla** akraba olan zengin amca ile bütün İran gençliğinin hikâyelerini ezbere bildiği Lejyon Etranjer kahramanlarından fakir amca Behramı da hazırdı. Saray Protokol Şefi **Muhsin Karagözlünün** bir işareti üzerine dâvetliler, Prenses **Süreyya** İsfendiyari'nin iki yıl önce Fransız dekoratörlerine tâdil ettirdiği büyük salona geçtiler. **Şehinşah**, salonda annesi ve biricik kızı Prenses **Şehnaz** ve sağında **Farah** olduğu halde yaldızlı bir kanapeye oturdu ve gülerek, elindeki muhteşem yüzüğü sözlüsünün parmağına taktı. **Farah** da, ona bir altın yüzük takdim etti. **Merasim**, şampanya ile sona erdi.

Düğün 21 Aralıkta yapılacak ve o gün İmparatoriçe **Farah Pehlevî** Hazretleri, İran tahtına bir erkek veliaht doğurmak olan büyük ve mukaddes vazifesine başlayacaktır. Bu vazife yerine gelmelidir. Aksi halde, **Pehlevî** Hanedanı sona erecektir. Müstakbel İmparatoriçe halen, kendisine gelen hediye ve çiçekleri tanzim etmek ve Hükümdar nişanlısına geceleri piyano çalmakla vakit geçiriyor. Çiçekler arasında bir buket de Prenses Süreyyadan gelmiştir. Süreyyanın aynı zamanda **Şaha** da bir mektup yazıp onu tebrik ettiği söyleniyor. Dedikoducular, üçüncü evlenmesinin eşiğinde olan **Şahın**, bu mektubu alınca ağladığını ve ona derhal, Bonn'daki Büyükelçisi -yani Süreyyanın babası- vasıtasiyle cevap verdiğini söylüyorlar.

21 Aralıktan sonra geçecek birkaç yıl, **Pehlevî** Hanedanına bir erkek evlât kazandırmanın, İranın meselelerini halle yetip yetmediğini gösterecektir. 22 Aralık sabahı Tahran halkı düğün şenliklerinin sarhoşluğundan uyanıp sefâletin ve cahilliğin kucağında günlük hayatına başladığı anda, olaylarda, yeniden kaçınılmaz sona doğru yürümeğe başlıyacaktır.

Haftanın en enteresan siyasî hadisesi "SABIK" Birinci Şube müdürü Semih Beşkardeşin C. H. P. ye iltihakıydı. Parti binasında bizzat "paşa" tarafından ağırlanan ve talepnamesi İnönü ve Kemal Satır imzalarını taşıyan Semih Beşkardeş "hayatının en mesud gününü yaşadığını" merasimde hazır bulunan İsmail Rüştü Aksal ve Orhan Öztraka söylüyordu. Halbuki yeni C. H. P. linin aşırı saadetinin parti ile olduğu kadar, hususi hayatı ile de alâkalı olduğu bizzat Fethi Çelikbaşın Bulvar Palastaki masasında açıklandı.

★

Geçenlerde Ankara Palasın pavyonunda artistlerin atraksiyonundan biraz evvel iki masanın birbirine girmesi hakiki programı unutturacak kadar "hareketliydi." Dört kişilik bir ecnebi ailenin, sağa sola lâf atmaları emirler vermeleri ve sonunda da hakarete başlamaları, lisanlarını çok iyi anlayan bir Türk aile tarafından evvelâ ikaz ile karşılandı. Fakat ikaz vız gelince, damı ile meşgul "beyefendi"nin bir anda evvelâ yanan sigaraları; bilâhare, henüz el sürülmemiş limonlu votkaları ecnebilerin masasına büyük bir soğukkanlılıkla attığı görüldü. . . Bir anda ortalık karışıverdi. . . **Ahmet Salih Korurun** vaktinde müdahalesi ile iş "meydan kavgasına" dökülmeden örtbas edildi, pavyonun en sakin adamı Maliye Vekili **Hasan Polatkandı**. .

★

Tanınmış Kore generallerinden Ekselâns **SHİN**'in sefir olarak geldiği memleketimizdeki ilk basın toplantısı bazı genç muhabirlerin sansasyonal haber verme merakı yüzünden üzüntü oldu. . . "Kore Japonya ile olan problemlerini sulh yolu ile halle çalışıyor" beyanatını "Kore - Japonya arasında harb olacak" diye yazan gazeteler hayret uyandırdı. . . Lâkin aynı hadisenin gecesi sefaret binasında Etem Menderes, General Rüştü Erdelhun, Tahsin Yazıcı ve diğer Türk misafirleri şerefine verilen "intim davette" bu mevzua hiç temas edilmedi ve misafirler bol bol Kore yemeği yediler, 3 saatin nasıl geçtiğini fark etmediler.

★

Ankaranın ev kıtlığı ve ev bolluğu meşhurdur. Fahiş kiralarla bir saatte ev bulmak mümkün. Mamafih bu mevzuda Altemur Kılıcın şansı yardım etmişe benzer. Basın Yayın Umum Müdürü, annesi ve kızı ile oturmaya karar verdiğinden, ufak bir aramadan sonra, istediği gibi bir ev bulabildi. . .

★

Türk Amerikan derneğinde açılan Muhsin Kut ve mrs. Walker resim sergisi enteresandı. . . Amerikalı ve Türk ressamlarının çizgi -renk anlayışları arasındaki bariz fark resimdeki imzaya bakmadan anlaşılıyordu.

Muhsin Kut gerek renk ve çizgi gerekse kompozisyon bakımından Amerikalıya faikti.

KİTAPLAR

ÜÇÜNCÜ KATIN İNSANLARI

(Sıtkı Yırcalının şiirleri, ikinci baskı, Ajans Türk Yayınları 5, Ajans Türk Matbaası 1959 Ankara, 92 sayfa 300 kuruş)

Sıtkı Yırcalı bir zamanlar sanatla edebiyatla ilgilenmiş, hatta hece vezniyle akrostişler yazmış bir edebiyat nevesiisidir. Hemen bütün lise ve üniversite talebeleri gibi, o da bir muayyen yoldan geçmiş, gençlik heyecanlarını kâğıda dökmekten zevk almıştır. Sonra Sıtkı Yırcalı meslek hayatına atılmıştır. Evlenmiş, çoluğa çocuğa karışmıştır. Derken işin içine politika da katılmıştır. Tabiî bütün bunlar olup biterken de sanatı, şiiri unutulmuş gitmiştir. Zaten Sıtkı Yırcalı talebelik yıllarında da pek parlak bir edebiyat müntesibi olmadığı için bir takım şeyleri çabuk unutmak mümkün olmuştur.

1959 B. M. M. sinin talihsiz Başkan adayı Sıtkı Yırcalının politik hayatını ayrıca anlatmağa lüzum yoktur. Bunu hemen herkes bilir. D. P. ile birlikte yıldızı parlayan Yırcalı, Meclise Balıkesir milletvekili olarak girmiş, parlak hatip, hatta zaman zaman da mutedil demokrat diye tanındığından yıldızı büsbütün parlamıştır. Yırcalı yıllarca bakanlık yapmıştır. D. P. nin en üst kademelerine çıkmış, Genel İdare Kurulu âzası olmuştur. Hâlâ da bu vazifeyi omuzlarında taşımaktadır.

Sözün kısası, 1946 dan bu yana Sıtkı Yırcalı memleketimiz politika hayatında adı çok duyulan politik şahsiyetlerden biri olmuştur. Onun politikacılığının yanı başında, edebiyata, sanata ve hele şiire düşkün olduğunu sadece yakın bazı dostları bilmiştir. O yıllarda Yırcalının işi de başından aşkın olduğundan, edebiyat ve şiir düşkünlüğü sadece bazı dost meclislerinde ortaya dökülmüş, onun dışında bahsedilmemiştir.

Derken günün birinde Yırcalı bakanlık koltuğundan ayrılmıştır. Sıfatı sadece Balıkesir D. P. milletvekili ve Genel İdare Kurulu âzasıdır. İşler bakanlığı devrindeki işlere göre son derece azalmıştır. Yeni bir meşgale bulmak lâzımdır. Birden, Yırcalının gözlerini yıllarca evvele çevirdiği görülür. Bir zamanlar Yırcalı hece vezniyle, hatta aruzla manzumeler karalamıştır. Ayni şey bir defa daha niye denenmesin? İşte Yırcalı bu düşünceyle bir şeyler karalamağa başlamıştır. Ancak Yırcalı statik adam değildir. Günün şartlarına, havasına eğilmesini bilen insandır. Aruzu da heceyi de bir kenara bırakmıştır. Bilmektedir ki artık bunlar geçer akçe değildir. Yırcalı vezinsiz kafiyesiz şiirler yazmağa başlamıştır.

Yırcalı yazdığı karalamaları arada sırada bazı eş dost meclisinde okumağa başlar. Politik şahsiyetinden dolayı etrafında "aman efendim, ne güzel yazmışsınız, keramet buyurmuşsunuz, harika!" diyecek insanlar pek çoktur. Nitekim bütün bunlar Yırcalıyı yavaş yavaş da olsa gerçekten şiir yazdığına inandırmağa başlarlar. Yırcalının yazdıkları bir iken beş, beş iken on olur. Bunlar bir takım dost meclisinde tekrar tekrar okunur. Hep tasvip ve hayranlıkla karşılanır.

Sıtkı Yırcalı

Bir hevesli...

Derken günün birinde bir takım gazetelere küçücük bir broşür gönderilir. Broşürün adı "Kilitlenmiş Dünya"dır. İçinde şiirler vardır ve yazarı Sıtkı Yırcalıdır. Gerçi broşürün üzerinde herhangi bir fiyat yoktur ve bu şiirlerin hususi olarak basıldığı da bilhassa belirtilmiştir ama ertesi günkü gazetelerde broşür, broşürdeki şiir müsveddeleri ve Sıtkı Yırcalı adı geniş ölçüde yer alır. Yırcalının politikadaki adının doğurduğu aksi seda pek çok insanı "Kilitlenmiş Dünya"yı bulup okumağa zorlar. Kilitlenmiş Dünyanın gazetelerin politika haberleri arasındaki yeri, yavaş yavaş edebiyat ve sanat sütunlarına aktarılır. Bunu sanat dergilerinin tenkitleri takip eder. Günün birinde bakarsınız ki, daha önce kendinden habersiz basıldığını iddia ettiği ve buna üzüldüğünü söyleyen Sıtkı Yırcalı dahi "Kilitlenmiş Dünya" adlı kitapçığını benimsemiştir. Bir zaman sonra da Sıtkı Yırcalı, Kilitlenmiş Dünyayı habersizce bastıran ve kendisine bir azizlik eden Ajans Türk yayınları sahibi Necdet Evliyagili mükâfatlandırmak için hazırladığı ikinci şiir kitabının baskı işini de aynı zata verir. Artık Yırcalı açıktan açığa şairlik iddiasındadır. Bir konuşmasında "sanat dışında sanat çabası" gösterdiğini söyler.

Memleketimizdeki politikacılar önünde eğilmek merakı, politikacı kötü şiirler de yazsa ona "keramet buyurdunuz efendim" diyen tenkidçiler de yetiştirdiğinden, Yırcalı adı arşı alemi tutar. Türkiyede pek az gerçek şairin nail olduğu bir başarıya Sıtkı Yırcalı kavuşur. Yırcalının "Üçüncü Katın İnsanları" adlı kitabının dört bin nüshası bir buçuk iki ay içinde satılır ve biter. Yırcalıyı şair olarak lanse eden bu işin büyük ölçüde reklâmını yapan Ajans Türk müessesesi elbette ki bu fırsatı kaçırmıyacaktır. Politikacı - şair Yırcalı, derhal bir ikinci baskıya müsade etmesi için zorlanır. Hatta bir de ilâve şiir konması için Yırcalıdan şiir rica edilir. Yırcalı buna da müsade eder ve son olarak yazdığı iddia edilen Gövdesiz Dağ adlı şiir karalamasını Necdet Evliyagile verir. "Üçüncü Katın İnsanları"-nın ikinci baskısı yapılır.

Buraya kadar izahına çalışılanlar memleketimizde bir şairin nasıl doğduğunun hikâyesidir. Şimdi biraz da bu şairin ikinci baskısı yapılan ikinci kitabının, hatta şairin bütün eserlerinin sanat değeri üzerinde durmak lâzımdır. Bunun için de önce şu noktayı tesbit etmek gerekmektedir; Sanat bahislerinde politika baskılarını bir kenara koyabilen ve sadece sanat çerçevesi içinde hüküm veren bir tenkidçi Sıtkı Yırcalının "Kilitlenmiş Dünya" ile "Üçüncü Katın İnsanları" adlı kitaplarını okuyarak yazara "şair" sıfatını verebilir mi? Bu sualin cevabı kesin ve kestirme olarak "hayır" dır. Yırcalının gerek neşredilmiş, gerekse neşredilmemiş ama dost ve ahbab meclislerinde defalarca tekrarlanmış manzumeciklerini dinleyen ve bunların üzerinde kafa yoran, bu manzumecikleri estetik ölçüleri içinde tahlil eden bir tenkidçi için Yırcalı bırakın iyiyi, orta derecede şair sıfatına dahi hak kazanamaz. Yırcalı yayınlanan şiirleri ile olsa olsa bir "şiir hevesli" sıfatını alabilir. Bundan öteye hiç bir sıfat Yırcalının sanat alanındaki gerçek değerini göstermez.

M U S İ K İ

Konserler

Parlak başarılar

Sanat elçimiz Leylâ Gencer. İstanbulda beklenen konserini, Çocuk Dostları Yararına olmak üzere Atlas sinemasında verdi ve geçenlerde dünya turnesine çıktı.

Parlak başarılarına her zamanki gibi bir yenisini ekleyen soprano Leylâ Gencerin bu konserinin iki ayrı özellik taşıdığı muhakkaktı.

Önce, Leylâ Gencer geleceğin İstanbul Operası için büyük bir ümitti. Basın toplantısında verdiği vâad ile ve diğer sözleriyle de geniş sanat sever kitlesinin sempatisini, sevgisini ve övgüsünü kazanmıştı. Fakat aynı çevreler onun sesini de dinlemeğe can atıyorlardı. Nitekim Atlas sinemasını görülmemiş bir kalabalık -Üstelik Çocuk Dostları yararına bilet ücretleri bir hayli kabarık olmasına rağmen- doldurmuştu.

İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün ve eşi de konserde hazır bulunmuştu. Bu kurulacak yeni opera için ayrıca bir garanti sayılırdı. . Sonra. İstanbul sosyetesi, tanınmış simalar da hâzır ve nâzırdı... İşte Leylâ Gencer böyle bir atmosfer içinde, beynelmilel olgun sanatçılara hâs bir kibarlık ve sahne tekniğiyle dinleyicinin karşısına çıktı. Söylediği aryalarda gösterdiği üstün başarıyla da bitmez tükenmez alkışlara boğuldu.

Konservatuar konserleri

İstanbul Belediye Konservatuarının pazar Konserlerinin çok sesli ve evrensel müzik serisindeki 3 üncü, 5 inci ve 7 inci konserleri de diğerleri gibi büyük bir alâkayla takip edildi. -Konservatuvar Konserleri bir hafta eski Türk musikisine, diğer hafta çok sesli dünya müziğine ayrılır.- Böylece her geçen gün, ciddi ileri ve evrensel müziğe karşı Türk gençliğinin ve halkının daha fazla bilgi ve sanat aşkı ile yüklenmiş olarak bu konserlere akın akın rağbet göstermesi Atatürk devrimlerinin parlak sonuçlarından biridir.

Sağlam teknik, kuru çalış.

Konservatuvar Konserlerinin 3 üncü sünde Cemal Reşit Rey idaresinde Şehir Orkestrası ve solist olarak çelist Lütfiye Dölensoy yer almıştı. Programın başında yer alan Edgar Manasın Raspodisi Batı özentisi bir Doğulu beste idi. İstanbulda 1875 de doğmuş ve müzik tahsilini İtalyada yaptıktan sonra yurda dönüp 1933 e kadar İstanbul Konservatuarında kompozisyon hocalığı yapmış olan Edgar Manas bu eserinde halk motiflerini işlemek istemesine rağmen gene de bestesini yapmacıklı bir "oriyantalizm"den kurtaramamıştı.

Saint-Saens'in "viyolonsel konçertosu"nda solist olarak yer alan Lütfiye Dölensoy yıllarca Şehir Orkestrasının elemanı olarak teknik ve sahne rahatsızlığı bakımından pişmiş olmasına rağmen Fransız bestecisinin ayrı bir sıcaklık, "expressive"ifade tarzı ve nüanslı bir romantizm isteyen bu eserini, kendi uslûbuna hiç uymadığı için seçmemeliydi.

Leylâ Gencer

Alkış, alkış, alkış...

R. Wagner'in emsalsiz eseri "Tristan ile İsolde "operasından Prelüd ve Aşk Ölümü kısımları, şef Cemal Reşit Reyin Şehir Orkestrasını yıllarca Wagner'in eserlerine üslûbça nasıl alıştırmış olduğunu düzgün bir çalışla ispat etti. Son olarak çalınan Borodinin Poloveç Dansları orkestranın yenilenmiş sazları -bilhassa nefeslileri- bakımından daha parlak bir çalışa yöneimişse de, ritm ve ölçü bakımlarından geçen yıllardaki daha uygun icra tarzını arattı.

A. Sarıcanın Başarılar Serisi

Konservatuar Konserlerinin 5. incisine genç piyano virtüozumuz Ayşegül Sarıca solist olarak katıldı. Şehir Orkestrasını Cemal Reşit Rey idare ediyordu. Mevsim başından beri İstanbul müzikseverlerinin gönlünü fethetmiş bulunan Ayşegül Sarıca, bu sefer orkestra refakatinde çaldığı Fr. Liszt'in "No. 2 La majör Piyano Konçertosu" ile parlak "tuşe"sini olgun solistlere yaraşır bir güçte kullanarak salonu tekrar alkışlara boğdu. Ayşegül Sarıca geçen sefer cereyanın kesilmesiyle karanlıkta parlamasını bilmişti. Bu sefer cereyan kesilmedi, fakat o parlamakta devam etti.

Mozartın "Figaro'nun düğünü" uvertürü ve Mendelssohn'un "4 üncü Senfoni"si herzaman orkestranın alıştığı bir kolaylıkla çalındı.

Bir kedinin azizliği!

Konservatuvar Konserlerinin 7 ncisi Avusturyalı misafir solist Walter Krien'in düzgün çalışı, programdaki diğer eserlerin dinleyicilerde uyandıracağı tesirlerden ziyade, akla gelmiyecek bir olayın yarattığı heyecana kurban gitti.

Programın ilk kısmında piyanist Walter Krien, Ekrem Zeki Ün idaresindeki Şehir Orkestrasının anlayışlı bir refakat tarzı sayesinde Mozart'ın "konçerto Re minör"ünü haklı bir alkış toplayarak çaldı.

Konserin ikinci kısmında Çaykovski'nin "6 ıncı senfonisi " orkestranın birçok pürüzlerine ve tempo aksamalarına rağmen, dinleyicileri bestecinin atmosferine daldırıp giderken olanlar oldu. Kimsenin farkına varmadığı iri bir kedi tavandaki plâka mukavvalar üzerinde gezinirken mukavvalar dayanamadı ve gürültü ile koparak önce üst localara, sonra da aşağıdaki bazı dinleyicilerin üstüne düştü. Kedi bir akrobasi hareketiyle kendini kurtarmış, salondaki birkaç dakikalık panik biraz sonra yatışmıştı. Hafif sıyrıklar tedavi edilmiş, sükûnet yerine gelmişti. . . Şefin haklı olarak bir müddet durdurduğu Çaykovski'nin güzelim senfonisine de olanlar olmuştu. Böylece bir müddet sonra tekrar çalınmasına devam edilen "Pathétique" senfoni, gerçekten patetik bir hal almış, hatta trajediye benzemişti.

A.B.D.

Sovyet bestecileri ve Amerika

(New York, Kasım, İlhan K. Mimaroğlu yazıyor)

Geçen hafta Boston Senfoni Orkestrasının New York'ta Carnegie Hall'de verdiği üç konserden ikisinin programı, Amerikayı ziyaret eden Sovyet bestecilerinin musikisine ayrılmıştı. Tek istisna, Bohuslav Martinu'nun "Parables" adlı eseriydi. Sovyet bestecilerine dostluk gösterilecek diye programı değişen ikinci konserde, bestecisi mağdur duruma düşmesin diye yeniden programa eklenen "Tender Land" adlı Amerikan eseri de vardı besteci Copland. Martinu dışında, programın zevksizliğine aykırı düşmiyen musikisini bizzat idare etti.

Konserin programına, şefine ve solistlerine bir göz atınca, Carnegie Hall sahnesinin o akşam bir "kavimler birliği" haline geleceği anlaşılıyordu. Orkestra. Amerikan orkestrasıydı. Şefi Fransızdı. Misafir şef Rustu Solist kızılderili asıllıydı. Bestecilerden biri sonradan Amerikayı vatan seçmiş ve ömrünün son günlerini de İsviçrede geçirmiş bir Çekoslovakyalıydı. Bir diğer besteci de, Sovyet Rusya taabiyetinde Azerbeycanlı bir Türk. . Konser bu bestecinin, Kafkas Türklerinden Fikret Cemil Amirofun

bir eseriyle açıldı. Eser "Kürdî Avşar Makam" -yahut, programdaki İngilizce imlâsıyla "Kyurdi-Ovshari Mugami" -adını taşıyordu. Tahmin edilebileceği gibi, doğu musikisiyle batı tekniğini birleştirmek gibi fuzulî bir gayretin tatsız meyvalarından biriydi. Bestecilerimizden bazılarının Türk halk musikisini ya da alaturkayı armonize etmek ve orkestralamak heveslerinin neticelerini andıran, Ulvi Cemal Erkinin "Köçekçe"siyle Mithat Akaltanın "Batı Enstrümanlarıyla Türk Müziği" arasında bir şeye benziyen bu folklor potpurisi, hiçbir muziki değeri olmadığı halde sırf, tanınmıyan bir ülkenin seslerini aksettirdiği için vasat Amerikalının hoşuna gitti.

"Kürdî Avşar Makamı"ndan ve Fikret Cemilin boy gösterişinden sonra sahnede bir alaturkalık havası esmiye başlamış olmalıydı. Sırası gelen eserin çalınması için Charles Münch kürsüye çıktığında, eserin çalınmasına engel olan bir eksikliğin varlığı anlaşıldı. Münch kürsüde bir iki dakika hareketsiz bekledi. Tıklım tıklım dolu salonda mırıldanmalar başladı. Derken bir kahkaha koptu. Eksikliğin ne olduğu, eserin çalınmasına niçin başlanamadığı az sonra anlaşıldı. Birinci kornocu gelmemişti. Halk, iki dakikalık bir beklemeden sonra sahnenin arkasından, kabahatli bir çocuk gibi, süklüm püklüm yerine geçen kornocuyu kahkahalarla karşıladı. Kornocu, vurma çalgılar bölümünün alet ve edevatı arasından iskemlesine doğru ilerlemek isterken şaşkınlıkla bir zile değdi ve koca zil büyük bir şangırtı kopararak yere düşünce kahkahalar daha da arttı.

Kozmopolit besteci

Sıra Martinuya geldiğinde hava değişti ve güdümlü millî musikinin yerini, musikinin milletlerarası dil olduğu gerçeğinin bir delili aldı. Ağustos sonunda İsviçrede ölen Çekoslovak asıllı Bohuslav Martinunun son eserlerinden biri olan "Parables-Benzetmeler" sanki, Fikret Amirofun "toprağa bağlı" musikisinden sonra, musiki yaratıcılığında evrensel dili konuşan, bu yüzden kozmopolit sayılan, fakat bir yandan sırf bu özellikleri, öte yandan da şahsiyeti sayesinde, memleketinin iki ünlü bestecisi Dvorak ile Smetana yanında, onlarınkinden daha önemli bir yer edinmiş olan Martinunun temsil ettiği cephenin, "mahallî musiki" cephesine karşı savaşı kazanmış olduğunu bir kere daha anlatmak için programa konmuştu. Üç bölümünden ikisi Saint -Exupéry'nin, bir bölümü de Fransız piyes yazarı Georges Neveux'nün birer cümlesinin verdiği ilhamla yazılmış olan "Parables", bu kendi kendini yetiştirmiş ustanın yaratış gücünün ve teknik hünerinin en başarılı örnekleri arasında sayılabilirdi.

Martinudan sonra irtica gene sahneye çıktı. Charles Münch bu kere kürsüsünü, çello konsertosunu idare etmesi için Dimitri Kabalevski'ye bıraktı. Rus Mendelssohn'u Kabalevski, gericiliğinde öteki yoldaşlarını bile aşmıştı. Basitliği ve kolayca anlaşılır olması sayesinde kaba halkı avlıyan bu sathî musiki, Çaykovski ile Rahmaninofun bile itibar etmedikleri en basit kitabı armonilerle, basmakalıp fikirlerle dolu adi bir eserdi.

Program, Tihon Hrenikof'un 22 yaşındayken yazmış olduğu Birinci Senfoniyle bitti. Amerikayı ziyaretlerinde Sovyet besteciler heyetine başkanlık eden Hrenikof'un aslında, Sovyet bestecileri arasında lider durumunda olmadığı eserinin daha ilk ölçülerinde anlaşılıyordu. Şostakoviçe ithaf ettiği senfonisinde bu besteci Prokofiyef -Şostakoviç ve Şürekâsı Cambazhane Kumpanyasının palyaçolarından biri olmaktan ileri gidememişti. Fakat zeki, hattâ akıllı, oyalamasını, eğlendirmesini bilen bir palyaço. . "Sovyet musikisi" etiketini taşıyan birçok eser gibi baştan sona cambazhane musikisi havası içinde sürüp giden bu güç senfoniyi Boston Orkestrasının çalışı, trapezde üç kere perende atmak gibi hayranlık uyandıran bir hüner gösterisiydi. Zaten konserde övgüye değen, Münch'in idaresi, orkestranın ve çellist Samuel Mayes'in icrasıydı. Programdaysa eser olarak yalnız Martinu'nun "Parables"ı vardı.

Villa Lobos öldü

Yirminci yüzyılın önemli bestecilerinden biri daha hayata gözlerini kapadı. Brezilyalı Heitor Villa Lobos geçen hafta Rio de Janeiroda, 78 yaşında öldü. "Brezilyanın Bartok'u" sayılan Villa Lobos, büyük Macar meslekdaşı gibi besteciliği yanında piyanistliği ve folklor araştırıcılığıyla tanınmıştı. Bartok gibi Villa Lobos da, halk melodilerinin tekrarcısı değil, tefsircisiydi. "Brezilya'da herşey bol, biçimsiz ve hayat doludur" diye vatanından söz eden Villa Lobos'un musikisi için de aynı sıfatlar kullanılabilir. Herşeyden bol, biçimsiz ve hayat dolu. . . Çeşitli çalgı ve insan sesi toplulukları için yazmış olduğu "Bachianas Bresileiras" ve "Choros"larıyla bilhassa adı birleşmiş olan Villa Lobos, inançlarıyla, zevkleriyle, sözleriyle olsun, eserlerinin uslûbuyla olsun, her bakımdan bir yirminci yüzyıl bestecisiydi. "Bir besteci, nev'i şahsına münhasır bir musiki yazmalıdır; hangi çağda yaşamış olduğu beni ilgilendirmez; sadece günümüzde yaşadıkları için modern sayılan bestecilere aldırmam bile; bir besteci sanatına yeni bir şey getirmeli, kendinden önce kullanıla gelmiş metodlardan kaçınmalıdır" derdi. Musikisi de, sözlerinin sadık bir aynasıdır.

SİNEMA

Filmcilik

Rejisörler

1957'de Don Kişotu sinemaskop filme alan meşhur Rus rejisörü Grigori Kozıntsev, filmciler İkinci Dünya Harbinden sonra gerçekçiliğe döndüğü için ortaya değerli filmlerin çıktığına inanmaktadır. Birkaç hafta önce İngiltereye gelen Kozintsev gerçekçiliği taklit edenlerin çok olduğunu ilâve etmeden de yapamıyor. Rejisöre göre gerçeğin bir benzerini ortaya çıkarmak her zaman kolaydır. Fakat gerçeği aksettirmeye çalışırken baş vurulan metodların kısa bir müddet sonra stilize edildiğini de unutmamak icabeder. Kozintsev şimdi ki filmlerin gerçekliğe umumiyetle uygun bir şekilde stilize edildiğini ileri sürüyor. Buna rağmen günümüzdeki taklitçilik sanatının en mükemmel bir duruma eriştiğini de belirtiyor. Meşhur rejisörün açıklamaktan çekinmediği başka bir düşüncesi de son yıllarda film rejisörlerinin dış görünüşe haddinden fazla verdikleri ehemmiyettir. "Meselâ," diyor Kozintsev. "Bir aktrisin yüzü veya ağlamaktan şişmiş gözleri üstünde çok duruluyor. Diyelim ki kadın kırk yaşındadır. Film operatörü ışık oyunlarıyla kadının yüzündeki buruşuklukları bilhassa belirtmek ister. Halbuki misal olarak gösterdiğimiz aktrist bir yıldız değil, basit bir oyuncu ve yaşlanmaya yüz tutmuş insandır. Filmciler onun yüzündeki hatların gölgelerini kuvvetlendirmeye teşebbüs etmekle ihtiyarlığın gerçek havasını bozmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Buruşukluklar lüzumundan fazla ehemmiyet kazanırsa, bütün teferruat üstünde ihtimamla durulursa hakikatte olana değil, hakikatte olduğu tahmin edilene yaklaşılmış olunur. İşin en komik tarafı da, sinema tenkitçilerinin bu tip filmleri gördükleri zaman bu kadar sâde, bu kadar tabiî bir filme rastlamadık diyerek memnuniyetlerini ifade etmeleridir." Kozintsev, meşhur Stanislavsky'nin bir sözünü de İngiliz filmcilerine hatırlatmıştır. Stanislavsky bir tiyatro oyuncusunu tenkit ederken, "Ne yazık ki tabiîlik ve aşırı bir sadelik bu adamın oyununa hâkim olmuş. Taklitçilikten daha beter bir şey bu" demişti.

Kozintsev, düşüncelerine itiraz eden İngiliz rejisörlerine "Natüralizm ve sâdelik gerçek sanatın vasıfları arasındadır, kabul" diye cevap vermiş, fakat sonra "Natüralizm ve sâdelik dış görünüşle ortaya çıkmaz ve çıkmamalıdır" diye de ilâve etmişti. Bazı filmcilere göre Rus rejisörüne hak vermemek kaabil değildi. Meselâ sâdelik Dovzhenko'nun meşhur "Toprak" filminin neresindeydi? Tabiîlik Şarlo'nun kendine has yürüyüşünün hangi kısmında aranabilirdi? Fakat buna rağmen Dovzhenko'nun ve

Charlie Chaplin'in çevreyi kendilerine hâs özelliklerle önümüze seren filmlerinden hangisi için hakikate uymuyor veya uydurma denebilirdi?

Son yıllarda çevrilen filmlerin en büyük kusurunu veya eksikliğini açıklamadan önce, Kozintsev, İngiliz filmcilerine Charlie Chaplin'in bir yazısını hatırlatmıştı. Chaplin yazısında annesinin Londra'da Kennington Road'daki evlerinin penceresinden dışarısını nasıl saatlerce seyrettiğini anlatıyordu. Gözlerini annesinin yüzünden ayırmayan Chaplin, kadının ifadesinden pencerenin altından geçenlerin ne tip insanlar olduğunu anlamaya çalışırdı. Neticede, Chaplin annesinden hem mimik sanatını, hem de keskin bir göze sahip olmanın yolunu öğrendi. Kozintsev'e göre ana ile oğul arasında yalnız tek bir fark vardı. Chaplin dışarıya bakmak için annesininkinden bambaşka bir pencere seçmişti. Her gün aynı insanların gelip geçtiği fakir bir Londra mahallesi yerine, meşhur filmci, günlük hayatı görmüş, etrafından cereyan eden olayları filmlerinde incelemişti. Yani işsizlik, buhranlar, harb ve faşizm tesirleri Chaplin'in filmlerinde ön plâna alınmıştı. Kendisini taklide kalkanların sayısının oldukça yüksek olduğunu herkes bilirdi. Fakat bunlardan hiçbiri onun seviyesine çıkamamıştı. Bununla beraber Şarlo-dan daha komik palyoçaların, Şarlodan daha becerikli akrobatların ortaya çıktığını da kimse saklayamaz. Ne var ki, Chaplin'in filmlerindeki esas gerçekçiliğe hiçbiri erişememiştir.

Bütün bunları Londrada etrafını alan filmcilere açıklayan Rus rejisörü Kozintsev sözlerinin sonunda son yıllarda çevrilen filmlerde bulduğu kusurları da söylemiştir. Rejisöre göre bu filmlerin en büyük kusuru yalnız sâdelik ve tabiilikten uzak olmaları değil, aynı zamanda günlük hayatın dertlerini ve karışıklığını da aksettirmekten kaçınmalarıdır.

Kozintsev geçen haftalarda Londrada son yılların filmleri üstünde düşüncelerini açıklarken hemen hemen aynı günlerde başka bir meşhur rejisör de Pariste istikbale ait plânları hakkında basına bilgi veriyordu. Bu rejisör Orson Welles'di. Welles'in 1941'de rejisörlüğünü yaptığı "Citizen Kane - Yurttaş Kane" 1958'de Brüksel Fuarında dünyanın en iyi 12 filminden biri olarak seçilmişti. "Yurttaş Kane" nin iki hafta önce Paris'in Vendôme ve Studio Publicis adlı sinemalarında yeniden gösterilmeye başlanması, sinema muhitlerinde geniş akisler yarattı. Filmin bilhassa "La Nouvelle Cague - Yeni Cereyan" ekolüne dahil genç rejisörleri tesir altında bıraktığı anlaşılmıştır. Bilindiği gibi "Yeni Cereyan" adlı ekol, yaşı umumiyetle otuzu geçmeyen rejisörler tarafından meydana getirilmiştir. Bu ekolün liderleri arasında yer alan François Truffant "400 Darbe" 27, Alain Resnais "Hiroşimo, Aşkım" 37, Claude Chabrol "Kuzenler" 27 ve Eduardo Molinaro "Duvara Dönük" 31 yaşındadır.

Welles'in "Yurttaş Kane" i genç Fransız rejisörleri arasında o kadar büyük bir heyecan yaratmıştır ki bazı Fransız tenkitçileri "Yeni Cereyan" cılar için "Bu kadar telâşa lüzum yoktu ama, ne yapsınlar, bunların çoğu Marlon Brandonun "The Wild One - Kanlı Hücum" u ile sinema seyretmeye başladılar" demekten kendilerini alamadılar.

Orson Welles "Yurttaş Kane" de

"Yeni cereyan"...

Diğer taraftan da "Yeni Cereyan" cılara hak vermemek elden gelmiyor. Welles'in meşhur filmi ondokuz sene önce çevrildiği halde taptaze bir hava taşımaktadır. Konunun ele alınışı, yeniliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olan reji, fotoğraf ve montaj tekniği "Yurttaş Kane" in daha uzun zaman unutulmayacağını göstermektedir. Film çevrilirken ondokuz sene önceki âdiliklere bilhassa ehemmiyet verilmemiş olması da "Yurttaş Kane" nin kıymetini bir kat daha arttırıyor. Welles bu filmde Amerikalı bir gazete sendikası başkanının yükselisini ve çöküşünü anlatır. Yirminci Yüzyılın başlarında işe atılan gazeteci 1929 daki iktisadi buhran sırasında çevirdiği dolaplar sâyesinde kuvvetinin en yüksek katına çıkar. Film ilk gösterildiği zaman Welles'in yarattığı kahraman için gerçekten bir gazete sendikası başkanı olan William Randolph Hearst'e benziyor dendi. Bu benzeyiş o kadar kuvvetliydi ki filmden Hearst'e ait gazetelerde bahsedilmesi yasak edilmişti. Dreiser'in yazdığı "The Titan' adlı romanla "Yurttaş Kane arasında da bir benzeyiş mevcuttur. Fakat Welles'in, filmi Hearst'ün hayatını anlatmak veya gazeteciler kralının bir karikatürünü çizmek için çevirdiğini söylemek ne kadar büyük bir hata ise "Yurttaş Kane" nin Dreiser'ın romanına benzetildiğini iddia etmek te o kadar büyük bir kusur sayılır. "Yurttaş Kane" sâdece Hearst gibi insanların hayatını incelemekte ve bu tip insanların yaşadığı devirde ön plâna geçen psikoloji seyircinin önüne sermektedir. Hearst'e benzeyenlerin gâyeleri, yaşayışları ve hareketleri bu filmde özetlenmektedir. Hearst gibilerin yaşadığı devirlerdeki sosyal düzensizlikler ve bu tipteki insanların bu düzensizliklerin içinde nasıl yükseldikleri, nasıl ıstırak çektikleri ve nasıl mahvoldukları "Yurttaş Kane" de hikâye edilir. Film, Dreiser'in romanındaki dramatik güce sahip olmamakla beraber Dreiser'in kaleminde bulunan realizme ulaşmayı başarmıştır. Umumiyetle her filmde veya romanda bir kaidenin aksine "Yurttaş Kane" nin hikâyesi belli bir dönüm noktasına doğru ağır ağır yükselmez. Filmin dönüm noktasına daha ilk sahnelerde Kane'nin ölümü ile erişilir. Bundan sonra gelen sahneler havadis filmlerini andıran bir biçimde bu ölüm hâdisesine ulaşan olayların bir özetini seyircinin önüne çıkarmaktadır. Kane'nin hayatındaki sırrı anlamak için yapılan araştırmalar bir dedektif hikâyesinde kullanılan metodları hatırlatmaktadır. Hikâye bazen geriye, bazen ileriye dönerek Kane'in karakterindeki heyecanların ortaya çıkmasına sebep olur.

"Gurur ve İhtiras" tan bir sahne.
Başrolde bir top!..

"Yurttaş Kane" hissi bir dram olduğu için değil de daha çok film tekniğine getirdiği yenilikler bakımından unutulmaz filmler arasında yer almıştır. Orson Welles bu filmi çevirdiği zaman 25 yaşındaydı. Kane rolünde büyük bir başarı sağladığını kimse inkâr edemez. Kendisiyle beraber oynayan Joseph Cotten ve Everett Sloane da Welles'inkine yakın bir başarıya erişmişlerdir.

"Yurttaş Kane" in Pariste sebep olduğu heyecandan sonra Orson Welles Studio de Boulogne'da kendisini görmeye gelen gazetecilere "Hollywood'a göç etmeden önce filmciliğe pek ehemmiyet vermezdim" demiştir. "Sessiz filmlerden bazıları hoşuma giderdi, fakat bunların tekniği eski devirlere aitti. En takdir ettiğim rejisör John Ford'dur. "Kurttaş Kane"i çevirmeye başlamadan önce onun "Stagecoach - Cehennem Dönüşü" adlı filmini defalarca seyrettim. Fordun tekniğini öğrenmek çok işime yaradı. Son filmimi birkaç hafta önce Meksika'da tamamladım. İsmi "Don Quixote Goes To Moon - Don Kişot Aya Gidiyor". Filmin daha montajını tamamlayamadım. Ben de oynuyorum, ama oynadığım rol Servantes'in karakterlerinden birine ait değil. Şimdi de burada (Paris'te) Darryl F. Zanuck'un çevirdiği "Crack in the Mirror - Aynadaki Çatlak" isimli filmde iki rolde birden görüneceğim. Film bittikten sonra Marlene Dietrich ile Paris'te bir televizyon gösterisi hazırlamak niyetindeyim. Sonra Dublin'e geçip Shakespeare piyeslerinde rol almak istiyorum."

Filmler

Gurur ve İhtiras

Bir Amerikalı prodüktör - rejisör vardı. Bu prodüktör her filminde aynı başarıyı tutturamamışsa da expresiyonist ressamlardan Gauguin'in hayatının anlatan "The Moon And Sixpence" ile dikkati çekmiş ve bu filmi "Champion", "Home of the Brave - Cesurlar Ülkesi", "The Men - Erkekler", "Cyrano de Bergerac", "Death of a Salesman - Satıcının Ölümü". "High Noon - Kahraman Şerif", "The Four Poster - Bir Yastıkta", "The Wild One - Kanlı Hücum". "The Caine Mutiny - Denizde İsyan", ve "Not As A Stranger - Bir Yabancı Gibi Değil" adlı diğer filmler takip etmişti. Bu filmlerin hepsi büyük bir üstünlük taşımamakla beraber sinema muhitlerinde söz konusu edilen eserlerdi. 1949 da çevrilen "Home of the Brave" Amerikada zenci meselesini ele alan ilk filmlerden biri olduğu için ismi uzun müddet ağızlardan düşmemişti. Aynı prodüktör - rejisörün iki sene önce çevirdiği "The Defiant Ones - Serkeşler" ise Türkiyede gösterilmediği halde daha şimdiden büyük bir ilgi toplamış ve dışardan gelen haberlere bakılırsa gösterildiği her yerde de haklı olarak takdir kazanmıştı. Bütün bu filmlerin prodüktör - rejisörü Stanley Kramer adını taşıyordu. Ankarada iki haftadan beri iki sinemada birden gösterilen "The Pride and The Passion - Gurur ve İhtiras" Stanley Kramer'in İspanyada büyük zorluklarla dört milyon dolara çevirdiği en son filmlerinden biriydi. "Gurur ve İhtiras" ı gördükten sonra seyircinin aklında ne hikâyenin kuruluğu, ne iri göğüslerini sallıyarak İspanyol dansına benzer bir gösteri yapan Sophia Loren, ne de yağmura çamura rağmen bütün film boyunca elbisesi hiç kirlenmeyen Gary Grant'ın sözüm ona bir İngiliz Yüzbaşısını halis Amerikan şivesiyle canlandırışı kalıyor. 1810 da Avila'nın surlarını yıkmak için türlü zorluklarla İspanyanın bir ucundan öbür ucuna götürülen topun hikâyesi bile seyirciyi heyecana sürüklemekten çok uzaktır. Film bittiği zaman seyirci yalnız bir noktayı merak etmektedir. Stanley Kramer "Gurur ve İhtiras"ı çevirmeye niçin lüzum görmüştür?.

T İ Y A T R O

Ankara

Dört albayın aşkı

Şahap Akalın "Hürrem Sultan" temsilleri dolayısiyle Bursada bulunduğu sırada Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü Kasım ayı içinde Ankarada, Üçüncü Tiyatroda sahneye koyması için kendisine bir piyes göndermişti. Piyes Lûtfi Ay tarafından dilimize çevrilen ve geçen mevsim de İstanbul Şehir Tiyatrosunda sahneye konmuş olan, Peter Ustinov'un "Dört Albayın Aşkı" adlı komedisi idi. Tiyatro idaresinin bu oyun için tesbit ettiği kadronun mühim bir kısmı da o sırada Bursada bulunuyordu. Eserin Ankarada sahneye konması işinin Şahap Akalına tevdi edilmesi çoğunca bu zaruretten doğmuştu. Kendisine veriliş sebebi ne olursa olsun, "Dört Albayın Aşkı" 21 Kasım gecesi Üçüncü Tiyatroda temsil edildiğinde Akalının piyes üzerinde dikkatle, sadıkane, hâtta bir hayli matematikçi bir kafayla çalıştığı gözden kaçmamıştı.

Konu

V[illegible] Hartz Dağlarında, Hergozenburg adlı bir Alman köyünde geçer. Bu mıntıka 1939-1945 askeri olaylarını müteakip Fransız, İngiliz, Rus ve Amerikan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Burada dört İşgal devletinin dört albayı aralarındaki anlaşamamazlıkları görüşmek ve bir hal çaresi bulmak için çalışmaktadırlar. Ne var ki, dört ayrı milletten, dört ayrı yaradılıştaki albaylar 6 senelik işgal devri boyunca bir tek hususta bir görüş birliğine varabilmişlerdir: O da karargâhı Hergozenburg'un bir tepesi üzerinde bulunan metrûk şatoya nakletmektir. Fakat şatoya girmeleri bir türlü mümkün olamamaktadır. Şatoya giden yolu çalılıklar kaplamıştır. Askerler bu çalılıkları her gün kesmekte, artesi gün çalıların aynı yerde aynı gürlükle tekrar bittiğine şahit olmaktadırlar. Köyün belediye reisi albayları şatoya gitmek sevdalarından vazgeçirmek ister. Zira eski bir efsaneye göre şatoya girmek felâket getirir. Böyle batıl itikatlara inanmayan albaylar şatoya gitmekte ısrar ederler. Bu sırada Şeytanof imdadlarına yetişir ve araya giren "Peri'nin bütün ikazlarına rağmen dört albay Şeytanofun yardımıyla şatoya girmeğe muvaffak olurlar. Kötülüğü temsil eden Şeytanofun yanısıra iyiliği temsil eden Peri de albayları takip eder. Her efsanevi şatoda olduğu gibi burada da bir uyuyan Güzel vardır. Dört albay Güzeli görünce bütün askerî gayelerini unutur ve Şeytanofun cazip teklifine kapılarak hayatları boyunca -gayrı şuurî- özledikleri mükemmel bir aşkı yaşamağa kalkarlar. Fakat her seferinde Perinin araya girmesiyle Şeytanofun plânları, dolayısiyle dört albayın da memnu bir aşkı yaşama arzuları başarısızlıkla neticelenir. Hayatta olduğu gibi hayalde de iyi ile kötünün çarpışması daima mukadderdir ve kâh biri, kâh öteki galip gelecektir. Nitekim bu tecrübe sonunda Amerikan ve Rus albayları geriye dönecekler, hâlâ hayal peşinde koşmaktan kendilerini kurtaramıyan İngiliz ve Fransız albayları ise şatoda uyuyan Güzelle kalacaklar, fakat asla muratlarına eremiyeceklerdir.

Damarlarında Rus, İtalyan, Fransız ve Alman kanı taşıyan Peter Ustinov ilk defa Londrada sahneye konan ve orada 800 kere temsil edilen, daha sonra New Yorktaki temsilini müteakip en iyi yabancı eser olarak 1952 yılı Tiyatro Kritikleri Armağanını kazanan, 1955 de de Pariste oynanmağa başlayıp hâlâ da oradaki

P. Ustinov

Başarı büyük...

temsili devam eden "Dört Albayın Aşkı"nda dört albayın şahsında dört ayrı milletin karakterlerini çizmekte gösterdiği ustalık yönünden olduğu kadar, eserin kuruluşu, fantezisi, dili, yer yer eğlendirici, yer yer düşündürücü ve iğneleyici yönleriyle de her seviyede halka hitap etmesini bilen zeki bir yazar olduğunu göstermektedir.

"Dört Albayın Aşkı" bize kozmopolit karakterlerin çizdiği bir çerçeve ortasında insanların en ciddî durumlarda, en yüksek kademelerde dahi nasıl çocukça bir taraflarının kaldığını, meydana vurmasalar da içlerinde nasıl bir şeytanın çöreklenip durduğunu, zaman zaman nasıl çocukça bir zekânın ışığı altında hareket ettiklerini ifade ediyor. Bu arada eserde sık sık askerî kaidelere, cemiyet kaidelerine, insanlık kaidelerine, bu kaidelerin boş, manâsız taraflarına çevrilmiş ince bir hiciv bulmaktan da geri kalmıyoruz. Eskimiş bir dilin, eskimiş örf ve adetlerin, devrini doldurmuş bir oyun tarzının çıplak gözle bakıldığında bize ne kadar gülünç geldiğini de Ustinov'un Marivaux, Çekhof, Elizabeth devri ve Hollywood seneristleri üslûbuyla kaleme alıp kahramanlarına canlandırttığı sahnelerde bol bol şahit oluyoruz. 'Dört Albayın Aşkı"nda sade iyi söylenmiş bir fikir, iyi kurulmuş bir tiyatro ile ,değil, milletleri, onların tarih ve karakterlerini, âdet ve ananelerini, dil ve üslûblarını çok iyi bilen bir yazarla karşı karşıya olduğumuzu anlıyoruz. Eseri tiyatro bakımından sağlam kılan da işte bütün bu meziyetlerin, bu meziyetlerle birlikte realitenin, masalın, fantezinin, şiirin, müziğin mükemmel bir kokteyl gibi kâfi dozajlar dahilinde biribirine karıştırılması, yedirilmesi oluyor.

Sahneye konuluş ve oyun

Eseri sahneye koyan Şahap Akalın yazarla bir zekâ yarışına girişmekten kaçınmış ve en mantıkî yolu seçerek metne sadık, tefsire kaçmayan bir mizansen tutturmuş. Güzeli uzandığı yerde seyirciye dik bir açıdan göstermesi hariç, Akalının mizansen için gerekli olanı yapmadığı söylenemez. Güzeli seyirciye dik bir açıdan takdimi ise sadece görüş imkânını azalttığı için hatalıdır. Ama ne var ki rejisör Güzelin yüzünü ilk anda seyirciden bilhassa kaçırmış olabilir. Eğer gerçekten Güzelin bizim sahnede kâfi derecede güzel olup olmadığından emin bulunmadığı için bunu böyle yapmışsa hoş görülebilir. Zira Güzel, isminden de anlaşılacağı gibi fizikman hayli iddialı bir roldür. O sebeple oynandığı bütün memleketlerde bu role uygun düşecek sanatkârı bulmak epey güçlükler doğurmuştur. Güzeli oynayacak aktrisin hem fizikman ekseriyet tarafından tasvip edilecek bir güzellikte olması, hem de dört ayrı tipi arka arkaya canlandıracak kaabiliyette bir sanatkâr hüviyeti taşıması gerekir. Bununla beraber verdiği geniş imkânlar bakımından bu rol daima genç kaabiliyetler için de daima bir fırsat, bir çıkış noktası olmuştur. Pariste Magali Noel en büyük başarısını bu rolle sağlamıştır. Sanatı yanında fizik imkânının da bu başarıda büyük rolü olduğu inkâr edilemez. İşte Şahap Akalının da bu noktanın ehemmiyetini kavradığı ve seyirci için mühim olan Güzelin ilk takdimi anını, onu hayal kırıklığına uğratmak gayesiyle silikleştirdiği, hattâ bir bakıma tehir bile ettiği düşünülebilir. Bütün diğer bakımlardan Akalın başta da söylendiği gibi metne tamamen sadık kalmıştır. Yalnız şatoda geçen hayal sahnelerde yer yer baleye müracaat etmiş, dört albayın aynı düşünce veya aynı ruh hali içinde birleştikleri kısa anlarda hareketlerini bir bale formu içine yerleştirmiştir ki bu da Akalının rejisinde biraz da olsa imajinasyona yer verdiğine bir işaret

teşkil etmiştir. Toplu olarak eserin Üçüncü Tiyatrodaki temsilinin Paristeki temsilinin bir ikiz kardeşi olduğu söylenebilir. Şayet şatonun dehlizlerinde örümcekler sallandırmak ihmal edilmemiş, yine aynı sahnelerde teknik imkânlardan daha geniş ölçüde faydalanılmış olsaydı.. Fakat eserin bizdeki temsilini diğer sahnelerdeki temsilinden ayıran asıl özelliği minazsenden çok oyunda göze çarpmaktadır. Bu da işin doğrusu hiç de öğünülecek bir özellik değildir.

"Dört Albayın Aşkı" nerede oynanmış olursa olsun Amerikalı albay Amerikalı, Fransız albay Fransız, Rus albay Rus, İngiliz albay da İngiliz gibi konuşup gülmeğe, oturup kalkmağa mecburdur ve öyle de olmuştur. Eserin Üçüncü Tiyatrodaki temsilinde bu işi hakkıyla başaran yalnız albaylardan ikisidir. İngiliz Albayı Desmond'da Haldun Marlalı ile Rus Albayı Ikonenko'da Suat Taşer. Haldun Marlalı soğuk tavırları, hesaplı hareketleri, sükûneti, köpeklere olan düşkünlüğü -duvarda asılı köpekli tabloya arasıra göz atışı da yazarın bu noktaya koyduğu mimi destekliyor- ile yadırgamadığımız bir İngiliz tipi çiziyor. İkonenko'da Suat Taşer de, yazarın bu tipi diğerlerine nazaran daha çok karikatürize etmiş olduğunu anlayarak bize gerçekten hayalimizde dahi mübalâğalandırdığımız sert hareketli, çocukca davranışlı, mimikleri bol bir Rus albayını başarıyla ifadelendiriyor. Semih Sergenin Fransız Albayı Julien'de yeteri kadar Fransızlaştığını söyliyemiyeceğiz. Bir Fransızın fazlasıyla yaptığı el kol hareketleri onda bu işe zorlanmış bir tarzda beliriyor. Zerafeti ve çapkınlığı ruhtan çok şekilde kalıyor. Bununla beraber Semih Sergenin bir Fransız Albayı adı altında seyirciye bir karedeniz uşağı takdim ettiği de söylenemez. Bu tabire daha ziyade yaklaşan Amerikalı Albay Wesley'de Tekin Akmansoy oluyor. Akmansoy bir Amerikalı olmaktan çok, Amerikaya yeni ayak basmış, Amerikalıların hareketlerini taklide kalkışan halis bir Türk.

Ne var ki Ustinov bu dört ayrı millete mensup dört ayrı karakterdeki albayı ustaca fırça darbeleriyle şekil vermiş. Oyun kandırıcı olmasa da tipler bütün yönleriyle gene beliriyor. Bu bakımdan eserde meselâ iki albayın yeteri kadar başarılı olmayışları piyesi mecrasından uzaklaştırmıyor.

Güzeli oynayan Gökçen Hıdır Elizabeth devrinin Aurora'sında gerçekten başarılı. Marivaux üslûbu içinde seyrettiğimiz Markiz ve Çeknof üslûbu içinde seyrettiğimiz Nastasia'da kusursuz, fakat Hollywood senaristlerinin kaleminden fırlayan bir Rory olarak hâlâ Aurora'nın etkisi altında.. Buna bir yandan da hâlâ "Dünkü Çocuktaki Billie'nin konuşma tarzı eklenince ortaya bir gangester filminin Amerikalı yosması olmaktan uzak, fakat ne olduğu da belirsiz Rory adında bir kadın çıkıyor.

Piyeste oyunuyla en fazla dikkati çeken hiç şüphe yok ki Virginia-Peride Hepşen Akar. Ölçülü hareketleri, oyunu, konuşmadığı anlarda dahi takipten geri kalmayan tutumu, fiziği ve diksiyonunun mükemmelliği ile Hepşen Akar Virginia'da karşımıza gerçekten büyük ümitler vaadeden bir kaabiliyet olarak çıkıyor.

Şeytanofta Asuman Korad ilk perdede yeteri kadar hareketli, yeteri kadar souple değil. Buna mukabil Elizabeth devrinin sahnesinde birdenbire karşımıza Shakespeare'in komedilerinde görmeğe alıştığımız o dur duğu yerde duramayan, soytarı tipine çok uygun, gerçekten başarılı bir oyun veriyor. Ve daha sonraki sahnelerde bu başarı zincirleme devam ediyor. Sadece burada eserin kostümlerini yapan Hale Erene küçük bir ikaz: Şeytanof sahnede Nastasia'nın amcası olarak göründüğünde giydiği Kayserili tüccar elbisesi neden? Bu sahnede Asuman Korad, Çekhof devrine en uygun düşecek dik yakalı, işlemeli bir uzun gömlekle gelmemeli miydi?

Şahap Akalın
"Güzeli" sakladı!..

"Dört Albayın Aşkı" dilimize Lûtfi Ay tarafından ve eserin orijinal dili İngilizceden değil de, Marc-Gilbert Sauvajon'un Fransızca adaptasyonundan çevrilmiştir. Lûtfi Ay eseri orijinal dilinden değil de, Fransızcaya adaptasyonundan da tercüme etmiş olsa, sağlam bir metne müracaat etmesi ve bizim dilimize de eserden hiçbir şey kaybetmeden aktarması bakımından tebrike değer.

Futbol

Yine Nice maçı

Avrupayı saran futbol heyecanı, son yıllarda memleketimizde de öylesine yerleşti ki, bir hâdisenin heyecan ve dedikodusu günlerce, hatta haftalarca devam ediyor. Yedisinden yetmişine kadar binlerce meraklı, olayları enine boyuna, derinlemesine inceliyor. Gazetelerde spor sayfaları son yılların en çok ilgi toplayan köşeleri haline geldi. Kimse dünya hâdiselerine, iç politikaya eğilmiyor. Varsa futbol, yoksa futbol. Fenerbahçe gitti gidiyor, çalıştı çalışacak, yendi yenecek. Son günlerin en çok ilgilenilen konusu bu. Ne Amerika Cumhurbaşkanının memleketimize birkaç saatlik ziyareti, ne birleşmiş milletlerdeki Türkiye - Polonya çekişmesi, nede yakında yapılması muhtemel genel seçimler, Fenerbahçenin Nice ile yapacağı maç kadar ilgi toplamıyor. Bütün dikkatler, Fenerbahçenin Nice ile Nice şehrinde oynayacağı revanş maçına çevrilmiş. Oradan gelen haberler, gazetelerin en önce okunan havadisleri arasında yer alıyor. Vapurda, trende, tramvayda, otobüste herkes şu günlerde gazetelerin arka sayfaları ile meşgul.

Şekerhilâl — Galatasaray

Gole itiraz.

Fedailer otobüsü

Fenerbahçe - Nice maçı, futbol meraklılarını öylesine sardı ki, İstanbuldan bir özel otobüs Cuma akşamı 47 Fenerbahçe taraftarını alarak Nice şehrine hareket etti. Beşi kadın olan bu 47 kişilik kafile için bizzat kendilerinin buldukları isim şu: "Fedailer grubu ve fedailer otobüsü". Bu kış kıyamette İstanbuldan Niceye ne kadar konforlu olursa olsun otobüsle gitmeye kalkmak gerçekden cesaret işiydi.

Yola çıkarken birde kurban kesen ve Fenerbahçenin zaferi için dua eden fedailer grubuna, organizatör Naci Onuk önderlik ediyordu. Onuk, yola çıkarken "İnşallah galibiyetimizi göreceğiz. Fakat bunun yanında esas gayemiz, Türk seyircisini Fransada temsil etmektir. Fenerbahçe hiçbir zaman hiç bir yerde tarafsız kalmıyacaktır." demekteydi. Bu da gösteriyor ki, artık takımlarımız dışardaki maçlarında da seyircisi ile birlikte oynayacaktı. Futbolde yeni bir çığır açılmakta ve seyirci deplasmanına da şahit olunmaktaydı.

Dört şoför ve bir motor ustasının bulunduğu fedailer grubu, Fransız seyircilere dağıtılmak üzere beraberlerinde 100 paket incir ve üzüm de götürmekteydi.

Beş otorite ne diyor

Fenerbahçenin Budapeştede Csepel'i 3-2, Nice'i de İstanbulda 2-1 mağlûp edişinin kendisi üzerinde bir sürpriz tesiri yarattığını bildiren, Avrupa Futbol Birliği "U. E. F. A." genel sekreteri Pierre Delauney, "Demek Türk futbolünde son senelerde büyük ilerlemeler oldu" diyerek hayret ifade eden oldukça garip bir beyanda bulunmuştu. U. E. F. A. Genel Sekreteri Daluney, Nice'deki maçı takibedeceğini de ilâve ettikten sonra; "Nice Fenerbahçeyi bir farkla yenecektir" demişti. Bu bir farklı galibiyetin üçüncü bir maçın oynanmamasına yol açacağının bildirilmesi üzerine, Delauney üçüncü maçın neticesi hakkında konuşmak istememişti.

On gündenberi muhtelif Fransız gazetelerinde Fenerbahçe-Nice maçı hakkında makaleler yazan beş Fransız futbol otoritesinin kanaatleri ise birbirini tutmamaktaydı. Bunlardan üçü, Nice'in Fenerbahçeyi mağlûbedeceğini, kat'i olarak bildirmekteydi. Peşin konuşan Üç Fransız otoritesinden Gabriel Hanot şunları söylemektedir:

"Nice takımının bu defa seyirci ve saha avantajı var. Bu bir maçın kazanılmasında mühim unsurdur. Eğer Fransa şampiyonunun kadrosunda beş sakat futbolcu bulunmasaydı, büyük bir taraftar kitlesine sahip Türkiyenin sempatik takımı, Nice de daha ağır bir mağlûbiyete uğruyabilirdi. Kanaatımca maç bir gol farkla Nice'in lehine neticelenecektir."

Mağrur Fransız futbolünün bu futbol otoritesi, Türk ata sözünden bihaber olarak peşin konuşmakta, denizi görmeden paçaları sıvamaktaydı. Onlar İstanbul maçından önce de aynı iyimserliği göstermiştir, fakat bir farklı mağlûbiyet üzerine, hakkı teslim etmek zorunda kalarak "Fenerbahçe güzel oyunuyla galibiyeti haketti" demekle iktifa etmişlerdi.

İstanbuldaki maçı takibeden Jean Gaille, de, Hanot'un fikrine iştirak ettiğini bildirerek, çok kesin konuşmakta, "Türk takımı muhakkak Nice de mağlûp olacaktır" demekteydi. Doğrusu bu kadar kesin konuşmak için ancak Fransızların kendilerine has gururuna sahip olmak lâzımdı. En ufak bir açık bırakmayan ve meşin topun yuvarlaklığını kabul etmeyen Fransızlar için, Nice'de de enaz bir beraberlik veya mağlûbiyet tecelli edecek olursa, bu defa olsun peşin konuşmak ve rakibi küçük görmenin hatalı bir düşünüş olduğunu anlayabileceklermidir acaba?

L'Equipe gazetesinin şöhretli yazarı Max Urbini de bu iki arkadaşının iyimserliğine ayak uydurmakta ve peşin konuşmak cesaretini göstermektedir. Max Urbini de Nice'deki maç hakkında şunları söylemektedir.:

"Nice iyi bir takımdır. Fenerbahçeye İstanbulda yenilmesine halâ aklım ermedi. Türk takımı mağlûp olacak hem de dört golle."

Eğer Nice büyük takımsa, Fenerbahçede enaz Nice kadar büyük takım olduğunu sahada fiilen göstermişti. Urbinin Nice'in İstanbulda Fenerbahçeye mağlûp oluşuna aklı erdiremediyse, bunun kusuru kendisinindi. Eğer Fenerbahçe, o gün biraz dikkatli ve biraz da şanslı olsaydı, Fransızların şöhretli takımları, sahadan oldukça ağır bir mağlûbiyetle ayrılırdı. Fakat şansları yaver gitmiş olacak ki, farklı mağlûbiyet, onları bir müddet daha böyle yukardan konuşmaya mecbur etti. Fakat yuvarlak meşin top ve küçük görüp kudretini, kuvvetini kabul etmek istemedikleri

Fenerbahçe, onlara hemde kendi sahalarında kati bir ders daha verebilirdi.

Fransız futbol otoritelerinden ve L'Equipe yazarlarından Jean Cornu ise bu üç arkadaşının iyimser kanaatlerine iştirak etmeyerek, ağır başlı haliyle daha temkinli konuşmak centilmenliğini göstermektedir. "Fenerbahçeyi yazılarımda da belirttiğim gibi çok iyi bir ekip olarak buldum" dedikten sonra Cornu şunları söylemektedir:

"Nice, kollektif oyunda muvaffak olan bir ekipdir. Bu ona bir üstünlük sağlıyor. Fakat Fenerbahçede ferden çok daha iyi elemanlara sahip bir takımdır. Bu sebeple maçın neticesinin 2-2 beraberlik olacağı kanaatındayım."

Gerçekleri görerek mütevazi bir ifade taşıyan Cornu'nun bu sözlerinden sonra, beşinci Fransız otoritesinin maç hakkındaki kanaatı ise bambaşkadır. Ferran, Nice'i bir mağlûbiyetin daha beklediğini kati bir ifade ile belirterek, arkadaşlarının, Nice antrenörü Luciano'nun ve gazetelecin kendilerine çok fazla güvendiklerine işaret ederek şunları söylemektedir:

"Fenerbahçe Nice'deki maçı da kazanacak. 3 Aralık akşamı bütün Fransa hüsrana uğruyacaktır.

Nice takımında değişiklik

Nice antrenörü Luciano, İstanbuldaki maçdan sonra takımın tertibinde bazı değişiklikler yapmak lüzumunu hissetmiştir. 3 Aralıkda Fenerbahçeye karşı çıkarmayı tasarladığı tertibi, pazar günü oynanan Rennes maçında deneyen Luciano'nun yeni tertibi şöyledir:

Lamia - Martinez, Aozoberry - Cornu, Gonzales, Milazzo - Faivre, Dandru, Foix, Alba, Nurenberg. Buna göre Afrikalı futbolcu takımında yer almakta, Alba soliç, asker olan Cornu'da sağhaf oynatılmaktadır. Takıma yeni alınanlardan biride sol bektir.

Gelen Fenerbahçedir

Fransız futbol otoritelerinin, Fransız gazetelerinin ve Nice antrenörü Luciano'nun bu peşin iddialarına, canı sıkılan Fenerbahçenin babacan başkanı Agâh Erozan oldukça sert bir ihtarla mukabele etmektedir. Fenerbahçe başkanı Fransızlara karşı şöyle konuşmuştur:

"Dikkat ediyorum, antrenör Luciano ve Fransız otoriteleri adeta ağız birliği etmişler ve Fenerbahçeyi 3 Aralıkda Nice'de hezimete uğratacaklarını bütün dünyaya ilân ediyorlar. İhtiyatsız konuşmanın bundan daha güzel bir örneği bulunamaz. kaldı ki otoriteler ve antrenör, Fenerbahçeyi tanımayan insanlar da değillerdir. Onların büyük sözlerine ve iddialarına biz müteveklilâne cevap veriyoruz. Sizi yenmek ve üçüncü tura atlamak en büyük arzumuzdur. Asla iddialı değiliz. fakat imanlıyız. Dikkat ediniz Fransız otoriteleri ve Nice takımı antrenörü Luciano, dikkat ediniz, gelen Fenerbahçedir.."

Fenerbahçe kafilesi

Salı günü uçakla hareket edecek olan Agâh Erozanın başkanlığındaki kafilede dokuz idareci, bir antrenör, bir menecer, bir doktor ve bir masör olmak üzere 28 kişi vardı. İdareciler Faruk Ilgaz, Müslim Bağcılar, Sedat Bayur, G. Sürel, N. Tezcan, H. Öndeş, C. Artunkal, N. Arpacı, F. Hızal, antrenör Molnar, menecer Ahmet Erol, masör Hikmet Arıtan ve doktor Reşat Dermanverdi. 15 futbolcu ise şunlardı.

Özcan, Şükrü, Osman, Basri, Gürcan, Naci, Avni, Mustafa, Şeref, Yüksel, Can, Lefter, Hüseyin, Akgün, Ergun.

Maçın sonu
Galibiyet sevinci...

Milî Lig

Cetvellerde değişiklik

Millî ligde bu hafta oynanan maçlarda liderler yerinden oynamadıysalar da, diğer takımların puan cetvelindeki yerleri hayli değişti. Formda görünen ve Fenerbahçe galibiyetine bir de Vefa galibiyeti ekleyen Karagümrük, Ankarada aynı başarıyı tekrarlayamadı ve bir beraberlikle iktifa ederek İstanbula tek puan götürdü. Karagümrük, cumartesi günü oynadığı genç rakibi karşısında tutunamayarak Şekerhilâle 19 Mayıs stadında üç gol ve iki puan verdi. Pazar günü karşılaştığı lig sonuncusu Ankaragücü karşısında da varlık gösteremeyen Karagümrük, lig sonuncusuna da bir puan vermek zorunda kaldı. Karagümrük, başşehirde çıkardığı oyunlarla iyi bir intiba bırakmadı. İstanbulun bu sürpriz takımının, tesadüflerin yardımı ile ligde üst sıralarda yer aldığı kanaatı, Ankara maçlarından sonra zihinlerde yer aldı.

Ya Galatasarayın hali. Millî Lig şampiyonluğunda iddiası olan üç takımdan biri olan ve şimdiye kadar mağlûp olmayan Galatasarayın, yenilmesine ramak kalmıştı. Lig sonuncusu Ankaragücü karşısında o kadar bozuk ve dağınık bir oyun çıkardı ki, Ankaragücü forveti biraz dikkatli ve becerikli olsaydı, sonuncunun, lideri yendiği maç olarak bitecekdi bu karşılaşma. Galatasarayın bu ve bundan sonraki maçında hücum hattı kadar müdafaasının da çok dağınık oyununa şahit olduk. Bu haliyle Galatasarayın liderliği ve şampiyonluk ümidini devam ettirmesi güç görünüyor. Hele Çarşamba günü aynı sansa hatta daha çok avantaja sahip Beşiktaş ile yapacağı karşılaşmayı kaybedecek olursa, Galatasarayın puan cetvelinde liderliği muhafaza etmesi tehlikeye girer ve bu hava içinde maç kazanması da güçleşirdi.

Nitekim Galatasaray, pazar günü oynadıkları Şekerhilâl maçında, bir puanı ve beraberliği güç aldı. Maçın başında galip duruma yükselen Şekerhilâl karşısında, Galatasaray beraberliği maçın ikinci devre ortasında kurtarabildi.

Federasyon ne yapar?

Zaman zaman sporseverleri hayretler içinde bırakan kararlarına şahit olduğumuz futbol federasyonu, bu hafta da İstanbulda enteresan bir kararın tatbikatını Mithatpaşa stadında yaptı. Amatör milli takımın Adanada yapacağı hazırlık maçlarına davet edilen iki Karşıyakalı futbolcu Muhip ve Zekinin, Beşiktaş maçında oynatılmasına federasyonun temsilcisi müsaade etmeyince, İzmirliler beklemedikleri bu karar karşısında şaşırıp kaldılar ve alelacele tedarik ettikleri iki kişi ile son dakikada futbol federasyonunun takımlarında açtığı bu gediği kapatmaya çalışdılar. Bu maçda altı gol yiyen Karşıyaka, iki futbolcusunu oynatabilseydi netice değişir miydi, değişmez miydi bu bir yana ama, futbol federasyonunun bu kararı hiçbir suretle yerinde bir karar değildi. Amatör takıma çağırıldığı halde icabet etmeyen bu iki futbolcuya ve klübüne federasyon sonradan talimatnamenin emrettiği cezaları verebilirdi. Karşıyakanın itirazı karşısında federasyonun tutumunu kestirmek güç olmamakla beraber, şimdiye kadar işbaşına gelen federasyonlardan hiçbirinin düşmediği bu hatayı Gökay Federasyonun nasıl tevil edeceği de haftanın başlıca dedikoduları arasında yer alacaktır.

A T Ç I L I K

Koşular

Kan muayenesi. . .

Geçen haftanın başında Jokey klübün özene bezene bastırarak 25 kuruş karşılığında sattırdığı resmi yarış programını ellerine alanlar bir hayli tereddüd geçirdiler. Tereddüde sebeb, A grubu arap atları yarışında ki küçük bir değişiklikti. 11 numaralı Birnisan adındaki arap atı müşterek bahis harici bırakılmıştı. Yani at yarışta koşacak, kazanırsa yarışın ikramiyesini alacak ama üzerine oyun oynanmıyacaktı.

Yarış severler bunun sebebini anlıyamamışlardı. Bu at müşterek bahsi bozacak hareketlerde bulunmazdı. Koştuğu yarışların çoğunu son zamanda kazanıyordu. İyi bir form tutmuştu.

Ne var ki yarış severlerin bir favoriyi kaybetme kaygusu kadar Jokey klüp te bu meseleyle alâkalanıyor du. Birnisan adındaki arap tayının son günlerde çıkardığı yarışlar, bir arap tayına yakışmıyacak kadar güzeldi. Atın yarım kan olduğu iddia ediliyordu. Diğer at sahipleri hele şöhretli Beyin sahipleri Tamerler sızlanıyordu. Birnisan şöhretli Beyi alay edercesine geçmiş ve bütün büyük yarışları toplamıştı. O halde bu işe bir nihayet vermek gerekiyordu. At kan muayenesine tabi tutulacaktı.

Ya oyuncular. . .

Jokey klüp belki endişelerinde haklıydı. Birnisan belki yarım kandı. Ama bu mesele böyle halledilmezdi. İyi bir at yarışı oyuncusu Birnisanın oyun harici tutulmasıyla basma gelecekleri kolaylıkla anlardı. Birnisanın her koştuğu yarışta bu fornıda devam ederse geçilmesi imkânsızdı. Geri kalan atlar sadece ikincilik için mücadele etmek mecburiyetindedirler. İkramiyenin aslan payı Birnisana ait olacaktır. Hal böyle olunca büyük oyuncuların bazı samimi düşünceleri olabilecek ve ikincilik için mücadele eden atlar kuvvete göre değil, isteğe göre sıralanabileceklerdir. Bu hipodromda toplanan binlerce kişinin oyunu oynamadan kaybetmesi veya piyango kabilinden oyun oynaması demektir. Bunun önüne almak için Jokey klübün başka bir şekil düşünmesi gerekmektedir.

Diskalifiye edilen. . .

Yine kan muayenesine tabi tutulan birçok atın ismi yarış severlerin dilinden düşmemektedir. Arap atlarının iyilerinden olan Esen III bu isimlerde en fazla dikkati çekenlerdendir. Esen III zaman zaman çok büyük atları geride bırakmasını bilmiş, bazan da bir tek at geçemeden yarışı bitirmiştir. Attaki istikrarsızlığın, kendinden mi yoksa dışarıda ki tesirlerden mi ileri geldiği kestirilememektedir. Şayet kan muayenesinde Esen III sağlam çıkarsa aynı vaziyet devam edecek ve bu atın kuvveti hakkında kimsenin bir fikri olmıyacaktır.

Öte yandan geçen sene bu gibi bir hadiseyi yarış severler çok iyi hatırlıyorlardı. Koştuğu bütün yarışlarda birinci gelen Jale adındaki at yarım kan olduğu iddiasıyla diskalifiye edilmişti. At sahibi Jokey klüp tarafından verilen bu karara karşı Danıştaya müracaat etmiş ve kararı bozdurarak atının tekrar yarışlara girebilmesini sağlamıştı. Demek ki "bu at yarım kandır. Koşturmayın" demekle bu iş bitmiyordu. Jokey Klüp istediği kadar, istediği kararı versin, bu kararlar bozulabiliyordu. Meseleyi kökünden halletmek gerekmekteydi. Gerekmekteydi, ama bunu yapacak bir alakalı şimdilik ortalarda görünmemektedir.

Jokey klübün bu dâvayı hal yoluna gitmesi bütün yarış severleri memnun edecektir. Ama bu mesele münferit hadiselerle halledilecek bir mesele değildir. Vildanın sahibi Şükrü Esirciye atı istikrarsız koşuyor diye verilen bir senelik boykot cezasıyla bunu halle çalışmak iğneyle petrol aramaktan çok daha zordur. Yarış severler öyle atlar bilmektedirler ki bir sezon boyunca beşincilik dahi yapamamış ve koskoca senenin bir yarış gününde diğerlerini beş-on boy geçerek birinci gelmiştir. Buna rağmen müşterek bahis biletleri tahminlerin hilafına çok cüzi paralar vermiştir. Bir senedir koşu kazanmıyan bir atın birinci geldiği yarışta müşterek bahsin bu derece düşük para vermesinin sebebini şansa bağlamak kargaların bile güleceği iştir. Jokey klüp ilgilileri bunu çok iyi bilmekte ama sadece bilmekle kalmaktadırlar.

Bu bakımdan yarış severler arasında son zamanda revaç bulan istek at yarışlarının Ziraat Bakanlığına verilmesidir. Bu hususta hazırlanan kanun tasarısı bilinmiyen bir sebepten ötürü Meclise sevkedilemektedir.

... EVET
EVET ...
en alâsı
ANKARA
MAKARNASI
Radar Reklam